

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**Матеріали міжнародного
науково-методичного семінару
*«Проблеми і перспективи
навчання іноземних мов у ВНЗ»***

**м. Харків
18 листопада 2016 року**

Проблеми і перспективи навчання іноземних мов у ВНЗ : матеріали міжнародного науково-методичного семінару (Харків, 18 листопада 2016 р.). – Х. : ХНАДУ, 2016. – 215 с.

У збірнику автори з України та інших держав приділили увагу актуальним питанням педагогіки, психології, лінгвістики, перекладу та літературознавства, надали низку пропозицій щодо підвищення ефективності навчання іноземних мов у ВНЗ. Матеріали, що надруковані, можуть зацікавити викладачів іноземних мов, аспірантів, докторантів, які опікуються проблемами та перспективами іншомовної підготовки у ВНЗ.

Усі матеріали друкуються в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.

Зміст

Алипичев А. Ю. Диверсификация структуры профессиональной деятельности преподавателя кафедры иностранных языков в современном вузе.....	6
Багринцева О. Б. Основные принципы обучения иностранному языку на раннем этапе (3-4 года) в рамках дошкольного образовательного учреждения.....	10
Балашова Л. И. Структура лексико-семантической группы глаголов со значением «увеличения параметров» (в процессе обучения РКИ).....	17
Беловодская И. И. Особенность перевода как коммуникативный компонент в современной технологии преподавания английского языка.....	26
Бесараб Т. П. Проблеми перекладу юридичних текстів.....	31
Bogun M. V. Structural linguistic models in the process of language acquisition.....	33
Борзенко О. П. Викладання іноземної мови в вищих навчальних закладах з використанням нових інтерактивних технологій.....	37
Воронова Є. М. Психолого-педагогічні основи технології використання проектної методики в навчанні іноземних мов у ВТНЗ України.....	42
Galchenko V. M. To the aspect of creativity development when learning and teaching foreign languages.....	47
Гріччина А. В. Деякі фактори успішної організації навчання іноземної мови в технічному вищому навчальному закладі.....	50
Касьянова В. Г., Медвідь М. М. Викладання англійської мови для спеціальних цілей студентам економічних спеціальностей.....	54
Коваленко А. В. Форми і методи профорієнтаційної роботи на уроках іноземної мови.....	58
Колоколова Н. М. Мотивационный аспект коммуникативной компетенции в обучении иностранному языку.....	63

Кривых Л. Д. Модель формирования опыта социальных отношений у студентов неязыковых специальностей средствами иностранного языка.....	69
Кузнецов А. Н. Принцип комплексного формирования компетентностей студентов в области научно-исследовательской работы.....	78
Kuznetsova I. V. Specifics of formation of linguistic competence in medical students.....	82
Кузнецова О. Ю. Іншомовна освіта в євроінтеграційному вимірі.....	84
Маковей О. Н., Маковей Р. Г. Підвищення рівня вивчення іноземних мов у технічному вищому навчальному закладі.....	87
Могутова О. А. Повышение эффективности вербальной коммуникации.....	90
Музалевская Я. А. Новая парадигма высшего образования.....	95
Муханалиева А. А., Ильясов С. И. Организация самостоятельной работы студентов как мотивация к изучению иностранного языка.....	100
Насиханова А. З., Насиханова А. М. Междисциплинарный образовательный проект как один из инновационных методов обучения в вузе.....	105
Новікова Є. Б. Особливості перекладу конверсійних одиниць.....	111
Petrova O. B. Strategies in teaching listening.....	118
Пителина М. В. Изучение иностранного языка: эволюция мотивов.....	122
Полякова Т. Л. Социальные сети и высшее образование – перспективы развития.....	127
Понікаровська С. В. Формування здатності до спілкування як якості особистості на занятті з іноземної мови.....	131
Попова Н. О. Навчання письмової іншомовної комунікації на рівні вищої освіти.....	135
Руденко Н. В. Формування міжособистісних взаємин студентів ВТНЗ як передумова їх успішної адаптації під час мовної підготовки.....	140
Saienko N. V. Using parables during the English language classes.....	144
Самарина В. В. Формирование профессиональной направленности	

инженеров в процессе обучения иностранному языку.....	150
Svezhentseva I. B. The growing role of foreign language in professional higher education.....	155
Сергеева Н. А. Конкурс на лучший перевод как средство мотивации к изучению иностранных языков в неязыковом вузе.....	159
Сивачук О. М. Особливості передачі англійських економічних термінів українською мовою.....	164
Скрипник Н. С. Використання методу проектів у навчанні іноземної мови студентів вищих технічних навчальних закладів.....	169
Созикіна Г.С. Набуття досвіду соціальної відповідальності у процесі вивчення іноземних мов у ВНЗ.....	173
Таканова О. В. Лексические языковые средства популяризации изложения в научно-популярном тексте.....	178
Ткаченко С. В. Мотивация студентов в контексте изучения иностранных языков.....	183
Товарниченко Л. В., Степкина М. А. Выравнивание математических знаний первокурсников.....	187
Фандеева А. Є. Особливості організації навчального процесу з оволодіння іноземними мовами у ВНЗ.....	193
Хорунжая Л. А. Применение новейших средств информационной технологии с образовательной целью.....	198
Чевичелова О. О. Особливості навчання іноземної мови професійного спрямування у технічних ВНЗ.....	201
Шамрай О. В. Інформаційно-комунікативні технології у навчанні французькій мові : тенденції використання.....	207
Шевченко А. Г. Э. Багрицкий в литературной критике.....	211

Алипичев А. Ю.

**Диверсификация структуры профессиональной деятельности
преподавателя кафедры иностранных языков в современном вузе**

ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА им. К. А. Тимирязева, Москва

В современных условиях, когда особое внимание уделяется повышению эффективности работы вузов в целом, а также их структурных подразделений (факультетов и кафедр) и, в конечном итоге, отдельных преподавателей, в частности, и учебная, и научная, и методическая деятельность преподавателей становится все более диагностичной, прогнозируемой и подверженной разным шкалам оценки. В свою очередь, определяемый по установленным правилам и критериям индивидуальный рейтинг преподавателя позволяет осуществлять его адекватное материальное стимулирование, исходя из фактически достигнутых результатов, а не каких-либо абстрактных данных.

Однако, как и во многих других сферах общественного производства, на данный момент не выработано четкого системного подхода к оценке эффективности работы преподавателей. Каждый вуз разрабатывает свои собственные критерии и показатели, отражающие эффективность работы преподавателей, однако, как показывает опыт, каждая кафедра имеет свою специфику деятельности, и показатели, свойственные техническим кафедрам, будут далеко не в полной мере применимы в кафедрах гуманитарным, и даже если рассматривать не выпускающие, а общеобразовательные кафедры, то кафедре физического воспитания присуща специфика, которая вряд ли найдет отражение в работе кафедры иностранных языков.

Общепризнанным фактом является то, что знание иностранного языка и его ежедневное практическое использование в работе, сложность выполняемой работы при подготовке и проведении большого количества аудиторных занятий, определении объема материала для самостоятельной проработки и проверки качества выполненной работы, степень

самостоятельности и ответственности при работе с профессионально ориентированными текстами (отбор, адаптация, анализ терминологии и сфер и ситуаций профессионального общения) – все это весомые основания для увеличения показателей эффективности работы преподавателя иностранного языка при подсчете рейтинга и расчете текущих стимулирующих выплат.

Практикующие преподавателя, несомненно, согласятся с тем фактом, что наряду с языковой и психолого-педагогической подготовкой преподавателя иностранного языка, методическая грамотность, основы которой закладываются в вузе, играет важнейшую, если не ведущую роль. В комплекс методических умений включаются такие виды, как, в частности, проектировочные, адаптационные, организационные, мотивационные, коммуникативные умения, умения контроля и самоконтроля и познавательные. Именно эти умения в совокупности и составляют основу профессиональной методической культуры преподавателя ИЯ [1].

Исходя из типичной классификации видов деятельности преподавателей вузов, отраженных в структуре индивидуального плана работы на учебный год, мы предлагаем перечень актуальных видов деятельности, которые могут учитываться в рейтингах кафедр иностранных языков и влиять на показатели эффективности работы преподавателей этих кафедр.

Учебная деятельность

1. *Разработка критериев оценки успеваемости и качества знаний студентов по преподаваемым дисциплинам для текущего и промежуточного контроля.*

2. *Доля образовательных программ кафедры, реализуемых в сетевой форме, поскольку многие задания для самостоятельной подготовки уже давно начали размещаться на электронных порталах.*

3. *Работа с иностранными студентами, консультативная помощь и поддержка, содействие в организации культурно-познавательной программы и приобщения к культурно-историческим ценностям нашей страны.*

4. Участие в реализации программ дополнительного образования *на платной основе* - приносящая доход деятельность является источником финансирования многих культурно-образовательных межвузовских мероприятий, командировок и представительских расходов во многих вузах.

Методическая деятельность

1. Издание учебно-методических пособий, *рекомендованных редакционно-издательским советом*.

2. Разработка *дистанционных курсов*, а также внедрение сетевых форм взаимодействия преподавателей и обучающихся, к которым можно отнести вебинары, форумы и чаты, дистанционные консультации и т.п.

Научно-исследовательская деятельность

1. Работа (индивидуально или в составе временного научно-исследовательского коллектива) над подготовкой *заявки на научный конкурс или выставку творческих работ* (издание методического пособия, публикация статьи, проектирование образовательного порта и т.п.).

2. Участие с докладом в международном, всероссийском, региональном научном мероприятии (конференция, научный семинар, форум) с докладом, в то числе и в *дистанционной онлайн-форме (телемост)*.

3. Размещение результатов своей интеллектуально-творческой деятельности на *сайте кафедры (вуза)* – методические разработки, рекомендации, материалы конкурсов, сценарии открытых занятий и т.п.

Воспитательная деятельность

1. Участие в *воспитательных мероприятиях других вузов* (подготовка участников, организация командировки и т.п.).

2. Публикация информации о *достижениях и проектах кафедры на сайте и в печатных изданиях* (вузовской газете), содействие регулярному обновлению интернет-страницы кафедры.

Организационно-административная деятельность

1. Заключение *договоров о сотрудничестве* с кафедрами других вузов, предметом которых может является обмен учебно-методическим опытом, в

частности, по составлению учебно-программной документациями, публикация совместных статей, проведение телеконференций и конкурсов студенческих работ, подготовка учебно-методических материалов и т.п.

2. Составление *плана и программы командировок в другие вузы (включая зарубежные)*, а также положений, смет расходов на проведение и программ конкурсных межвузовских мероприятий (включая зарубежные).

3. *Членство в оргкомитете* международных и региональных олимпиад, конкурсов, конференций на базе вуза.

Профориентационная деятельность

1. Участие в *профориентационных мероприятиях*, организованных кафедрой на базе школ, колледжей, техникумов путем подготовки студентов к выступлениям на днях открытых дверей с демонстрацией сделанных ими презентаций и видеороликов, записей докладов и выступлений.

2. Участие в *стратегических проектах вуза* (например, перевод аннотации магистерских программ или разделов сайта вуза на иностранный язык, онлайн-консультирование для привлечения зарубежных абитуриентов).

Деятельность по трудоустройству выпускников

1. Количество выпускников, устроившихся на работу по специальности по рекомендации кафедры (взаимодействие с выпускниками прошлых лет).

2. Количество лиц, получивших *гранты на участие в программах международной академической мобильности*, по итогам занятий иностранным языком и по рекомендации преподавателей кафедры.

Повышение квалификации

1. *Поиск и распространение* на кафедре информации о программах повышения квалификации.

2. Разработка *авторских программ повышения квалификации*, их апробация и внедрение при вузовских центрах повышения квалификации, а также организация и проведение краткосрочных программ повышения квалификации в других вузах.

Практическая профессиональная деятельность

Знание иностранного языка позволяет преподавателям кафедр иностранных языков одновременно являться практикующими переводчиками, занимающимися переводом и редактированием аннотаций научных статей, подготавливаемых работниками многих специальных кафедр, а также аннотаций образовательных программ, реализуемых в вузе.

Таким образом, работа преподавателей кафедр иностранных языков неязыковых вузов, является комплексной и многогранной, выполняемые виды деятельности диверсифицированы в соответствии с задачами развития кафедры и университета в целом.

Отражение этих разнообразных видов деятельности и достигаемых результатов в рейтинге показателей эффективности работы преподавателя, а также их учет при определении размеров стимулирующих выплат за качество работы будет служить хорошим мотивирующим фактором профессионального совершенствования преподавателей.

Литература:

1. Крупченко А. К., Кузнецов А. Н. Основы профессиональной лингводидактики : Монография. – М. : АПКиППРО, 2015. – 240 с. – С. 202-219.

Багринцева О. Б.

Основные принципы обучения иностранному языку на раннем этапе (3-4 года) в рамках дошкольного образовательного учреждения

Астраханский государственный университет, Астрахань

Иностранный язык сегодня становится в большей мере средством жизнеобеспечения общества [6:80]. Роль иностранного языка возрастает в связи с развитием экономических связей, с интернационализацией народной дипломатии [1:11]. Изучение иностранного языка и иноязычная грамотность

наших граждан способствуют формированию достойного образа (имиджа) россиянина за рубежом [8:55], позволяют разрушить барьер недоверия, дают возможность нести и распространять свою культуру и осваивать другую [2:5].

Поэтому иностранный язык стал обязательным компонентом обучения не только в школах и вузах, но и во многих дошкольных учреждениях [5:43]. Все мы помним стихи и песни, выученные в детстве, причём неважно, на каком они были языке – родном или иностранном [9:81]. Это потому, что у детей прекрасно развита долговременная память, особенно в раннем возрасте [3:171]. Ребёнок способен запоминать языковой материал целыми блоками, но это происходит только тогда, когда ему важно запомнить этот материал [10:231]. Легче всего это происходит в игре. Ребёнок почти без усилий осваивает любой речевой материал для достижения успеха в игре [4:89]. Именно игра создаёт прекрасные естественные условия для овладения языком в любом возрасте, но в младшем возрасте она наиболее продуктивна [7:109].

Раннее обучение иностранному языку создаёт прекрасные возможности для того, чтобы вызвать интерес к языковому и культурному многообразию мира, уважение к языкам и культурам других народов, способствует развитию коммуникативно-речевого такта. Роль иностранного языка на ранней ступени обучения особенно неопределима в развивающем плане. Язык для ребёнка – это, прежде всего, средство развития, познания и воспитания. Иностранный язык на ранней ступени рассматривается как средство формирования интеллекта ребёнка и развития его способностей; как средство осознания собственного «Я» и самовыражения; средство социального взаимодействия, с помощью которого ребёнок овладевает социальным миром (И.А. Зимняя).

Результатом обучения и развития детей по данной программе является раскрытие их индивидуального возрастного потенциала в овладении базовым

уровнем иностранного языка, выработка у них умения общаться со взрослыми и сверстниками на иностранном языке.

Предлагаемая программа также учитывает методические принципы построения образовательного процесса при обучении иностранному языку детей младшего дошкольного возраста:

1. Принцип учета возрастных особенностей.
2. Принцип ролевой организации учебного материала и процесса.
3. Принцип коммуникативной направленности – отбор лексического и грамматического материала, представляющего значимость для ребенка, создание ситуаций и условий, приближающих к общению в естественных и бытовых условиях.
4. Принцип сочетания коллективных, групповых и индивидуальных форм работы.
5. Принцип межпредметных связей в процессе обучения иностранному языку.

Основной целью данного обучения является развитие у дошкольников общезыковых, интеллектуальных, познавательных и креативных способностей, умение использовать изученный лексико-грамматический материал в естественных ситуациях общения.

В качестве основных задач представляется необходимым выделить следующие:

1. Ознакомление с основными звуками фонетического строя и развитие артикуляционного аппарата.
2. Развитие элементарных языковых навыков и умений.
3. Развитие творческих способностей.
4. Формирование навыков понимания элементарных языковых явлений и умения сопоставлять простые целостные конструкции как блок на родном языке в сравнении с изучаемым.
5. Расширение кругозора детей и их общей культуры.
6. Развитие умений и навыков коллективной работе в группе.

7. Развитие коммуникативных умений и навыков.
8. Научить детей вербально реагировать на вопросы педагога.
9. Вызвать у детей интерес к изучению иностранного языка.
10. Введение элементарных языковых конструкций. Воспитание и развитие личности ребенка посредством приобщения к культуре англоязычных стран с помощью детского фольклора.
11. Ознакомить детей с несложной лексикой, доступной и соответствующей их уровню развития.

В качестве примера реализации вышеперечисленных принципов обучения приведем конспект одного урока, на примере которого, в последствии, можно построить весь курс.

Для проведения занятия необходимы следующие материалы: ноутбук, мультфильм *Tiny love* на английском языке, музыкальное сопровождение (детские песни на английском языке), раскраска солнышко, фломастеры.

В начале занятия, когда дети заходят в комнату, звучит музыкальная композиция *Two little black birds*. Дети рассаживаются по своим местам, готовятся к занятию. Музыка затихает.

Teacher (T): Hello, my dear friends! Здравствуйте, дорогие друзья! Вы знаете, зачем мы здесь все собрались?

Children (Ch): Английский учитель!

T: Well done! Good of you! Молодцы. Правильно. Let's get acquainted. Давайте познакомимся. I'm ... Меня зовут ... Давайте познакомимся с вами. Я сегодня к вам пришла не одна, посмотрите, кто это.

Ch: Мишка!

T: Правильно это мишка. Наш мишка не разговаривает на русском языке, он разговаривает только по-английски. Как мы с вами с ним здороваемся? Нам нужно сказать Hello. Давайте скажем мишке привет (Hello!).

Учитель подходит к каждому ребенку и говорит ему от лица мишки Hello, заставляя его повторить это слово правильно, четко и громко.

T: теперь давайте хором здороваемся с мишкой. Hello!

Ch:Hello!

T: Теперь нам нужно познакомиться с мишкой.

Учитель машет лапой мишки и говорит: Hello! I'm Teddy.

Мишка сказал нам, что его зовут Teddy. А как Вас зовут?

Учитель подходит к каждому ребенку и спрашивает его имя. Затем просит его повторить фразу Hello, I'm....

В то время пока происходит процесс знакомства звучит музыкальная композиция Two little black birds.

T: Ура, вот мы и познакомились!!!! Мишка рад вас всех приветствовать. Но к нам пришли еще гости сегодня. Давайте узнаем кто это.

Учитель включает первую часть мультика Tiny love и знакомит ребят со словами: a dog - собака, a sheep – овечка, a cow - корова. Мультфильм показывают до 1:42.

T: Ребята, кого мы с вами видели в мультике?

Учитель показывает картинки собачки из мультфильма и повторяет лексическую единицу a dog. Дети повторяют за ним громко, четко и ясно. Каждый ребенок отрабатывает фразу Hello, dog. I'm... Та же процедура проводится с лексическими единицами a cow, a sheep.

Затем дети продолжают смотреть мультфильм до 2:06.

T: Ребята, что вы увидели в мультфильме, что это такое?

Ch:Солнышко!

T: Well done! Good of you! Молодцы. Правильно.

Учитель раздает детям раскраски с солнышком и фломастеры.

T: Ребята, солнышко это the sun. Repeat, please, the sun.Повторите, пожалуйста, the sun. Какого цвета солнышко?

Ch: Желтое.

T: Well done! Good of you! Молодцы. Правильно. The sun is yellow. Repeat, please: the sun is yellow.

Каждый малыш повторяет эту фразу громко, четко. Дети берут фломастеры и раскрашивают солнышко. Пока они рисуют учитель повторяет фразу The sun is yellow.

Т: Наше занятие практически подошло к концу. Давайте попрощаемся с вами.

В это время играет музыкальная композиция The two little black birds.

Т: Bye-bye, my dear friends. До свидания, дорогие друзья. See you soon. До скорых встреч!

Учитель машет ребятам рукой и провожает их до группы.

Создание в группе непринужденной обстановки, теплого психологического микроклимата необходимо для проведения занятия и для создания благоприятной обучающей среды. Во время занятий дети сидят кругом или полукругом на стульях, на ковре. Быстро сменяются виды деятельности. Для практических занятий была разработана развивающая среда, которая включает в себя дидактические игры, буквы и звуки английского алфавита, тематические картинки, игрушки, мнемосимволы, рамки-вкладыши, шершавые цифры, пазлы.

Литература:

1. Багринцева О. Б. Стандартные и субстандартные лексические единицы в свете социолингвистических исследований // I международная научно-практическая конференция «Перевод - как диалог культур», Астрахань, 2012, С. 10-13.

2. Балашова Л. И. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на начальном этапе // Иностранные языки: лингвистические и методические аспекты, Тверь, 2006, С. 4-7.

3. Зобнина О. А. Сложное лексическое заимствование как средство адаптации понятий // научный вестник Астраханского филиала РАНХиГС, Астрахань, 2015 С. 171-173.

4. Колоколова Н. М. Теоретические исследования гендерного направления в лингвистике. Методология гендерных исследований // Альманах современной науки и образования, Изд-во «Грамота», Тамбов, 2008, № 2-2, С. 89-92.

5. Кривых Л. Д. Статус иностранного языка в современном обществе // Основные вопросы педагогики, психологии, лингвистики и методики преподавания в образовательных учреждениях: сборник статей II международной научно-практической конференции, Изд-во «Астраханский государственный университет», 2014, С. 42-44.

6. Кривых Н. И. Использование арт-терапевтического средства мандал для разрешения конфликтов в государственно-административной сфере // Современная наука: опыт, инновации, перспективы, Астрахань, 2014, С. 80-87

7. Муханалиева А. А. Обучение работе с научно-технической литературой студентов неязыковых специальностей // Основные проблемы современного языкознания: сборник статей V международной очной научно-практической конференции, Астраханский государственный университет, 2009, С. 109-112.

8. Насиханова А. З., Насиханова А. М. К вопросу определения перечня образовательных компетенций в современной педагогической литературе // Язык и межкультурная коммуникация: сборник статей III международной научно-практической конференции, изд-во: Астраханский государственный университет, 2016, С. 53-55.

9. Пителина М. В. К вопросу о методах изучения адресата в рекламе (на материале текстов рекламы образовательных услуг) // Альманах теоретических и прикладных исследований рекламы, Тамбов, 2012, С. 81-91.

10. Симоненко М. А. Как читать текст: прихотливый лингвистический подход // Перспективы развития строительного комплекса, АГАСУ, Астрахань, 2014, С. 231-236.

Балашова Л. И.

**Структура лексико-семантической группы глаголов со значением
«увеличения параметров» (в процессе обучения рки)**

Астраханский государственный университет, Астрахань

В современном образовательном пространстве процентное соотношение иностранных студентов с каждым днем становится все больше [6: 70]. Зачастую они приезжают в Россию, имея только смутное представление о русском языке [2:35], и только малая часть абитуриентов может общаться на русском [3:4]. Однако, в процессе обучения в высшем учебном заведении им приходится адаптироваться к изменяющимся условиям окружающей среды [1:72] и приобщаться к русской языковой культуре [5:173] как на уровне повседневного общения [4:14], так и на уровне профессиональной коммуникации [7:59].

Инхоативные глаголы со значением «изменения параметров» занимают важное место в лексическом составе разных стилей языка: в художественных произведениях, в общественно-политических работах, в научно-технической литературе. Именно по этой причине они неоднократно привлекали внимание исследователей. Предлагаемая статья анализирует одну из совокупностей названной лексико-семантической группы – глаголы со значением «увеличения параметров».

Основным словом, передающим главное лексическое значение, является глагол УВЕЛИЧИВАТЬСЯ - УВЕЛИЧИТЬСЯ. Это самый общий, родовой член данной группы.

В Словаре синонимов (далее СС) глагол увеличиваться включён в два синонимических ряда: 1) увеличиться, возрасти, вырасти, умножиться, повыситься, подняться – «становиться большим в количественном отношении» и 2) увеличиться, усилиться, возрасти, вырасти, умножиться, удвоиться, утроиться, удесятериться – « стать большим по силе, интенсивности и т.п.». Таким образом, глаголы «увеличения» распадается на

две подгруппы: а/ «увеличение в количественном отношении» и б/ «увеличении в силе, степени проявления». Задача данной работы рассмотреть соотношение глаголов внутри подгруппы со значением «увеличение в количественном отношении, размерах». Анализ значений опирается на данные словарей.

Среди рассматриваемых глаголов выделяется несколько рядов. Первый из них означает общее увеличение без конкретизации отдельных сторон явлений. Сюда входят следующие глаголы:

А) УВЕЛИЧИВАТЬСЯ, РАСТИ, ВЫРАСТАТЬ, ВОЗРАСТАТЬ. Это самые общие слова для выражения значения «увеличение» в числе и размере, в объёме и уровне. «Употребляются обычно по отношению к тому, что поддаётся учёту». (СС): Увеличилось число абитуриентов, избравших инженерные специальности.

Б) Глаголы ПОВЫШАТЬСЯ, ПОДНИМАТЬСЯ сохраняют значение «увеличения» и характеризуют точно измеряемый объект, но относятся к уровню, состоянию чего-либо /доход, темп, производительность труда и т.п.): Производительность труда заметно повысилась. Таким образом, эти глаголы уже по своему значению и сфере употребления.

В) Глаголы РАЗРАСТАТЬСЯ, РАЗВИВАТЬСЯ означают «увеличение количества, объёма». Они относятся к объектам, которые нельзя или не требуется точно учитывать. В них присутствует оттенок постоянности, непрерывности процесса. В значении «увеличение» они употребляются реже. «И, страшно сказать, эта армия Стеньки и Емельки всё больше и больше разрастается...» (Л. Толстой. Три дня в деревне).

Г) Глагол УСУГУБЛЯТЬСЯ вместе со значением «увеличиваться в размерах, количестве» несёт определённую стилистическую окраску – «устаревшее».

Д) Глаголы УМНОЖАТЬСЯ, РАЗМНОЖАТЬСЯ, ПРИУМНОЖАТЬСЯ в своё значение включают: «увеличение» « степень процесса» - «значительно, в несколько раз увеличиваться». Глаголы ограничены в

употреблении. «В Тифлисе главную часть народонаселения составляют армяне: в 1825 году было их здесь до двух тысяч пятисот семейств. Во время нынешних войн число их ещё умножилось» (А. Пушкин. Путешествие в Арзрум)

Е) В глаголах УДВАИВАТЬСЯ, УТРАИВАТЬСЯ, УЧЕТВЕРЯТЬСЯ, УПЯТЕРЯТЬСЯ, УШЕСТЕРЯТЬСЯ, УДЕСЯТЕРЯТЬСЯ к значению «увеличиться в количестве» добавляется второй компонент: «конкретное число увеличения». Последние четыре глагола встречаются редко, и обычно для указания точного размера увеличения употребляют сочетания «увеличиться в четыре раза» и т.д.

В отличие от предыдущих глаголов из значения слов УКРУПНЯТЬСЯ и КРУПНЕТЬ исключается компонент «увеличение в числе», доминирует компонент «увеличение в размере, объёме» и дополнительно «увеличение в составе». Здесь уже можно говорить о появлении компонента «направление процесса увеличения». Глагол *крупнет* стилистически ограничен – «разговорное».

Далее выделяются глаголы, включающие в себя новый семантический компонент «конкретное направление процесса». Они означают «увеличение в размерах»: в ширину, длину, высоту, глубину. Сюда входят глаголы:

А) РАСШИРЯТЬСЯ, ШИРИТЬСЯ, ПОШИРЕТЬ, РАСПРОСТРАНЯТЬСЯ, УШИРЯТЬСЯ, РАЗДАВАТЬСЯ, РАЗДВИГАТЬСЯ. Слово *расширяться* стоит на границе с предыдущими глаголами, так как оно многозначно и одним из своих значений входит в ряды «расти, возрастая» и «укрупняться»: «увеличиваться в числе» и «увеличиваться в объёме». К ним же в своём переносном значении примыкает глагол *шириться*.

Главными же компонентами значения этого ряда глаголов являются: «увеличение в размерах» и «направление процесса – пространство, ширина». Глагол *поширеть* принадлежит к разговорному стилю речи. «Она пополнила и поширела, так что трудно было узнать в этой сильной матери прежнюю тонкую, подвижную Наташу ...» (Л. Толстой. Война и мир). Слово

уширяться встречается редко. Глагол *раздаваться* «употребляется ограниченно, чаще применительно только к человеку, ставшему широким в плечах, бёдрах» (СС): «...Тихон Ильич вошёл в комнату, глянул на склонившуюся к полу Молодую, ююю на всё её раздавшееся в замужестве тело...» (И. Бунин. Деревня) Самым употребительным и стилистически нейтральным является глагол *расширяться*: «...дно океана расширяется со скоростью 1,5-2 сантиметра в год» (ж/л «Наука и жизнь»).

Б) В глаголах УДЛИНЯТЬСЯ и ДЛИННЕТЬ присутствуют следующие компоненты значения: «увеличение в размере» и «направление процесса – длина». Слово *длиннет* стилистически ограничено – «разговорное». По сравнению с рядом «расширяться» эти два глагола уже по значению, они предельно конкретны, употребляются преимущественно при изменении длины по горизонтали или по вертикали: В этом сезоне юбки удлинились.

В) Значения глаголов ВЫРАСТИ, ВЫТЯНУТЬСЯ, ВЫМАХАТЬ, ВЫМАХНУТЬ состоят из трёх основных семантических компонентов: «увеличение в размерах», «направление – рост, высота», «отношение к определённым объектам действительности (человек, животное, растение)». К глаголу *вытянуться* добавляется 4-ый компонент – «темп процесса» («быстро вырасти») (СС). Слово употребляется в разговорном стиле речи: «...подхватил свободной рукой Верочку... Ну давно, давно ли в Самаре помещалась она в маленьком тазике для купания и озорно молотила ножками по воде. А вот уже вытянулась, покрупнела и что-то лепечет на своём особом языке» (С. Сартаков. А ты гори, звезда). У глаголов *вымахать* и *вымахнуть* кроме указанных основных имеются ещё два дополнительных семантических компонента: «темп» («быстро вырасти») и «высокая степень процесса» («очень сильно вырасти») (СС). Оба слова ограничены стилистически – «просторечные». Глагол *вырасти* самый употребительный: «...барышня, очень выросшая, похудевшая, ...ни слова не проронила» (А. Бунин. Суходол)

Г) Значение глагола УГЛУБЛЯТЬСЯ состоит из таких же компонентов: «увеличение в размерах» и «направление – глубина»: «Лицо его обросло

тёмной, густой бородкой, глазницы углубились...» (М. Горький. Жизнь Клина Самгина)

Все рассмотренные глаголы располагаются по отношению к родовому слову *увеличиваться* по линии сужения, конкретизации значения.

Отличительной чертой следующей группы глаголов является употребление их для характеристики конкретных параметров предметов, процессов: веса; скорости, темпа; времени; стоимости; температуры. К таким глаголам относятся:

А) ТЯЖЕЛЕТЬ, УТЯЖЕЛЯТЬСЯ, ОТЯЖЕЛЕВАТЬ – «становиться больше по весу»: «Когда созрело яблоко и падает, - отчего оно падает? Оттого ли что ... тяжелеет, что ветер стрясёт его...? (Л. Толстой. Война и мир). «Но над тарантасом дождь редел, и, приподнявшись, Ивлев ... с удовольствием завалил назад отяжелевший верх ...» (И. Бунин Грамматика любви). Глагол *утяжеляться* чаще встречается в научном стиле речи, в нём присутствует оттенок страдательности.

Б) УСКОРЯТЬСЯ, УБЫСТРЯТЬСЯ, УЧАЩАТЬСЯ – «приобретать большую скорость, темп». Глагол *убыстряться* употребляется преимущественно в разговорной речи. Слово *учащаться* характеризует сложное импульсивное движение: Пульс участился. Этот глагол в современном употреблении примыкает к глаголам со значением «становиться больше по количеству»: При ненастной погоде учащаются случаи ДТП на дорогах».

В стихах Л. Татьянической встречается глагол *быстреть*: «Время сгущается, Время быстреет».

В) ПРОДЛИТЬСЯ, ПРОДОЛЖИТЬСЯ, УДЛИНИТЬСЯ, РАСТЯНУТЬСЯ, ПОДЛИННЕТЬ – «стать более длительным по времени». Глагол *продлиться* наиболее употребителен: «Великий Государь! Здесь не житьё им, рай! Лишь только б дни твои бесценные продлились» (И. Крылов. Рыбьи пляски). Слово *удлиниться* относится к тому, что было ограничено какими-либо сроками. В значение глагола *растянуться* входит

дополнительный семантический компонент: «эмоциональное отношение к процессу! («стать слишком длинным») (СС). Слово *подлиннет* со стилистической пометой «разговорное». Примеры: «Недлинная дорога к дому растянулась почти на час» (В. Песков. Космос–Волга–Москва), «Смотря, насколько оно/дело/растянется, настолько и моё житьё здесь/в Петербурге/подлиннеет» (Кольцов Письмо В. Г. Белинскому).

Словари отмечают одну общую грамматическую особенность этих глаголов – преимущественное употребление их в совершенном виде.

Г) ДОРОЖАТЬ, УДОРОЖАТЬСЯ – «становиться дороже, повышаться в цене». Первый глагол более употребителен: «Жизнь с каждым годом дорожала...» (И.Эренбург Падение Парижа)

Д) ТЕПЛЕТЬ – «становиться тёплым»: «Ночью ветер повернул на запад – с моря. Потеплело.» (А. Толстой. Пётр I).

НАГРЕВАТЬСЯ, ГРЕТЬСЯ, РАЗОГРЕВАТЬСЯ, НАКАЛИВАТЬСЯ, РАСКАЛЯТЬСЯ, РАЗГОРЯЧАТЬСЯ, РАСПАЛЯТЬСЯ, ОГРЕВАТЬСЯ – «СТАНОВИТЬСЯ ТЁПЛЫМ, ГОРЯЧИМ». Глагол *теплеть* противопоставлен всем остальным по степени действия. Во втором ряду основным словом является *нагреваться*: «воздух быстро нагревался и обещал тёплый день» (И. Гончаров. Обрыв).

В глаголе *разогреться* больше оттенка результативности. Слова *накаливаться*, *раскаляться*, *разгораться*, *распалаться* в своё значение включают дополнительный компонент «степень действия» («сильно нагреваться»). Глагол *распалаться* принадлежит к разговорному стилю речи. Слова *разгорячаться* и *огреться* также стилистически ограничены (соответственно «устаревшее» и «просторечное»).

В особую группу выделяются глаголы, обозначающие «увеличение в размерах, объёме с помощью каких-либо способствующих обстоятельств». В их значениях два обязательных компонента «увеличение» и «направление процесса – объём, размер». А их третьи семантические компоненты являются дифференцирующими, выделяющими их из общего ряда. Сюда относятся:

А) Глаголы **ПРИБАВЛЯТЬСЯ**, **ДОБАВЛЯТЬСЯ**, **ПРИБЫВАТЬ**, **ПОПОЛНЯТЬСЯ** включают третий компонент - причину увеличения: «добавление чего-либо к ранее имеющемуся»: «Летом работы прибавилось – свиней стало больше» (В. Песков. Дочь коммуниста).

Б) В глаголах **БУХНУТЬ**, **НАБУХАТЬ**, **ЗАБУХАТЬ**, **РАЗБУХАТЬ** третий дифференцирующий компонент – обязательное условие: «действие влаги»: чьи-то руки неистово толкали раму, которая забухла от дождей и не отворялась...» (Г. Успенский. Народное гулянье в Всесвятском).

Глаголы *набухать*, *забухать*, *разбухать* в другом значении включают компоненты: «увеличение», «направление: размер», «причина: жизненный процесс», «обязательное условие: наличие сока», «отношение к определённому объекту – растениям»: «Набухли почки дуба в парке, розовели ветки кургузой яблони...» (Ф. Панфёров. Бруски).

В) Глагол **РАСПИРАТЬСЯ** имеет дифференцирующим компонентом причину процесса: «физическое воздействие определённого направления». Стилистически ограничен – «разговорное».

Г) В слове **РАЗДУВАТЬСЯ** третий компонент – «действие способствующего объекта, воздуха или каких-либо предметов»: Карманы раздулись.

Д) Глагол **РАЗРАСТАТЬСЯ** многозначен. В одном из его значений третий компонент – «причина: жизненный процесс», и четвёртый – «отношение к определённому объекту – растениям»: Сад разросся.

В другом значении третий компонент – «причина: болезненный процесс» и четвёртый – «определённый объект действия: организм, ткани человека»: Опухоль быстро разрастается.

Е) Глаголы **ПУХНУТЬ** и **РАСПУХАТЬ** примыкают к группе «увеличение в объёме» в своих переносных значениях. Последний включает дополнительный семантический компонент «степень процесса» и стилистическую окраску – «разговорное»: «Царице всего было семнадцать лет... Тёмнобровое глупенькое её личико распухло от слёз» (А. Толстой

Пётр I). «И вдруг калоша растёт, пухнет, наполняет собою комнату» (А.Чехов Спать хочется).

Особо нужно сказать о глаголах ПОЛНЕТЬ и ТОСТЕТЬ и их производных. Здесь нет способствующих обстоятельств, но, как правило, они характеризуют человека, т.е. в их значения входят компоненты: «увеличение», «направление процесса – объём», «отношение к определённому объекту – человеку»: «А вы всё полнеете! – Это я не полнею, а распух, - ответил он. - Меня пчёлы покусали». (А. Чехов. Жена). «Я теперь с ужасом вспоминаю, что мои интересы укладывались только в то, как бы мне не потолстеть, как бы мне не прозевать новые фасоны платьев». (Ф. Панфёров. Бруски).

К ним примыкает глагол ТУЧНЕТЬ: «Дмитрий Степанович, одетый крайне неряшливо, обрюзгший и потучневший... курил вонючие папироски...» (А.Толстой 18-й год).

Необходимо отметить важные грамматические особенности проанализированных глаголов: они непереходны, некоторые из них употребляются в 1-ом и 2-ом лице, а также в повелительном наклонении. Например: *умножаться, разрастаться, продлиться*. В состав группы входят глаголы разных словообразовательных типов.

Итак, глаголы с общим лексическим значением «увеличение в количественном отношении» очень системны. Они распадаются на несколько подгрупп по основной линии: сужение, конкретизация значения основного глагола «увеличиваться» и двум частным линиям: зависимость от определяемого параметра и наличие способствующих обстоятельств. Границы выделенных подгрупп довольно определённы, хотя из-за многозначности глаголов наблюдается их взаимопроникновение. Это касается глаголов *вырастать, расширяться, удлиниться* и некоторых других. Особого рассмотрения требует вопрос о синонимии исследуемых глаголов.

Литература:

1. Davydova L. N., Nasikhanova A. Z. The interdisciplinary educational project as an efficient way for the formation of the foreign language competence // Студентство. Наука. Иноземна Мова, Харків, 2014, С. 72-74.
2. Багринцева О. Б. Социальная лексикология, лексикография и фразеология: вопросы взаимодействия // Основные проблемы современного языкознания: сборник статей VI Международной очной научно-практической конференции, Издательство: Астраханский университет», 2010, С. 34-36.
3. Балашова Л. И. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на начальном этапе // Иностранные языки: Лингвистические и методические аспекты, Тверь, 2006, С. 4-7.
4. Колоколова Н. М. Гендерные стереотипы в языке и речи // Вопросы лингвистики и литературоведения, Издательство: Астраханский государственный университет», 2009, С. 13-18.
5. Кривых Л. Д. Формирование опыта социальных отношений средствами иностранного языка у студентов неязыковых специальностей в системе высшего профессионального образования // Известия Южного Федерального Университета. Педагогические науки, Ростов-на-Дону, 2011, С. 172-178.
6. Муханалиева А. А. Нормативное коммуникативное поведение // *Lingua Mobilis*, Челябинск, 2012, с. 68-72.
7. Пителина М. В. К вопросу о методах изучения национальной специфики реализации категории модальности в рекламных текстах // *Lingua Mobilis*, Челябинск, 2011, С. 55-59.
8. Ожегов С. И. Словарь русского языка. Под редакцией Н. Ю. Шведовой, М., «Русский язык», 1990 г.
9. Словарь синонимов русского языка под редакцией А. П. Евгеньевой в двух томах, Л., «Наука», 1975 г.
10. Словарь современного русского литературного языка АН СССР в 17 томах, М.-Л., изд. АН СССР, 1954 г.

Беловодская И. И.

**Особенность перевода как коммуникативный компонент в современной
технологии преподавания английского языка**

Белгородский государственный технологический университет

им. В. Г. Шухова, Белгород

По формулировке словацкого учёного Ф. Мико, «перевод - это одна из форм существования литературного произведения». Переводные книги ставятся на полки рядом с произведениями отечественной литературы, так же располагаются они и в читательском сознании. Язык, как известно, является важнейшим средством человеческого общения, при помощи которого люди обмениваются мыслями и добиваются взаимного понимания. Общение людей при помощи языка осуществляется двумя путями: устно и письменно.

Если общающиеся владеют одним языком, то общение происходит непосредственно, а когда люди владеют разными языками, непосредственное общение становится уже невозможным. В этом случае на помощь приходит перевод, т.е. передача средствами одного языка мыслей, выраженных на другом языке.

Перевод, следовательно, является важным вспомогательным средством, обеспечивающим выполнение языком его коммуникативной функции в тех случаях, когда люди выражают свои мысли на разных языках.

Перевод играет большую роль в обмене мыслями между разными народами и служит делу распространения сокровищ мировой культуры. Недаром А. С. Пушкин называл переводчиков «почтовыми лошадьми цивилизации».

Теория перевода - обширная область исследований, которая важна как для общей теории коммуникативной деятельности человека, включая её лингвистическую компоненту, так и для целей практического применения, в

частности, для осуществления межкультурной коммуникации и подготовки профессиональных переводчиков.

Изучение процесса перевода, несомненно, может и должно рассматриваться как самостоятельная научная дисциплина, однако совершенно очевиден её междисциплинарный характер: переводоведы обращаются к данным и методологии лингвистики, литературоведения, теории речевой деятельности, психологии, социологии и культурологии. Учёт культурологической информации в процессе перевода особенно важен при подготовке переводчиков. Как отмечает Н. М. Сальников, «в межъязыковой коммуникации все большее значение приобретает учёт национальных особенностей общения носителей двух языков. Носители двух языков, вступающие в контакт непосредственно или при помощи переводчика, являются также и представителями двух культур. В теории и практике перевода и преподавания иностранных языков, в частности русского, следует уделять большее внимание культуроведческим данным. В процессе обучения будущих переводчиков должна при изучении иностранного языка усваиваться также и выражаемая этим языком культура. При игнорировании культурологических данных переводчик может допустить грубые ошибки.

Перед переводчиком стоят две основные задачи:

1. Правильно понять содержание текста.
2. Полно и точно передать это содержание средствами русского языка.
3. Знание определённого минимума наиболее употребительных слов.
4. Знание одних слов ещё не может обеспечить понимание и правильный перевод текста.

Лексика представляет собой лишь как бы строительный материал языка, который получает осмысленный характер, организуясь по правилам грамматики.

Следовательно, можно знать значение всех слов и все-таки не понять смысла данного предложения, не зная грамматики, т.е. тех правил, по которым эти слова изменяются и соединяются в предложения.

Поэтому обязательным условием успешного перевода является твёрдое знание основ грамматики изучаемого языка.

Техника перевода складывается из двух моментов:

1. Умения быстро устанавливать (на основе формальных данных) с помощью грамматического анализа принадлежность незнакомых слов к той или иной части речи - как предварительного этапа перед обращением к словарю.

2. Знания всех особенностей словаря и навыка работы с ним, т.е. умения быстро и точно находить в словаре нужное значение незнакомых слов.

Владение техникой перевода позволяет рационализировать работу и ускорить процесс перевода.

Возможно ли совершенно точно и полно передать на одном языке мысли, выраженные средствами другого языка?

По данному вопросу существуют две противоположные точки зрения.

Среди филологов распространена так называемая «теория непереводаемости». По этой теории полноценный перевод с одного языка на другой вообще невозможен вследствие значительного расхождения выразительных средств разных языков; перевод якобы является лишь слабым и несовершенным отражением оригинала, дающим о нем весьма отдалённое представление

Другая точка зрения, лёгшая в основу деятельности многих профессиональных переводчиков, заключается в том, что любой развитый национальный язык является вполне достаточным средством общения для полноценной передачи мыслей, выраженных на другом языке.

Это тем более справедливо в отношении русского языка - одного из самых развитых и богатых языков мира.

Практика переводчиков доказывает, что любое произведение может быть полноценно (адекватно) переведено на русский язык с сохранением всех стилистических и иных особенностей, присущих данному автору.

В процессе обучения переводу у учащихся обычно возникает вопрос о том, насколько перевод может отступить от формы выражения подлинника.

Перевод функционирует в иной языковой среде как самостоятельное произведение словесного искусства и только в её пределах может быть воспринят и оценён; но с точки зрения сравнительного литературоведения он может быть сопоставлен с оригиналом - и другими переводами на тот же язык, и переводами на другие языки - как типологически схожим явлением, а различия между ними могут быть поняты в их объективной обусловленности языковыми особенностями, средой, временем, читательским восприятием, литературными традициями и т. д. и, конечно, индивидуальностью переводчика, той «творческой линзой», пройдя через которую и неизбежно преломившись, произведение искусства слова является в новом обличье.

У переводчика любой специальности есть свои, характерные для него приёмы, и с помощью современных исследовательских методов нетрудно выявить его пристрастия (в том числе неосознанные), сказывающиеся на выборе слов, оборотов речи, синтаксических конструкций, терминологии и т. д.; этот анализ может много значить для оценки качества его работы, но вряд ли будет иметь принципиальное, общее значение. Ибо одна и та же мысль может быть выражена на каждом языке по-разному, а для научно-технического перевода, в сущности, безразличен способ выражения, лишь бы эта мысль была правильно понята и донесена до нового адресата. Успех переводчика художественной литературы, как мы знаем, будет зависеть не только от близости его перевода к подлиннику, но и от эстетической силы переведённого произведения, и само понятие близости приобретает в этом случае другой вид.

В заключение я хотела бы сформулировать основные требования, которым должен следовать хороший перевод:

1. Точность. Переводчик обязан донести до читателя полностью все мысли, высказанные автором.

При этом должны быть сохранены не только основные положения, но также нюансы и оттенки высказывания.

Забываясь о полноте передачи высказывания, переводчик вместе с тем не должен ничего добавлять от себя, не должен дополнять и пояснять автора. Это также было бы искажением текста оригинала.

2. Сжатость. Переводчик не должен быть многословным, мысли должны быть облечены в максимально сжатую и лаконичную форму

3. Ясность. Лаконичность и сжатость языка перевода, однако, нигде не должны идти в ущерб ясности изложения мысли, лёгкости её понимания. Следует избегать сложных и двусмысленных оборотов, затрудняющих восприятие. Мысль должна быть изложена простым и ясным языком.

4. Литературность. Как уже отмечалось, перевод должен полностью удовлетворять общепринятым нормам русского литературного языка. Каждая фраза должна звучать живо и естественно, не сохраняя никаких намёков на чуждые русскому языку синтаксические конструкции подлинника.

Литература:

1. Судовцев В. А. Научно-техническая информация и перевод. Москва, «Высшая школа», 1983.

2. Сдобников В. В. Теория перевода, Москва, «Восток-Запад» 2007.

3. Семенов А. Л. основы общей теории перевода и переводческой деятельности, Москва, «Академия», 2008.

Бесараб Т. П.

Проблеми перекладу юридичних текстів

*Харківський національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого,
Харків*

Юридична термінологія – це інструмент правового знання та правової комунікації в сучасному суспільстві. В наш вік глобалізації, вік інтеграції країн з різними правовими системами в світову спільноту знання юридичної термінології набувають особливого статусу. Адже стосунки між країнами розвиваються не тільки в області економіки, але й в області права. І тут вже тільки знання іноземної мови недостатньо, оскільки є необхідність перекладати з однієї мови на іншу письмові та усні тексти юридичної спрямованості. Але переклад юридичних текстів має досить багато особливостей. По-перше, при перекладі слід пам'ятати про те, що кожна країна має свою власну юридичну систему. Це означає, що також присутні свої реалії, притаманні тільки цій країні, а також своя юридична система. Так, слово *county* перекладається як графство в Англії, але як округ в США.

Багато труднощів викликає переклад американських юридичних термінів. Адже, США мають досить складну правову систему, яка є не унітарною, а федеральною. Федеральні суди існують разом з судами окремих штатів, але вони мають різну галузь компетенції, підсудність та підвідомчість. На федеральному рівні в США – Верховний Суд США (The US Supreme court). Це – суд останньої, вищої інстанції. На рівні штатів у системі судів є свої особливості, своя різниця. Supreme court – перекладається як апеляційний суд у деяких штатах США. У багатьох штатах – це Верховний суд штату (court of last resort). В Нью-Йорку – це суд першої інстанції, тобто нижчий суд.

Таким чином, при перекладі юридичної лексики, іноді слід не тільки враховувати реалії самої країни, але й певних регіонів цієї країни. Коли мова йде про Великобританію, слід пам'ятати, що юристи тут поділяються на дві

основні групи – солісетери та баррістери (solisitors – barristers). Солісетери надають широкий спектр юридичних послуг населенню. І якщо, наприклад, в Україні для того щоб здійснити будь які операції з нерухомості, складання контрактів або вирішити численні питання, які виникають при оформленні спадкоємства люди звертаються за допомогою до нотаріуса (notary), то в Англії за такою допомогою слід звертатися саме до солісетерів. Тому в багатьох випадках перекладач виступає поєднуючим мостом не лише для двох мов та культур, але й для двох соціальних сфер. Якщо перекладач не поєднує лінгвістичні та правові знання, його переклад буде неточним, може містити підміну юридичних термінів загальноживаними словами, або, навіть, бути вільним.

Мові права не випадково приділяється так багато уваги. Адже кожна людина у своєму житті стикається з юридичною термінологією. Та не кожна людина є фахівцем у цій галузі. Не кожен перекладач є досить обізнаним у галузі права. Переклад деяких термінів нерідко викликає труднощі у перекладача через їх велику контекстуальність.

При перекладі юридичних текстів перекладачеві не слід забувати, що багато слів, які вважаються звичайними, саме в юридичних текстах можуть мати несподіване термінологічне значення. Тому, якщо перекладач не впевнений у перекладі та для запобігання інтерференції слід користуватися спеціальними словниками та відповідними довідниками, які не тільки дають переклад терміну, а й пояснюють його значення.

Література:

1. Татаринов В. А. Теория терминоведения. Теория термина : История и современное состояние. – М. : Московский лицей, 1996. – 311 с.
2. Щепотина Е. В. – Язык, коммуникация и социальная среда. Вып. 2. Воронеж : ВГТУ, 2002.

Bogun M. V.

Structural linguistic models in the process of language acquisition

Kharkiv National Medical University, Kharkiv

Current linguistic theory suggests that the model of natural language contains some independent from each other blocks, including phonetics, morphology, discourse analysis, language semantics, syntax. The problem is how these blocks are connected, how they interact, how the structure of grammar is organized. There are two ways to answer this question. One answer is the so-called tiered language models. The second answer is the language models, in which the central position is occupied by the syntax.

The tiered language models are built on the rule "from simple to complicated", that is, they rely on a consistent complication of the original unit on the particular stage. We are starting from phonetics, which handles the sound aspect of language, then turn to the morphology, in which a double-sided linguistic unit first appears – morpheme. Morphology makes words from units – morphemes. Let us then proceed to the syntax, in which expressions and sentences are constructed from words. And further the sentences in the area of a coherent text (discourse) are united into bigger linguistic unities. Semantics takes part in all levels. It expounds appropriate units, because the meaning is present in a morpheme, in a word, in a phrase, in a sentence, and, of course, in the discourse.

Other types of models are the models where the syntax is centered. The cause for such syntax position is the fact that recursive rules appear for first time in it. In 1957 such pattern with a centered position of syntax was offered by American scientist Noam Chomsky, and for the last half a century is the period when the syntax has been most rapidly developing among all fields of linguistics. No doubts, Chomsky suggested such model, because logical arguments about the architecture of language lead to it. They are the following.

Chomsky puts Plato's problem for the first time in relation to the natural language. This is problem of mismatch between our experience and our

knowledge: one cannot know as much, based only on the experience he had. Plato put the question about the issue of the space between our language knowledge, our ability for language skill and the language experience which we acquire in the process of study of language according to the problem of natural language

On the one part, one can make and understand an unlimited number of language phrases, and such, which he has never perceived before. On the other part, specifically the experience of children in language acquisition is terminal, no matter how great it is. Chomsky offers the following decision for this question. On the one hand, this is a special pattern of language study. Plato proposes that through our experience we get knowledge of the matters on the ground of innate ideal concepts, so language study occurs through the application of a linguistic experience of a child on innate universal grammar. For the structure of the pattern of language this dilemma has very definite effect.

Knowing of the language does not make the capacity for perception and production of a set of standard sentences, albeit very big. Proper sentences cannot be set by a list. Knowing of the language is the operation of the procedure which allows to create a potentially unlimited number of language compositions having a terminal set of source units and the final set of principles.

If we find out cause of this endlessness, basically we have a limited number of original models with a limited quantity of rules, the result may also be limited. If we imagine such a grammar, which says: if we connect a noun and an adjective, then we will get a good linguistic phrase, and if we connect a noun and a verb, then we will also get a good linguistic expression. Such grammar in Russian dictionary would produce such statements as, for example, "the butterfly flies", "colorful butterfly flies", "clever student studies", "young child plays" and so on. There will be more such language products than original lexical units, but nonetheless a terminal quantity.

The rules which level up our grammar are recursive. Recursion "is a phenomenon where a linguistic rule can be applied to the result of the application of the same principle." The simplest recursive rule in the English language is the

organization of phrases from nouns. We can take nouns "friend" and "student" and get the phrase "friend of the student". Then we can apply this phrase again to the entry of this rule, to obtain another random phrase "sister of the friend of the student." Next phrase may be "son of the sister of the friend of the student" and so on. It is understood that this method is in principle endless.

We should say that this endless nature of this procedure is consciously or unconsciously used in different language games by native speakers. We can take, for example, British nursery rhyme "There was a crooked man" by Mother Goose:

There was a crooked man, and he walked a crooked mile,
He found a crooked sixpence against a crooked stile;
He bought a crooked cat which caught a crooked mouse,
And they all lived together in a little crooked house.

Thus, if the ability for endless complication is a ground, fundamental quality of linguistic structures (certainly, in the morphology there are also recursive rules, but recursiveness in the syntax is the most important attribute), it results that in the syntax the constructive character of language activity emerges in the syntax, so the syntax is made the cornerstone.

Syntax produces an endless number of language works. Other language modules perform the so-called interpretive function concerning the syntactic representations. They help to make a phonetic structure of a language phrase, as morphology and phonetics do, or create interpretation of a sentence as it is done by semantics.

Morphology and semantics should be available for the syntactic representation because we know that the different grammatical categories characterize different parts of speech. Morphology provides, syntactically defined word markers, so it only interprets syntactic representation of a sentence.

As for the semantics, it is necessary to approach the syntactic structure for a correct understanding of a sentence. And it is clearly seen in the semantic equivocation caused by distinctions in the syntactic architecture. This principle of the relationship of the semantics and syntax, the rule during interpretation we have

to rely on is known as the rule of composition integrity, or the principle of Frege – after the name of its creator, a German philosopher, logician and mathematician. It sounds in the following way: the value of the complex linguistic expression is a function in the mathematical sense of its parts and the ways of their syntactic connection. Thus, if we need to know the value of a linguistic expression "zyx", we need to have not only the values of "z", "y" and "x" individually, but also the sequence in which z, y and x were connected together. In fact, it is clear if we imagine two different values of the phrase "intelligent males and females" what did we first connect: "males and females" or "intelligent males"?

Comma imposes us a particular syntactic architecture of the sentence. The example may be seen in the following famous joke: An English professor wrote the words: "A woman without her man is nothing" on the chalkboard and asked his students to punctuate it correctly. All of the males wrote: "A woman, without her man, is nothing" All of the females in the class wrote: "A woman: without her, man is nothing. " Punctuation is powerful.

So we can see that the syntax, on the one part is the only language component providing creative character of language activity, and on the other part, it creates representations that are necessary for the correct phonetic and semantic representation of sentences. In this scope, it is considered in generative grammar that the syntax is the central and the most important part of language. The syntax is the language for them.

References:

1. Chomsky, Noam: Knowledge of Language: Its Nature, Origins, and Use. Praeger, 1986. –314 p.
2. Alchin, Linda. "There was a Crooked Man" The Secret History of Nursery Rhymes, 2d ed. Surrey, UK: Neilsen, 2013 – 96 p.

Борзенко О. П.

**Викладання іноземної мови в вищих навчальних закладах з
використанням нових інтерактивних технологій**

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Знання іноземної мови гарантує значні переваги для інтеграції до світової спільноти з ринковою економікою. Рівень освіченості майбутніх фахівців у будь-якій професійній галузі зумовлює необхідність володіння іноземною мовою не тільки на побутовому рівні, але й у значно ширшому розумінні, що дає змогу здійснювати професійне іншомовне спілкування у різноманітних сферах міжнародної діяльності. Інтенсивний розвиток міжнародного освітнього простору, процеси глобалізації, зростаюча конкуренція загострюють суперечності між новими високими вимогами до знань, умінь та навичок майбутніх фахівців і їхнім недостатнім рівнем володіння іноземною мовою.

Нові реалії сучасності передбачають, міжнародну співпрацю з питань освіти, творчого використання передового зарубіжного досвіду, розвитку педагогічної майстерності викладачів. Іноземна мова сьогодні є не просто частиною культури певної нації, але й запорукою успіху в кар'єрі майбутнього фахівця.

Сучасність вимагає нових підходів до навчального процесу, нових методів, форм подання навчальної інформації у викладанні іноземної мови. Одними із таких підходів під час навчального процесу є використання інформаційно-комунікаційних та медіаосвітніх технологій. Використання цих інтерактивних технологій у викладанні іноземної мови в ВНЗ дозволяє інтенсифікувати освітній процес, прискорити передачу знань і досвіду, підвищити якість навчання, а також виявити креативний підхід з боку викладача. Адже «педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога» [10, с. 84].

Викладачам вкрай важливо опанувати новітні інтерактивні технології викладання іноземної мови, спеціальні навчальні технічні засоби та прийоми з метою оптимального вибору того чи іншого методу викладання відповідно до рівня знань, потреб та інтересів студентів, розвивати бажання практично використовувати іноземну мову; передбачати різні форми роботи: індивідуальну, групову, колективну, повною мірою стимулювати активність студентів, їх самостійність та творчість [9, с. 98].

Основною тенденцією в процесі модернізації змісту вивчення іноземної мови студентами ВНЗ виступає нове технологічне забезпечення яке супроводжує навчальний процес. Розробляються професійні модулі й інформаційні ресурси, проводиться постійний пошук шляхів підвищення якості навчання студентської молоді [2, с. 19].

Останні роки характеризуються швидким удосконаленням і розвитком медіаосвітніх й інформаційно-комунікаційних технологій, а також використанням електронних засобів у навчанні під час викладання іноземної мови. Елементами електронного навчання є тексти, ілюстративні матеріали, звуковий супровід, анімація, відео, аудіо, графіка та ін. [5, с.15].

Особливо в навчальному процесі важливим є не стільки використання власне інтерактивних технологій, скільки забезпечення відповідності їх особливостей досягненню освітніх цілей, тобто вибір конкретних засобів комунікації повинен визначатися змістом навчання. Тобто, результат навчання залежить не стільки від самих технологій, скільки від рівня підготовки викладача та запропонованих програм (тестів, курсів).

Викладачам відводиться велика роль у підготовці студентської молоді в новому технологічному середовищі. Це вимагає від викладача самому набувати вмінь і навичок використання інтерактивних технологій у своїй діяльності, чітко продумувати організацію навчального заняття залежно від наявних ресурсів, працювати над розробкою програмного забезпечення [8, с. 202].

Інтерактивні медіаосвітні засоби допомагають підвищити рівень

підготовки й ефективно використовувати навчальний час. Поєднуючи передову технологію, потужність і простоту керування, вони надають викладачам можливість упровадження нових освітніх технологій. Крім того, дозволяють використовувати сучасні відео- та аудіокурси вивчення іноземних мов, оскільки вони є повноцінною заміною лінгафонних кабінетів.

Медіаосвітня технологія характеризується розвитком нових форм представлення інформації, створенням сучасних бібліотек, модифікацією форм навчання, інноваційними, інтерактивними структурами навчання. Мультимедійна інформація передається за допомогою мережі Інтернет або інших телекомунікаційних засобів. Використання сучасних бібліотек дозволяє збільшити обсяг і ефективність реалізації інтелектуальних ресурсів. Мережа Інтернет у поєднанні з каталогами бібліотек забезпечує доступ до гігантського зібрання інформації, відкрита незалежно від відстані й часу. Створюються Інтернет-бібліотеки з наочно структурованим наданням інформації. Для цього розробляється спеціалізоване програмне забезпечення, яке полегшує викладачам і студентам пошук інформації в мережі Інтернет, а також дає можливість подумати про те, яким повинен бути індивідуальний простір, що включав би додаткові електронні ресурси (бази даних, моделюючи програми) [3, с. 15].

Під впливом соціально-економічних змін в освіті відбувається переорієнтація на рефлексивні процеси в управлінні навчально-пізнавальної діяльністю ВНЗ, на засвоєння узагальнених умінь навчатися, спостерігається підвищення ефективності використання комп'ютерної техніки. Комп'ютери стають засобом пошуку й апробації способів пізнавальної діяльності та створюють можливості для розширення навчальних комунікацій [4, с. 243].

Нинішнє покоління студентської молоді вже з ранніх років усвідомлює, що без навичок користування комп'ютером неможливо здобути повноцінну освіту, успішно просуватися по службі, вирішувати наукові проблеми, спілкуватися з усім світом тощо. Одна зі студенток слушно зауважила: «Невміння користуватись комп'ютером можна сьогодні порівняти з

неписьменністю» [1, с. 322].

Комп'ютерні технології порушують монополістичне становище викладача як джерела знань, а також структурно змінюють стиль викладання, рівень освоєння знань, причетність студентів до дослідницького процесу [7, с. 121].

Головною проблемою розвитку інтерактивного навчання є створення нових методів із використанням телекомунікаційного середовища спілкування, де студенти ВНЗ не просто пасивно споживають інформацію, а й створюють власне розуміння предметного змісту навчання. Тому потрібно коригувати застарілі методи, ураховуючи можливості нових засобів навчання, комп'ютерної техніки та розвитку телекомунікаційної інфраструктури [6, с. 26]. Необхідно зауважити, що впровадження в освітній процес новітніх інтерактивних технологій не виключає використання традиційних методів під час викладання іноземної мови.

Основними принципами сучасних методів викладання іноземної мови є: орієнтація занять на студента (*learner-centered lessons*), цілеспрямованість та змістовність занять, їх спрямованість на досягнення соціальної взаємодії при наявності віри у викладача в успіх студентів, інтеграція мови та засвоєння її за допомогою знань з інших галузей наук [10, с. 85].

Аналіз джерел і публікацій показав, що проблеми застосування нових інтерактивних технологій у своїх дослідженнях розглядало багато вітчизняних науковців : В. Безпалько, Ю. Дегтярьова, С. Кожушко, З. Корнєва, О. Шиян та ін.

Таким чином, використання новітніх інтерактивних технологій розширює та урізноманітнює процес викладання іноземної мови в ВНЗ, вимагає від викладачів набувати вміння та навички, підготовленість застосувати нові засоби навчання, надає доступ до гігантського обсягу навчальних матеріалів, розвиває емоційне, творче сприймання матеріалу, пробуджує зацікавленість студентів ВНЗ у вивченні іноземної мови.

Література:

1. Аносов І. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект : (Монографія) / І. П. Аносов. – К. : Твім. Інтер. – 2003. – 391 с.
2. Боднар С. Современное состояние и тенденции развития системы непрерывного образования в Канаде /вторая половина XX- начало XXI века : автореферат дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец.13.00.04 / С. Боднар. – 20 с.
3. Васянович Г. Медіаосвіта : зарубіжний і вітчизняний досвід. – Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2007. – № 2. – С. 11-21.
4. Десятов Т. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина XX століття) : (Монографія) / Т. М. Десятов. – К. : АртЕк. – 2005. – 335 с.
5. Іванов С., Борсук П., Дичковський С. Система дистанційної освіти в Україні : сучасні напрями розвитку. – Гуманітарні науки. – 2002. – № 2. – С. 12-19.
6. Коновалов О. На шляху до освітніх інформаційних технологій. – Освіта. Технікуми, коледжі. – 2002. – № 1. – С. 26-27.
7. Москаль Ю. Світові тенденції розвитку заочної та дистанційної вищої освіти. – Психологія і суспільство. – 2008. – № 3. – С. 116-122.
8. Нос Л. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці вчителів початкової школи в університетах Канади. – Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2009. – № 4. – С. 199-204.
9. Сердюк О. Інновації у методиці викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах України на сучасному етапі. – Англістика та американістика. – 2014. – Випуск 11. – С. 96-100.
10. Шуменко О., Шипілова І. Використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій під час викладання іноземних мов. – Філологічні трактати. – 2013. – Т. 5, № 4. – С. 84-89.

Воронова Є. М.

Психолого-педагогічні основи технології використання проектної методики в навчанні іноземних мов у ВТНЗ України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Розвиток навичок комунікативної компетентності студентів вищої школи інженерних спеціальностей на основі проектної діяльності відбувається у процесі становлення їх як особистості і передбачає обов'язкове врахування психолінгвістичних властивостей механізмів іншомовного мовлення, зв'язку мислення й мовлення у процесі комунікативної взаємодії мовців.

Навчання іноземної мови можливе лише на основі розвитку креативного образного мислення студентів із застосуванням проектної методики, їхньої уваги, пам'яті, уміння бачити факти, порівнювати їх, аналізувати, синтезувати, узагальнювати, конкретизувати й абстрагувати, тобто на основі власного відображення дійсності, оскільки вся діяльність людини, наразі й проектна засобами іноземної мови, формується на психологічній основі.

При цьому найбільш логічним є розгляд психолого-педагогічних засад використання проектної методики з урахуванням специфіки іноземних мов як навчального предмета для викладання іноземної мови студентам інженерних спеціальностей ВТНЗ.

На основі вивчення досліджень із вікової психології й педагогіки нами були визначені такі психолого-педагогічні передумови реалізації проектної методики навчання іноземної мови у вищій школі:

- комплексна мотивація навчання;
- орієнтація на специфіку професійної спеціалізації студентів;
- особистісно-діяльнісний підхід до навчання;
- проблемність й індивідуалізація навчання.

Методичними передумовами проектної методики навчання іноземної мови було визначено такі її загальні характеристики:

- комунікативна спрямованість навчання іноземної мови;
- взаємопов'язане навчання всіх видів мовленнєвої діяльності й інтегративність навчання іноземної мови, що передбачає залучення знань, навичок і вмінь учнів з інших навчальних предметів.

Емпіричні дослідження показують, що вивчення іноземної мови для студентів технічних спеціальностей вищої школи сполучено з труднощами, які мають передусім соціально-психологічний характер. З однієї сторони, статус англійської мови значно підвищує мотивацію до її навчання. Крім того, в останні роки намітилася тенденція до більш раннього усвідомлення студентами важливості набутих знань для подальшого успішного професійного зростання.

Психолого-педагогічної основи використання проектної методики з урахуванням специфіки іноземних мов як навчального предмета у вищій школі технічного напрямку ґрунтується на таких положеннях:

- роль іноземної мови як навчального предмета в сучасній освітній системі;
- специфіка навчання іноземної мови студентів інженерних спеціальностей ВНЗ, основні цілі й завдання;
- використання проектної методики з урахуванням специфіки навчання іноземної мови у вищій школі.

Науково-теоретичною та практичною основою проектної роботи, її основним компонентом є мотивація, іншим найважливішим компонентом слід уважати діяльнісний, особистісно орієнтований підхід, а також комунікативність, культуру й навчальну компетенцію.

Проектна діяльність сприяє не тільки розширенню кругозору, але й формує у студентів навички критичного мислення. Студенти перестають бути пасивними реципієнтами знань. Вони активно беруть участь у процесі навчання, ставлячи перед собою питання і знаходячи відповіді на них.

Студенти не просто отримують інформацію, вони перероблюють її: порівнюють джерела, аналізують факти, виділяють важливе і другорядне, установлюють причинно-наслідкові зв'язки. Знання стають не кінцевою, а відправною точкою, основою для аргументованого і логічного мислення, що базується на особистому досвіді і перевірених фактах.

Формування критичного мислення в період розширення інформаційного простору набуває особливу актуальність. Воно дозволяє досягати таких освітніх результатів як уміння працювати з інформаційним потоком у різних галузях знань, що постійно збільшуються і регулярно поновлюються; уміння виражати свої думки (усно і писемно) ясно, переконливо і коректно; уміння вироблювати власну думку на основі осмислення різного досвіду, ідей і уявлень; уміння вирішувати проблеми; здатність самостійно займатися своїм навчанням (академічна мобільність); уміння співробітничати і вистроювати конструктивні взаємостосунки з іншими людьми.

Проектна робота дозволяє створювати середовище, необхідне для повноцінного вивчення іноземної мови, професійної іноземної мови з метою формування глобального мислення, розвитку особистісної активності, що набуває особливої актуальності в період переходу до Європейської системи освіти, що ставить перед педагогічною наукою й практикою нові проблеми й широко впроваджує у навчальний процес проектну методичку – одну з таких технологій.

Основу критичного мислення складає трьохфазний процес : виклик – осмислення змісту – рефлексія. На стадії виклику в людини спочатку формується уявлення : чого ж він не знає і що хоче знати?. На стадії осмислення (реалізації змісту) вона відповідає на ті питання, які поставила перед собою. На цьому етапі йде вивчення і обробка інформації. На стадії рефлексії студент розмірковує й узагальнює те, що узнав з означеної проблеми.

Таким чином, проектна методика є ефективним інструментом розвитком критичного мислення.

Щоб студенти сприймали мову як засіб міжкультурної взаємодії, необхідно не тільки знайомити їх із краєзнавчою тематикою, але й шукати способи включення їх в активний діалог культур, тож вони на практиці зможуть пізнавати особливості функціонування мови в новій для них культурі [2, с. 25].

Основна ідея подібного підходу до навчання іноземної мови у ВТНЗ, таким чином, полягає в тому, щоб перенести акцент із різного виду вправ на активну розумову діяльність студентів, що потребує для свого оформлення майстерного володіння певними мовними засобами.

У процесі навчання іноземної мови у вищій школі України особистісно орієнтоване проектне навчання є особливо значущим за наступних причин:

1. Організація навчання іноземної мови для студентів, ураховуючи їхні психологічні особливості як дорослої особистості (17-18 і старше), як свідчить психолого-педагогічний аналіз, має свою специфіку, урахування якої може підняти на більш якісний рівень процес навчання іноземної мови у вищій школі взагалі, і сприяти розвитку навичок комунікативної компетенції студентів ВТНЗ на основі проектною методикою, створенню і зростанню професійної особистості фахівця згідно з вимогами сучасності.

У руслі компетентісно-діяльнісного підходу студент розглядається як активний суб'єкт педагогічної взаємодії із самостійною організацією своєї діяльності, якому притаманна специфічна спрямованість пізнавальної і комунікативної активності на розв'язання конкретних професійно орієнтованих завдань, основною формою навчання студентів є знаково-контекстне [1].

Система роботи з розвитку навичок комунікативної компетенції іноземною мовою студентів ВТНЗ України передбачає врахування індивідуальних особливостей, рівня пізнавальних можливостей, професійних

мотивів й інтересів, специфіки майбутньої діяльності, розуміння суті психічних процесів, що лежать в основі мовленнєвої діяльності.

Важливим аспектом формування професіонала – майбутнього фахівця інженерної галузі – є здійснення індивідуального підходу до особистості студента в навчанні іноземним мовам у системі вищої школи, що враховує знання як вікових, особистісних чинників, так й особливостей інтелектуального потенціалу тих, хто прагне оволодіти високоякісними знаннями та практично реалізовувати їх у процесі професійної комунікації.

2. Специфіка суспільного становища і статусу студентства сприяє активізації їх розумової діяльності і підвищення ступеня їх самостійності. Значну роль у навчанні буде мати усвідомлюване професійне самовизначення студентів. З одного боку, як правило, студенти професійно самовизначилися ще під час навчання в школі, коледжі, гімназії, ліцеї (самостійно або під впливом батьків), під час роботи, служби в армії тощо.

Тому можна говорити про свідомий вибір достатньо соціально зрілої особистості для подальшої професійної діяльності, людини, яка відповідає за свої дії та вчинки, адекватно регулює свою поведінку.

Але з іншого боку, вони ще не засвоїли вимоги майбутньої професії щодо широкого спектру перспектив для своєї професійної творчості й ідентифікаційного пошуку, зокрема в проектній діяльності, не з'ясували для себе умови досягнення професійного і кар'єрного успіху, можливостей саморозвитку й самоактуалізації у своїй професії.

Література:

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: метод. пособие / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.
2. Даниленкова Г. Г. Педагогическое проектирование учебного процесса / Г. Г. Даниленкова // Сб. научн. ст. / Калинингр. ун-т. – 2000. – С. 25–27.

Galchenko V. M.

**To the aspect of creativity development when learning and teaching foreign
languages**

National University of Civil Engineering and Architecture, Kharkiv

Today, the world faces a global change, including educational system changes. Education is the main channel of familiarizing future specialists to the values of culture and professional activity. It is, therefore, important to introduce creativity into the educational system. This will prepare professionals who are able to think non-standard, can make decisions and solve problems. At present time, society is experiencing a crisis of creativity. If we look at creativity as an activity, it means that creativity can be developed and trained. There are many definitions of creativity, but the essence of it is that as a result of non-standard approach to the problem an original product of some value arises. According to de Bono, “there is no doubt that creativity is the most important human resource of all. Without creativity, there would be no progress, and we would be forever repeating the same patterns”.

It is necessary to distinguish between creative learning and creativity training. Creative learning assumes that the teacher uses his creative ability to generate ideas and create more interesting content and environment. When referring to the training of creativity, it is understood that the teacher encourages students to think creatively, generate new ideas, do experiments, etc. The role of the teacher is to recognize the creative abilities of students, and provide specific conditions for their implementation. There are many misconceptions concerning creativity. Some believe that creativity is a free form of self-expression. They think that creativity training causes lack of discipline and control. Some argue that creativity is a combination of desire to play and discipline, responsibility and irresponsibility. Others believe that creativity is characteristic only for the talented people and not for the majority. It is believed that the creative achievements are possible in all areas of human activity, including art, science, work and all the

other areas of daily life. All people have the creativity, but it manifests itself in different ways. Many people do not reveal their creative abilities due to lack of opportunities, promotion and skills. When people discover their creative abilities, it has a huge effect on their self-esteem and achievements in general. Creativity is more evident where there is less resistance against something new, so the creative atmosphere created in the higher education institutions, is of great importance for the development of creativity of both teachers and students. Currently, the aim of human efforts is not to produce more goods and services, but more important it is communication with other people and information processing. Innovations, knowledge and ideas have become the essential types of production. The most significant production factor is human creativity.

The Department of Foreign Languages of Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture is headed by prof. T. Sergeyeva and it is a vivid illustration of creative and valuable interaction of the teacher and students. It is the coordinator of several European projects. INFINITY project is aimed at the increasing the mobility for university students, teachers and scholars in the partner-countries of European Union. In the frame of this project students and trainers take part in European joint events, international seminars and workshops. SEHUD project is aimed at the architecture and sustainable development of the modern cities. One of its goal is to create curricula and teaching materials in urban development. Europeans partners are Milan Polytechnic, University of Cambridge, University of Saragossa, Technological Educational Institute of Athens. SENSI project deals with regional sustainable development on the basis of eco-human synergetic interaction. Its main objective is to create multidisciplinary curricula for students of civil engineering. Such higher education institutions like Vienna University of Technology, Polytechnic of the University of Orleans, Polytechnic University of Valencia take part in this project. Technical university students strive to learn foreign languages, and those who succeed in this, are in a better position because they possess not only a foreign language, and the language of their profession. Values are the ideas of what should be the best and the most important.

It is worth to work hard, to sacrifice time, energy, etc. Students choose additional work related to the foreign language: projects, conferences, contests, presentations, participation in international and Ukrainian events, etc. The students are deliberately trying to make certain sacrifices (extra linguistic load, the shortage or lack of free time, sometimes inconvenient schedule, and finally, material costs). There is a category of highly motivated students, who for the period of study at the university are trained in foreign universities. It should be noted that students who leave to study in foreign universities for a semester or a year, must pass the session in his home university usually in a shorter time and in the period of the next semester. The most important thing is that the students get invaluable experience useful for their personal development, development of actual skills and communication competences. Thus, it enhances their creativity. It is important that the teacher has received relevant knowledge concerning required teaching methods. It is therefore important to use modern technology, including the Internet. It is necessary to teach students to find and identify reliable and valuable sources of information, use this information, think critically, evaluate, and present original solutions. Knowledge of a foreign language and digital technologies offer great opportunities to the students to find the information you need. The computer becomes the main instrument of labor. Presentation as an information visualization plays a significant role in the work with students. In making the presentation, students tend to express themselves, using all available and known technologies, as well as exploring new concepts. Digital technology is a new form of literacy, and it is important to learn how to use the appropriate tools. Therefore, it is important that the modern teacher possesses these tools and serves as an example of creativity, creating an environment for the development of creativity in students. Higher education teachers and learners need to gain confidence to be more creative and experimental. When higher education teachers are confident to be creative, students are also likely to be more engaged and actively experimental in creativity.

References:

1. De Bono, E. Serious Creativity. / The Journal for Quality and Participation, 18(5), 1995. – pp.15-18.
2. T. Sergeyeva, N. Turlakova, S. Ushakova, J. Barber. / Communication in the Frame of Cross-Cultural Relations, Kharkiv, 2015. - 76 p.

Гріччина А. В.

Деякі фактори успішної організації навчання іноземної мови в технічному вищому навчальному закладі

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Зростаюча потреба у спілкуванні та співпраці між різними країнами та народами, носіями різних мов, а також сучасний швидкий розвиток світових технологій вимагає суттєвих змін у підході до вивчення іноземної мови у вищих технічних навчальних закладах. Внаслідок цього виникає потреба у фахівцях різних галузей, які б володіли необхідними знаннями, вміннями та навичками іноземної мови для обміну інформацією, встановлення професійних контактів, досягнення взаєморозуміння в діалозі культур.

Головна мета навчання іноземної мови у вищому технічному закладі полягає в необхідності сформувати у студентів за порівняно невеликий час вміння здійснювати іншомовне мовленнєве спілкування в реальних ситуаціях, тобто набуття іншомовної комунікативної компетенції в обмеженому обсязі.

Необхідно зазначити, що комунікація в реальному житті відбувається двома шляхами: усним та письмовим. Щодо навчання у вищому технічному закладі, то воно передбачає розуміння фахової літератури, вміння правильно висловлювати свої думки на професійні теми та в ситуаціях повсякденного спілкування.

Особливістю навчання іноземної мови у вищому технічному закладі є реалізація принципів професійно-орієнтованого підходу до навчання. Аналіз потреб майбутньої професійної діяльності випускників дозволяє зробити висновок про необхідність розвитку всіх видів комунікативної компетенції. Комунікативна компетенція різниться за видами мовленнєвої діяльності, тобто, це може бути комунікативна компетенція у галузі читання, усного мовлення, говоріння, аудіювання та письма. Отже, можна стверджувати, що загальну мету навчання іноземної мови вже на першому курсі технічного ВНЗ можна визначити як комплексне формування комунікативних компетенцій для забезпечення спілкування у професійно-трудої сфері на мінімальному рівні розвитку.

Як свідчить практика, кінцева мета навчання іноземної мови у ВНЗ залишалася майже не досягнутою. Причина – у незначній кількості годин, які відводяться на вивчення іноземної мови у ВНЗ, низькій сформованості мотиваційно-ціннісної сфери студентів, низькому рівні інтенсивності аудиторних занять та недостатньому активному включенні до роботи кожного студента в групі, що зумовлено недостатньою кількістю годин для активного тренування та практики студентів в аудиторії. Усе це вимагає від викладачів іноземної мови професійного спрямування особливих зусиль, спрямованих на усунення негативних факторів, які виникають у процесі викладання іноземної мови, і які перешкоджають досягненню необхідних результатів навчання.

Дослідниками було проаналізовано на практиці те, що найбільше впливає на якість засвоєння знань студентами технічного ВНЗ та на ефективність навчання іноземної мови. Безперечно, перш за все, це – мотивація студентів до вивчення іноземної мови. У мотиваційній сфері людини є різні види мотивації, які відіграють вирішальну роль у цілеспрямованому підвищенні ефективності певної діяльності, зокрема цільова (комунікативна) мотивація; мотивація, що полягає в усвідомленні досягнутого прогресу у вивченні іноземної мови, окремих її аспектів,

оволодінні окремим видом мовленнєвої діяльності; країнознавча мотивація; пізнавальна мотивація; мотивація, яка полягає у прагненні до повноти та системності отриманих знань, набутих навичок та вмінь; мотивація, яка полягає в отриманні задоволення від виконання певних видів роботи (інструментальна); естетична мотивація. Завдання викладача полягає у розвитку та збереженні більшості видів мотивації навчання, враховуючи інтереси, потреби студентів, а також в організації такого навчального процесу, який сприяв би формуванню іншомовної комунікативної компетенції, розвитку знань, умінь, навичок студентів здійснювати іншомовну мовленнєву діяльність.

Як виявилось на практиці, високий рівень мотивації студентів не гарантує високий рівень якості знань та здатності студентів здійснювати мовленнєву комунікативну діяльність.

На ефективність засвоєння мовного матеріалу великий вплив має організація розумово-мовної діяльності студентів та її подальший розвиток. Цей висновок зроблений на основі порівняльного аналізу практичних результатів ефективності засвоєння матеріалу в різних умовах організації навчального процесу. Ці результати отримані внаслідок експериментальної діяльності з організації навчального процесу на різних курсах (старших та молодших), у різних групах, на різному навчальному матеріалі.

Але навіть за наявності високого рівня мотивації деяких студентів та методично правильного проведення занять, ретельного опрацювання матеріалу (наскільки дозволяє одна година занять на тиждень) навіть у старанних студентів рівень комунікативних умінь та навичок є досить низьким.

Найскладнішою проблемою у вивченні іноземної мови студентами є запам'ятовування та збереження матеріалу в довготривалій пам'яті.

Будь-яка діяльність, у тому числі мовленнєва, складається з алгоритмічних елементів і дій евристичного характеру, це знаходить у навчальній діяльності, призначеній для формування мовленнєвої діяльності.

Усі навчальні дії, призначені для оволодіння іноземною мовою, знаннями, вміннями, навичками іншомовної мовленнєвої діяльності, поділяють на три категорії. До першої належать алгоритмічні елементи діяльності, де є висока заданість плану вираження і фіксована послідовність операцій. Саме такі дії потрібні під час відпрацювання мовних знань і формування навичок оперування мовним матеріалом.

До другої категорії навчальних дій при навчанні іноземної мови відносять дії проміжного характеру чи напівевристичні, які відзначаються наявністю певного поля вибору плану змісту та засобів вираження, а також заданістю цього поля вибору. У результаті напівевристичні дії можуть служити для інтегрування окремих автоматизмів здійснення операцій, що входять до складу навичок і виробляються в алгоритмічних навчальних діях. Це забезпечує завершення формування власне навичок та їхнє удосконалення, а також закладає основу для розвитку вмінь. Цим самим зменшується потреба в опорах, що керують творенням і сприйняттям мовлення.

До останньої категорії навчальних дій належать евристичні навчальні дії, в яких обмежена тільки сфера пошуків при виконанні завдань, а заданість плану вираження та плану змісту мінімальна чи взагалі відсутня. Тут йдеться про вироблення мовленнєвих умінь, які призначені для здійснення саме мовленнєвої діяльності.

Усі три категорії навчальних дій (алгоритмічні, напівевристичні та евристичні) однаково потрібні в навчальному процесі для навчання іноземної мовленнєвої комунікації. Перші з них забезпечують вироблення на основі мовних знань автоматизмів оперування мовними одиницями під час творення та сприйняття мовлення. Другі, інтегруючи ці автоматизми в складі навичок, тобто завершуючи формування та удосконалюючи їх, дають можливість студентам навчитись здійснювати іншомовні мовленнєві дії, цим самим створюючи основу для вироблення вмінь. Треті розвивають мовленнєві

вміння, тобто виводять студентів на рівень іншомовної мовленнєвої діяльності.

Слід зазначити, що така організація занять, яка спрямована на розвиток іншомовної комунікативної діяльності, забезпечує ефективне засвоєння навчального матеріалу та його практичне використання у професійній сфері.

Література:

1. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: Монографія / Р. С. Гуревич. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2009. – 410 с.
2. Лисянська Т. М. Неуспішність, її причини та запобігання // Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В. Скринченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. - К. : Просвіта, 2001. - С. 312-317.
3. Серова Т. С. Психологические и лингво-дидактические аспекты обучения профессионально-ориентированному иноязычному чтению в вузе / Т. С. Серова. – Свердловск: Изд-во Уральского ун-та, 1988. – 232 с.

Касьянова В. Г., Медвідь М. М.

Викладання англійської мови для спеціальних цілей студентам економічних спеціальностей

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Харків

Кафедра ділової іноземної мови та перекладу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна має за основну мету формування англійської професійної компетенції у студентів економічних спеціальностей. Успішність навчання майбутнього економіста залежить від застосування знань специфіки професійної діяльності в умовах реального ведення бізнесу. З позицій інтегративного підходу представники певної професії характеризуються не стільки рівнем психофізіологічних і

соціальних особливостей, скільки специфікою їх взаємообумовленості в умовах реальної професійної дійсності.

Невпевненість у собі студентів на посаді майбутнього менеджера, економіста сфери туризму та готельного господарства, фінансового працівника, аудитора, маркетолога, логіста різних департаментів зарубіжних компаній через відсутність можливості для більшості українських студентів проходити практику в вузах та організаціях за кордоном зробила необхідним ввести спеціальні комунікативні завдання для роботи в команді: «team work». Міжособистісне спілкування, міжкультурна комунікація, особистий вплив на людей, дотримання норм етики менеджменту та бізнесу, вміння тестувати грамотно нові кадри, групова комунікація в культурній перспективі, види рішень та алгоритм їх прийняття - це ті напрямки, з якими знайомляться студенти на заняттях. Алгоритми прийняття рішень в різних ситуаціях діловодства англійською мовою пропонуються в трьох видах проблемних ситуацій: «crisis problem», «non-crisis problem», «opportunity problem». Більш детально студенти перекладають таблиці: «типи включення індивідуума в організацію» і «типи конфліктних керівників різної ланки», запам'ятовуючи значну кількість рис характеру англійською мовою.

Кожному студенту пропонується пройти самостійно чотири методики, що в майбутній роботі можуть застосовуватися для успішного підбору кадрів: методику діагностики мнемічної діяльності, методику «сміслової пам'яті», методику «виявлення загальних понять», методику «виключення понять». Студенти працюють з такими видами завдань в рамках підручників для вивчення англійської мови, але виконують їх під кутом застосування в роботі своєї майбутньої організації, при цьому всі завдання мають лімітований час для виконання. Наприклад, для перевірки короткочасної пам'яті надаються завдання на запам'ятовування і відтворення слів та чисел. Студентам двічі пропонується по 10 слів і двічі по 10 чисел англійською мовою. 10 слів або чисел звучать протягом 20 секунд, потім 40 секунд надається для запису (в будь-якому порядку). Перед другим десятком слів (та чисел) проводиться емоціогенне

інструктування. Слова бажано підбирати односкладові, мало пов'язані між собою, з 4-6 букв, числа - двозначні, не примітні (11, 22, 33, 44, 55, 66, 77, 88, 99 виключаються). Наприкінці заняття слова і цифри перевіряються у вигляді диктанту-перекладу з української на англійську мову .

Для перевірки смислової пам'яті зачитується розповідь з 12 смислових одиниць та 4 чисел на рідній мові. Розповідь зачитується двічі, вдруге - після емоціогенного інструктування: «Послухайте розповідь та протягом трьох хвилин (при включеному секундомірі) запишіть основний зміст того, що запам'ятали, речення можна скорочувати, не втрачаючи сенсу». Викладач сам швидко перевіряє, а також пропонує студентам оцінити один одного, попередньо інструктуючи про параметри оцінювання, а потім просить студентів перекласти свої розповіді на англійську мову письмово або усно.

Методика «виявлення загальних понять» спрямована на вивчення особливостей розумової діяльності, на визначення особистості зі стійким способом мислення. Її сенс полягає в підборі слів, що мають спільні родові ознаки, логічні зв'язки з певним узагальнюючим словом. Усього пропонується на англійській мові по черзі 20 узагальнюючих слів і кожному з них - набір з 5 слів, два з яких найбільше з ним пов'язані. Завдання студента - знайти ці два слова, наприклад: *grade (notes, pencil, pupils, knowledge, supervisor)*, *group (small, communication, conflict, norms, thinking)*, *job (distance, salary, perfection, position, satisfaction)*, *psychology (teaching, soul, study, emotions, science)*, *decision (impact, crisis, effectiveness, problem, non-programmed)*, *personality (type, traits, peoples, responsibility, critical)*, *presentation (philosophy, software, language, visual, delivery)*, *communication (group, process, interpersonal, goal, level)* і т. п. Після зачитування викладачем кожного рядка студенти мають 10 секунд на записування стовпчиком номера кожної відповіді і по два відповідних слова. Інструкція студенту: «Зараз я буду зачитувати рядки з 6 слів, перше слово - ключове. Решта 5 мають до нього другорядне відношення. Вам потрібно вибрати з 5 слів 2 найістотніших, що є невід'ємними ознаками або поєднаннями для ключового

слова. Запишіть стовпчиком номер відповіді та по два відповідних слова». Для закріплення логічності та стійкості способу мислення і з метою підготовки перекладача до 40 фраз надаються у вигляді перекладного диктанту, наприклад: *незапрограмовані рішення, кризова проблема, групове спілкування, міжкультурна комунікація і т. п.*

Методика «виключення понять» пропонує студентам 20 наборів по 5 слів, 4 з яких об'єднуються загальним родовим поняттям, а п'яте не має ніякого відношення до цього поняття. Потрібно прослухати ці слова і протягом 10 секунд записати «зайве» слово. Наприклад, *speaker, deliverer, presenter, successor, teller*. Перевіряється здатність до узагальнення. Після цього тесту пропонується придумати і написати словосполучення з кожним «зайвим» словом англійською мовою.

Важливо, щоб запам'ятовування інформації і переведення її на операційний рівень перевірялося викладачем такими ж методиками, які менеджери підприємств використовують для проходження «case interview» і «assessment centre» з метою успішного знаходження робочих місць нашими студентами. В кінці курсу студенти складають іспит з трьох непростих завдань, результат яких здебільше залежить від багаторазового усного вживання професійних кліше в наближених до автентичності ситуаціях, під час яких самовизначення особистості в комунікативній підгрупі розкривається як феномен групової взаємодії.

Громадськість очікує від бізнесу не тільки досягнення високих економічних норм, а й норм соціальної відповідальності з точки зору цілей суспільства. А зростати вони зможуть поступово із знання та дотримання групових норм. Студенти вивчають схеми переходу взаємовідносин від діад до тріад, до груп з чотирьох осіб, до взаємин між двома, трьома, чотирма групами з 3, 4 і більше осіб. Велика частина інформації для запам'ятовування перевіряється у вигляді рольової гри «конференцпереклад» з нормами дрескоду, міміки і жестів, під час якої самовизначення особистості в групі розкривається як феномен групової взаємодії.

Література:

1. Никифоров Г. Практикум по профессиональной деятельности и менеджменту / Г. Никифоров, Н. Дмитриева, В. Снеткова. – Санкт-Петербург : Питер, 2001.
2. Семенов А. К. Психология и этика менеджмента и бизнеса / А. К. Семенов, Е. Л. Маслова. – Москва : «Дашков и К.», 2002.
3. O’Hair Dan. The Essential Guide to group communication / O’Hair Dan. – Boston, New York : Bedford / St. Martin’s, 2004.

Коваленко А. В.

Форми і методи профорієнтаційної роботи на уроках іноземної мови

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Профорієнтаційна робота – це робота з учнями щодо озброєння підлітків визначеною сукупністю знань про соціально-економічні і психофізіологічні особливості різних професій, умов правильного вибору однієї з них, інформації про канали працевлаштування, вимог до прийому на роботу і т.п. Це напрям роботи, в якому систематизуються відомості про зміст та перспективи сучасних професій, форми й умови оволодіння різними спеціальностями, стан та потреби ринку праці.

Реформування шкільної освіти передбачає трансформацію загальноосвітніх класів у профільні, що дає можливість учням вибрати профіль діяльності відповідно до їх інтересів, нахилів, здібностей, а це, в свою чергу, забезпечує більш свідомий вибір професії у недалекому майбутньому. Виходячи з цієї можливості, профорієнтаційна робота школи направлена на допомогу учням у вірному виборі профілю навчання. Учні, який визначився з напрямом профілізації (суспільно-гуманітарний, природничо-науковий, художньо-естетичний, фізико-математичний),

набагато легше ознайомитись з майбутньою професією, вивчаючи поглиблено курси за вибором, профільні дисципліни тощо.

Готовність учня до профільного навчання має базуватися на орієнтації в світі професії та відповідних вимогах до особистості. Існує безліч класифікацій професій, проте найбільш узагальненою являється класифікація Є. Клімова, який визначає п'ять типів: людина – природа, людина – техніка, людина – людина, людина – знак, людина – художній образ. Ці типи професій охоплюють такі професійні діяльності:

1. Людина – природа: природничо-науковий, хіміко-біологічний, медичний, екологічний, сільськогосподарський, географічний тощо.

2. Людина – техніка: технічний, технологічний, транспортний, комп'ютерно-інформаційний, виробничий, дизайнерський тощо.

3. Людина – людина: гуманітарний, філологічний, економічний, спортивний, історичний, правознавчий, педагогічний тощо.

4. Людина – знак: природничо-науковий, фізико-математичний, інформаційний, лінгвістичний тощо.

5. Людина – художній образ: естетичний, образотворчий, музичний, хореографічний, театральний, дизайнерський тощо.

Таким чином, спираючись на пізнавальні інтереси учнів до відповідної професії, можна зорієнтувати їх на доцільний профіль навчання і, навпаки, знаючи здібності і нахили учнів до деяких навчальних предметів можна рекомендувати відповідний профіль, а в подальшому і саму професію.

Основною метою вчителя-предметника під час профорієнтаційної роботи з будь-якого профілю навчання є:

- знайомити учнів особливостями професійної діяльності;
- вивчати їх нахили, здібності, професійні інтереси, формувати у них суспільно-значущі мотиви вибору професії;
- консультувати учнів з питань, які пов'язані з продовження навчання та працевлаштуванням.

Вчитель повинен продумати, з якою професією доречно ознайомити учнів у межах програмної теми, враховувати основи загальної організації профорієнтації під час вивчення різних навчальних тем.

Для проведення профорієнтаційної роботи в рамках свого предмета вчитель-предметник повинен мати теоретичну та практичну підготовку. Теоретична підготовка включає: знання цілей, задач профорієнтації, методів її реалізації в умовах відповідного предмета, психолого-педагогічні основи проблеми. Практична підготовка включає: знання методики профорієнтаційної роботи в умовах викладання відповідного предмета, вмінь та навиків проведення різних заходів (бесід, зустрічей, екскурсій).

Урок є основною формою навчально-виховного процесу, і від того, наскільки серйозно ставиться вчитель-предметник до включення в хід уроку профорієнтаційного матеріалу, буде зложено ефективність роботи всієї школи при підготовці учнів до свідомого, правильного вибору професії.

У процесі підготовки до уроку вчитель може включити в його зміст розв'язання профорієнтаційних задач. Для цього доцільно використовувати професіографічні картки, які мають таку структуру:

Клас – предмет – тема уроку – галузь, професія (спеціальність), з якою вчитель знайомить учнів - коротка інформація про професію.

У педагогічних дослідженнях розглядається формування інтересу до вибору професії через комплекс компонентів. Так, М. Левітовов поєднує ці компоненти в три групи:

- мотиваційні компоненти, в яких відбивається оцінка професії, її суспільна значущість;
- компоненти підготовки до трудової діяльності - знання, вміння, навички;
- індивідуально-психологічні особливості мислення.

Профорієнтаційну роботу можна починати проводити вже у 9 класі під час вивчення різних предметів, у тому числі й іноземні мови. Учні разом з викладачем можуть провести невелике дослідження. Наприклад, роботу

можна назвати «Дослідження ринку праці» на предмет вивчення. Першим етапом дослідження є збір інформації з таких питань:

1. В яких професіях є найбільша потреба?
2. Рейтинг професій.
3. Вимоги до професійних навичок.
4. Відбір професій, де використовується іноземна мова.

Другим етапом є обробка інформації, її аналіз. Робота проводиться в групах. Обговорення учнів треба зорієнтувати на аналіз спеціальностей які безпосередньо пов'язані і з знанням іноземних мов: *IT-технології або USER-технології*.

Для визначення індивідуальних особливостей учнів, їх здібностей до певного виду професії доцільно проводити різного виду тестування з різних дісцеплін включаючи і іноземну мову.

У роботі з учнями можна використовувати також різні форми підготовки до трудової діяльності, що знають можливість відпрацювати уміння і навички у різних професіях. Довело свою ефективність використання ділових ігор. Наприклад, 11 класі можна провести ділову гру «Знайди собі роботу». До цієї гри учні отримують домашнє завдання: знайти в літературі, в інтернеті чи проконсультуватися у вчителя української мови, що таке резюме і як його скласти. На уроці учні розділяються на дві групи: менеджери з управління персоналом якоїсь фірми та ті, хто шукає вакансії. Завдання перших дати оголошення про потреби у вакансіях фірми, провести роботу з претендентами і дати їм відповідь, завдання інших – скласти своє резюме і надіслати поштою на фірму.

Багато творчих проектів пов'язані з роботою з мультимедіа, тому є можливість познайомитися з працею кліпмейкера, аудіо та відео оператора. Використовуючи години, відведені на навчально-виробничу практику, учні розробляють проект «Моя професія». Він полягає у презентації будь-якої професії (на вибір учня). Презентація повинно обов'язково містити короткий опис професії, її плюси і мінуси, місце в рейтингу найбільш потрібних в

Україні. Зазначення навчальних закладів із яких можна здобути дану професію і знання яких шкільних дисциплін потрібні у першу чергу. Наприклад на уроках інформатики можна ненав'язливо знайомити учнів з різними професіями, виявити їх зацікавлення до певних видів професійної діяльності. Стимулювання інтересу до професії не треба ототожнювати з профорієнтацією, Хоча це є важливим компонентом профорієнтаційної роботи. Звертаю увагу на три напрямки формування у старшокласників інтересу до професії:

- ознайомлення з характером та особливостями різних професій і спеціальностей. Це можливо здійснити тільки в процесі навчання, коли учні знайомляться з різними видами праці;

- практичне спрямування старшокласників на вибір професії, коли учні особисто переконуються в правильності свого вибору;

- створення умов для оволодіння задатками спеціальностей, що допомагає старшокласникам оволодіти практичними вміннями та навичками в тій або іншій галузі, дозволяє учням виявити свої творчі здібності.

Вибір майбутньої професії - це серйозний крок, який випускники роблять на підставі інформації, отриманої з різноманітних джерел, рівня своїх знань з профільюючих предметів та власних природних здібностей. Вступ до вищого навчального закладу є для них важливим життєвим проектом, над яким майбутні абітурієнти працюють разом з вчителями та батьками.

Література:

1. Васьков Ю. В. Педагогічні теорії, технології, досвід / Ю. В. Васьков. – Скорпіон; 2000. – 56 с.

2. Гадяцький М. В. Організація навчального процесу в сучасній школі / М. В. Гадяцький, Т. В. Хлебнікова // Ранок. Веста. – Харків, –2003.

3. Сіткар В. І. Психологічний практикум для школярів / В. І. Сіткар. – Тернопіль, – 2003.

4. Клімов Е. А. Введення в психологію труда: Підручник / Е. А. Клімов. – М. : ЮНИТИ, 1998.– 350 с.

Колоколова Н. М.

**Мотивационный аспект коммуникативной компетенции в обучении
иностранному языку**

Астраханский государственный университет, Астрахань

Объективной потребностью современного общества, особенно в условиях перестройки всех его звеньев, в том числе и образования, является поиск оптимальных путей организации учебно-воспитательного процесса рациональных вариантов содержания *обучения* и его структуры [1].

Основываясь на данных прагмалингвистики и взяв во внимание изменившийся статус иностранного языка как средства общения взаимопонимания в мировом сообществе [14], современная методика особо подчёркивает необходимость усиления прагматических аспектов изучения языка. Это значит, при обучении будет важно не только достижение качественных результатов в овладении иностранным общением, но и поиск реального выхода на иную культуру его носителей. Речь идёт не просто о знании языка, а об умении использовать его в реальном общении, т. е. о практическом владении языком и, следовательно, о развитии «прагматической межкультурной компетенции» [2].

В государственном стандарте уровня облучённости по иностранному языку отмечается, что формирование коммуникативной компетенции непрерывно связано и с социокультурными и страноведческими названиями, иными словами, как бы с «вторичной социализацией».

Без знания социокультурного фона нельзя сформировать коммуникативную компетенцию даже в ограниченных пределах [15]. Только культура в различных ее проявлениях содействует формированию личности

человека [3]. Е. И. Пассов даёт определение нового термина «иноязычная культура» как неотъемлемого компонента содержания обучения. Под иноязычной культурой мы понимаем все то, что способен принести студентам процесс овладения иностранным языком в учебном, познавательном, развивающем и воспитательном аспектах. При этом обучение иноязычной культуре используется не только как средство межличностного общения, но и как средство обогащения духовного мира личности на основе приобретения знаний о культуре страны изучаемого языка (история, литература, музыка и т. д.), знаний о строении языка, его системе, характере, особенностях и т. д.

Лингвострановедческий аспект служит для фиксации страноведческих сведений в единицах языка, способствует обогащению предметно-содержательного плана. Его более основательный подбор и более частое использование в обучении иностранному языку - один из резервов повышения его активности [17].

Поскольку основным объектом является не страна, а фоновое знание носителей языка, их невербальное поведение в актах **КОММУНИКАЦИИ**, в обобщённом виде их культура, то правомерным было бы ввести социокультурный компонент обучения иностранному языку, на базе которого студенты формировали бы знания о реалиях и традициях страны, включались бы в диалог культур, знакомились с достижением национальной культуры в развитии общечеловеческой культуры.

Социокультурный компонент действительно служит стимулом повышения мотивации изучения иностранного языка и средством обучения иноязычной культуре [13].

Управление мотивацией изучения иностранного языка является одной из центральных проблем методики обучения в высшей школе. Иностранный язык как предмет обладает рядом специфических черт, одной из которых является овладение иностранным языком путём обучения умению общения на иностранном языке. К сожалению, на данный момент, обучение

иностранному языку, в основном, носит искусственно-учебный характер в силу отсутствия у студентов «естественной потребности» в общении на иностранном языке.

В связи с этим перед преподавателем стоит задача создания обстановки иноязычного речевого общения в процессе обучения языку, максимально приближенной к естественным условиям. [11] Важнейшим фактором, стимулирующим процесс иноязычного речевого общения, следует считать мотивацию усвоения иностранного языка.

В последние годы данная проблема исследуется в рамках деятельного подхода к учению, разработанного С. Л. Рубинштейном, А. Н. Леонтьевым и др. Для оптимальной организации учебного процесса важно в первую очередь глубокое знание мотивов учения, и, во-вторую, умение правильно выявлять их и разумно управлять ими. На данный момент нет единого мнения или однозначного решения данной проблемы, а именно, что же такое мотивация в целом и мотивация учебной деятельности в частности [4]. Поиск путей решения вопроса о мотивации учения возможен в плане психологических исследований этого направления, где рассматриваются психологические основы мотивации [12]. По словам И. А. Зимней, «мотив – это то, что объясняет характер данного речевого действия, тогда как коммуникативное намерение выражает то, какую коммуникативную цель преследует говорящий, планируя ту или иную форму воздействия на слушающего» [5]. Под мотивацией следует понимать систему побуждающих импульсов, направляющих учебную деятельность, в случае положительной установки преподавателя, на более глубокое изучение иностранного языка, его совершенствование и стремление развивать потребности познания иноязычной речевой деятельности.

Многочисленные эксперименты показали, что в течение одного учебного года отношение студентов к различным видам речевой деятельности на иностранном языке может резко изменяться в отрицательную и положительную стороны. Это в свою очередь зависит от

стиля работы преподавателя (постоянное использование одного лишь учебника, однообразных видов упражнений ослабляет положительные эмоции, и студент превращается в пассивного созерцателя), от УМК, от результатов обучения и т. п. [16] Известно, что чем выше успеваемость по иностранному языку, тем глубже в подсознании студента положительная установка к изучению иностранного языка

И наоборот, низкая успеваемость сильно коррелирует с отрицательной, когнитивной, мнемонической, коммуникативной установками.

Положительная установка на изучение иностранного языка способствует улучшению результатов научения речевой деятельности. Мотивация учения может определяться внешними (узколичными) и внутренними мотивами. [6] Внешние мотивы не связаны с содержанием учебного материала: мотив долга, обязанности (широкие социальные мотивы), мотив оценки, личного благополучия (узкосоциальные мотивы), отсутствие желания учиться (отрицательные мотивы). Внутренние мотивы, напротив, связаны с содержанием учебного материала: мотивы познавательной деятельности, интереса к содержанию обучения (познавательные мотивы), мотивы овладения общими способами действий, выявление причинно-следственных связей в изучаемом учебном материале (учебно-познавательные мотивы) [1]. Интерес к процессу обучения иностранному языку, держится на внутренних мотивах, которые исходят из самой иноязычной деятельности. Таким образом, в целях сохранения интереса к предмету преподаватель иностранного языка должен развивать у студентов внутренние мотивы [5]. При этом ключевыми и решающими параметрами считаются, те которые присущи данному индивиду: личный опыт, контекст деятельности, интересы и склонности, эмоции и чувства, мировоззрение, статус в коллективе. Это позволяет вызвать у студентов истинную мотивацию.

Перед преподавателем возникает целый ряд задач, основные из которых заключаются в использовании межличностных отношений и

создании эмоционального благополучия, что в свою очередь обеспечит повышение эффективности обучения иноязычному общению [7]. Поскольку мотивация - явление многогранное, то оно должно включать в себя целый комплекс средств для ее поддерживания. В системе обучения иностранному языку как иноязычной культуре в первую очередь важны средства поддержания мотивации к познавательной, развивающей и воспитательной деятельности, что в конечном итоге вызывает у студентов коммуникативную мотивацию [8].

Мотивационный аспект имеет решающее значение также и для активизации всех психологических процессов мышления, восприятия, понимания и усвоения иноязычного материала. Для этого необходимо повышать уровни мотивации, способствуя развитию познания и интеллектуальной деятельности у студентов, стремясь в конечном итоге повысить эффективность процесса обучения.

Литература:

1. Бим И. Л. Обучение иностранному языку. Поиск новых путей // 1989. № 1.
2. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура: Лингвострановедение за поведение в преподавании русского языка как иностранного. Методическое руководство. 3-е издание переработанное и дополненное. М. : Русский язык, 1983.
3. Пассов Е. И., Кузовлев В. П., Коростелев В. С. Цель обучения иностранному языку на современном этапе развития общества // П-1987 - № 6.
4. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежной методики исследования // ИЯШ. 1985. № 2.
5. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. М. Просвещение, 1998.

6. Леонтьев А. А. Потребности, мотивы, эмоции. Конспект лекций. М. : Издательство МГУ, 2001.
7. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. - 2-е изд. М. : Просвещение, 1991.
8. Качалов Н. А. О повышении мотивации обучения иноязычному речевому общению на начальном этапе языкового пед. ВУЗа.
9. Маслыко Е. А. Пути формирования мотивации овладения студентами иностранного языка. // Мотивационные аспекты профессионально-ориентированного обучения иностранному языку в ВУЗе. Межвузовский сб. науч. трудов.
10. Томахин Г. Д. Лингвострановедение. Что это такое? // 1996. № 6.
11. Багринцева О. Б Социолингвистический анализ терминов родства в социолексикографическом интернет-издании WWW.SLOVOBORG.RU, Основные вопросы педагогики, психологии, лингвистики и методики преподавания в образовательных учреждениях // Сборник статей II Международной научно-практической конференции, Издательство : Издательский дом «Астраханский университет», 2014, С. 10-13.
12. Балашова Л. И. Корректировка произносительных навыков на неязыковых факультетах // Основные проблемы современного языкознания, сборник статей VII международной очной научно-практической конференции, 2012, С. 8-19.
13. Зобнина О. А. Лингвокультурологический аспект формирования общекультурных компетенций по предмету иностранный (английский) язык направления подготовки «менеджмент». Научный Вестник Астраханского филиала РАНХИГС. Сборник научных статей. Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации» Астраханский филиал. Астрахань, 2014. Издательство: Индивидуальный предприниматель Обжорин Алексей Михайлович (Челябинск)., 2014, С. 144-147.

14. Кривых Л. Д. Статус иностранного языка в современном обществе. // Основные вопросы педагогики, психологии, лингвистики и методики преподавания в образовательных учреждениях. Сборник статей III Международной научно-практической конференции. 2014. С. 42-44.

15. Насиханова А. З. Критерии и уровни сформированности иноязычной компетенции у студентов. // Гуманитарные исследования 2014. № 2 (50). С. 26-30.

16. Пителина М. В. Лингвистическая компрессия как средство реализации модальных значений в рекламных текстах. // Язык и межкультурная коммуникация Сборник статей VIII Международной научно-практической конференции. 2016. С. 60-63.

17. Колоколова Н. М. Профессиональная и терминологическая лексика в институциональных маскулинных промиссивах в английском, немецком и русском языках. // Гуманитарные исследования, 2012. № 2. С. 92-96.

Кривых Л. Д.

**Модель формирования опыта социальных отношений у студентов
неязыковых специальностей средствами иностранного языка**

Астраханский государственный университет, Астрахань

В условиях продолжающихся демократических преобразований в нашей стране, предъявления государственно-общественного заказа образованию, особую значимость приобретают вопросы воспитания социально устойчивой личности, находящейся на высоком уровне социального взаимодействия, умеющей выстраивать социальные отношения в постоянно меняющихся жизненных условиях, отличающейся социальной мобильностью, социальной сенсibilitätностью, толерантностью.

Отметим, что воспитание, в данном контекстном восприятии, понимается нами как «способ педагогического управления развитием личности» [161, 86].

Таким образом, мы полагаем, что педагогическое управление отличается оптимальный состав функций: планирование и организация образовательного процесса; выработка и принятие, координация хода работы и контроль за ходом выполнения принятых педагогических решений; сбор и анализ информации, осуществление обратной связи, прогнозирование, моделирование, контекстная корректировка.

«Под моделью (от лат. *modulus* - мера, образец, норма) в широком смысле принято понимать аналог, «заместитель оригинала (фрагмента действительности), который при определенных условиях воспроизводит интересующие исследователя свойства оригинала» [9, 220].

Приведенная на рис. 2 модель основана на процессном подходе и иллюстрирует процесс формирования опыта социальных отношений у студентов неязыковых специальностей средствами иностранного языка. Совокупность взаимосвязанных блоков - методологического, целевого, содержательно-технологического и блока мониторинга и контроля - позволяют представить, как результат сквозной интеракции, студента со сформированным опытом социальных отношений (блок результативности). Взаимодействие вышеуказанных блоков осуществляется не по административно-вертикальному, а по горизонтально-круговому принципу и подчинено механизму «обратной связи». При положительном сценарии реализации модели у студентов зафиксирована динамика повышения уровня сформированности опыта социальных отношений. При отрицательном сценарии происходит верификация процесса в целях своевременного реагирования и гибкой корректировки содержательно-технологического обеспечения процесса формирования опыта социальных отношений средствами иностранного языка.

Кроме того, в разработанной нами модели применяется цикл PDCA

(Шухарта-Дэминга), направленный на непрерывное улучшение процесса [48; 257], его применение позволяет эффективно управлять процессом формирования опыта социальных отношений у студентов неязыковых специальностей средствами иностранного языка на системной основе: P (plan) – планируй: идентификация и анализ проблемы, оценка возможностей и планирование необходимых изменений; D (do) – выполняй: поиск решения проблемы и осуществления запланированных мероприятий; C (check) – проверь: оценка результатов и выводы в соответствии с поставленной задачей; A (act) – действуй: принятие решений на основе полученных выводов, если изменения не решают поставленную задачу, то следует повторить цикл, внося изменения в методологический и содержательно-технологический блоки.

В основу методологического блока легли деятельностный, компетентностный, личностноориентированный подходы.

В рамках деятельностного подхода студент выступает субъектом самостоятельной социоориентированной деятельности; межличностное взаимодействие выстраивается с учетом индивидуально-психологических особенностей и потребностно-мотивационной сферы личности; педагогическое общение личностноориентированно, основано на принципах паритетности и равноправия.

Личностно ориентированная парадигма предполагает постоянное внимание к личностному развитию студентов, процессу их профессионально-личностного становления, к запросам и потребностям каждого студента, создание гуманитарной образовательной среды вуза, полагаем, что личностноориентированный подход предполагает ориентацию на личность, развитие личности через достижение гармонии во внешнем плане (социумность) и внутреннем плане (самость).

Мы вычленили такие ключевые характеристики подхода, как приобщение личности к системе культурных ценностей и выработка своего отношения к ним; раскрытие диапазона и конкретного содержания

общечеловеческих норм гуманистической морали и культивирование значимых личностных параметров; развитие интеллектуально-нравственной свободы личности, способности к адекватным самооценкам и оценкам, саморегуляции поведения и деятельности, мировоззренческой рефлексии; возрождение традиций российской культуры, чувства патриотизма в единстве этнических и общечеловеческих ценностей, воспитание уважения к законам страны и гражданским правам личности, стремления к сохранению и развитию престижа, славы и богатства отечества; формирование отношения к труду как к социально и личностно значимой деятельности, источнику и фактору материальных и духовных ценностей, которые, в свою очередь, обеспечивают возможности личностного роста [214, 58].

В свете вышеупомянутых подходов, для эффективного формирования у студентов неязыковых специальностей опыта социальных отношений средствами иностранного языка необходимо соблюдение ряда принципов одним из основополагающих принципов является принцип диалога, социального по природе, представляющего собой форму социального взаимодействия, основанного на равенстве и свободе участвующих в нем сторон, направленного на прояснение, сближение и взаимное обогащение позиций, реализующего фундаментальную потребность человека в общении, взаимодействии, сотрудничестве, сотворчестве

Другим ведущим принципом считаем принцип педагогического менеджмента, позволяющий оптимально комбинировать научность и технологичность с креативно-преобразующей паритетностью, прогностичность с проблемным моделированием .

Социальный заказ на подготовку специалистов новой социально-экономической формации со сформированным опытом социальных отношений определил в рамках целевого блока постановку цели как повышение уровня сформированности у студентов неязыковых специальностей опыта позитивных социальных отношений при обучении иностранному языку. В рамках целеполагания необходимо решение

следующих задач: формирование у студентов неязыковых специальностей знаний о способах социального взаимодействия, умений выстраивать позитивное социальное взаимодействие вне зависимости от социальной дифференцированности партнеров; выработка потребности в саморазвитии социальной компетентности, активной внутренней позиции личности, соответствия социальным ожиданиям, повышении степени социальной адаптации, как соотношения в субъектном взаимодействии приспособительного функционирования и преобразующей, развивающей деятельности; организация формирующей активации; осуществление мониторинга сформированности опыта социальных отношений у студентов неязыковых специальностей.

Блок мониторинга и контроля обеспечивает диагностику уровня сформированности опыта социальных отношений по установленным критериям и показателям с учетом определенных уровней

Взаимодействие блочной схемы эффективно при соблюдении психолого-педагогических условий формирования у студентов неязыковых специальностей опыта социальных отношений средствами иностранного языка:

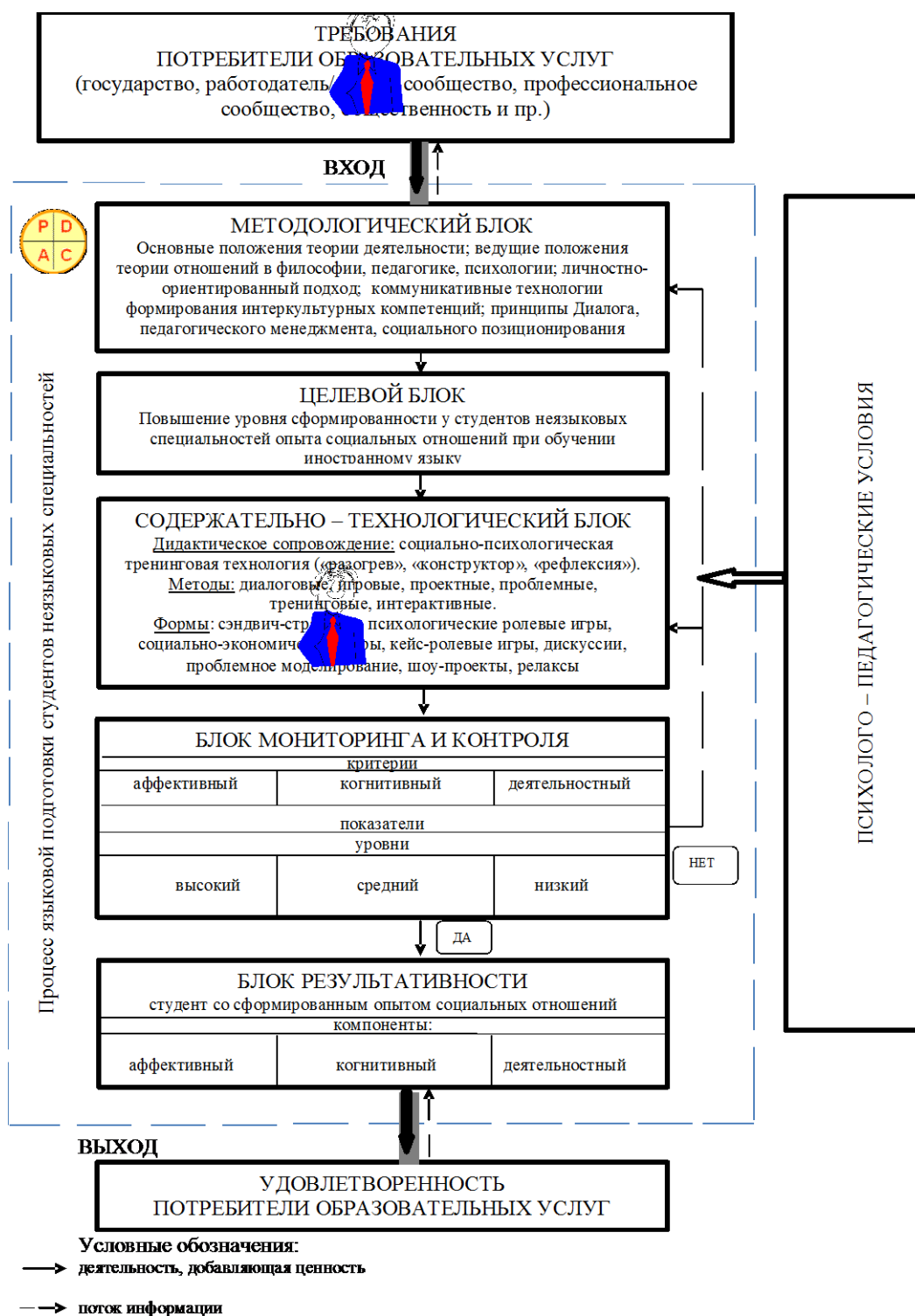
- социально-позитивная атмосфера на занятиях по иностранному языку, предполагающая выстраивание со стороны участников образовательного процесса позитивной эмоциональной тональности социального взаимодействия, сотворчества и событийности (соотносится с аффективным компонентом);

- включенность в субъект-субъектное поле социального взаимодействия, означающая актуализацию самодетерминированности участников образовательного процесса, интеграцию их субъектных полей, осознание ими смыслов социальных отношений (соотносится с когнитивным компонентом);

- интерактивный социоориентированный характер взаимодействия субъектов образовательного процесса, преломление субъектных смыслов

через экспромтно-креативную, активно-продуктивную деятельность по разрешению смоделированных ситуаций в рамках активизации опыта социальных отношений (соотносится с деятельностным компонентом).

Разработанная модель формирования опыта социальных отношений и научно-обоснованные психолого-педагогические условия повышают результативность формирования опыта социальных отношений у студентов неязыковых специальностей средствами иностранного языка, позволяют по новому построить процесс подготовки будущих специалистов, повышая качество языковой подготовки.

Рисунок 2. Модель формирования опыта социальных отношений у студентов неязыковых специальностей средствами иностранного языка

Литература:

1. Андреев А. А. Педагогика высшей школы. Новый курс [Текст] / А. А. Андреев. – М. : Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. – 264 с., ил.
2. Багринцева О. Б. Социолексикографический анализ терминов

родства в социолексикографическом интернет – издании www.slovoborg.ru // II МНПК «Основные вопросы педагогики, психологии, лингвистики и методики преподавания в образовательных учреждениях – Астраханский университет – Астрахань – 2014 – С. 15-16.

3. Деминг Э. Выход из кризиса. Новая парадигма управления людьми, системами и процессами [Текст] / Э. Деминг // Альпина Паблишерз. - 2009. - 420 с. - ISBN 978-5-9614-1122-5, 0-262-54115-7.

4. Колоколова Н. М. Коллективная деятельность студентов. // МНПК «Основные вопросы педагогики, психологии, лингвистики и методики преподавания в образовательных учреждениях – Астраханский университет. – г. Знаменск – 2015 – С. 42-44.

5. Кривых Л. Д. Формирование у студентов опыта социальных отношений при обучении иностранному языку в рамках повышения качества образовательной деятельности вуза / Л. Д. Кривых // Проблемы управления качеством образования в вузе. Сборник статей V Всероссийской научно-практической конференции : / РИО ПГСХА, 2010. – С. 51–53.

6. Кривых Н. И. Формирование ценностного отношения к иностранному языку лингвистическими средствами у студентов неязыковых специальностей («Культурология»): Метод. Рекомендации. – Астрахань : Изд-во Астраханского гос. ун-та , 2003. – 16 с. - ISBN (В обл.).

7. Насиханова А. З. К вопросу о сущности понятия «иноязычная компетенция» // Гуманитарные исследования – Астраханский университет – 2013 – С. 41-46.

8. Сапожников А. И. Педагогические условия формирования у школьников опыта социальных отношений [Текст] : дис. ... канд. пед наук / А. И. Сапожников. – Ставрополь, 2000. – 155 с.

9. Шиянов Е. Н. Развитие личности в обучении : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений [Текст] / Е. Н. Шиянов,

И. Б. Котова. - М. : Academia, 1999. - 286,[2] с. : табл. ; 21 см. - (Высшее образование). - Библиогр. : С. 286-287. - ISBN 5-7695-0356-0.

Кузнецов А. Н.

**Принцип комплексного формирования компетентностей студентов в
области научно-исследовательской работы**

ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Москва

Функция сочетания профессиональных (технических, экономических, естественнонаучных и пр.) и гуманитарных дисциплин, в частности, в обучении иностранному языку, вузе заключается в систематизации и интеграции в рамках отдельной учебной дисциплины инструментов формирования профессиональных качеств специалиста и его целостного мировоззрения, а также стимулирования постоянного самосовершенствования и самообразования выпускника.

Стиль мышления, который может быть сформирован при использовании межпредметных связей, приводит к целостному восприятию окружающей действительности, пониманию общих проблем, способности выделять и анализировать связи между различными формами комплексной профессиональной деятельности и, на наш взгляд, эффективно способствует профориентации будущих инженеров. Поэтому в процессе обучения необходимо создавать условия, при которых студенты могут получить профессиональные знания и умения не только при изучении общепрофессиональных и специальных дисциплин, но и при изучении общеобразовательных предметов, одним из которых является «Иностранный язык». Результатом образования должна стать профессиональная компетентность выпускника вуза, представляющая собой интегративное качество, включающее уровень овладения им знаниями, умениями и

навыками, сочетание психологических качеств, позволяющих действовать самостоятельно, выполнять определенные трудовые функции [1, с. 3].

По своей специфике предмет «Иностранный язык» может иметь прочные двусторонние связи как с общественными, так и со специальными профилирующими дисциплинами. На этом основании его можно считать очень эффективным средством профессиональной и социальной ориентации. Но обучение ИЯ в неязыковом вузе может быть успешным и эффективным только в том случае, если в процессе всего обучения последовательно осуществляется так называемый ориентированный отбор текстового материала, учитывается профессиональная ориентация студентов. Такая работа должна осуществляться в тесном контакте с профилирующими кафедрами. Реализация межпредметных связей выступает как одно из основных средств повышения профессиональной подготовки специалистов. Это выражается в том, что знание языка становится важным компонентом как общей, так и профессиональной культуры и способствует социальной адаптации личности в обществе.

Принцип междисциплинарности реализуется в построении программы по языку специальности, которая тесно коррелирует с курсом теоретических дисциплин конкретного учебного заведения (факультета). В его составлении участвуют как преподаватели языковых кафедр, так и специалисты в той или иной области науки.

При этом задания межпредметного характера представляют широкие учебно-познавательные возможности для развития профессиональной коммуникативной компетенции студентов.

Междисциплинарный характер межкультурного общения специалистов – участников внешнеэкономической деятельности отражает принцип диалога культур.

Сегодня актуальным является распространение предложенных авторами концепции на формирование профессиональной лингвистической компетентности средствами содержания комплекса дисциплин на уровне

высшего образования, а также подготовка преподавателей к работе в новой содержательной парадигме – при реализации комплексной лингвистической подготовки.

Как уже указывалось выше, структура содержания профессионально ориентированной лингвистической подготовки специалистов-нефилологов исследовалась многими. Уровень разработанности содержания отдельных дисциплин в вузах достаточно высок. Авторскими коллективами соответствующих кафедр и УМО разработаны дидактические комплексы, включающие комплекты учебных программ, учебников, учебных пособий и методических рекомендаций. Были обоснованы теоретические подходы к профессионализации подготовке и критерии отбора содержания дисциплин «Иностранный язык» и «Русский язык и культура речи» (с вариациями названий) в неязыковых вузах, а также филологического образования в неязыковом вузе.

Вместе с тем, реализуемая в настоящее время концепция содержания не в полной мере обеспечивает выполнение современных требований к уровню подготовки студентов неязыковых вузов к предстоящей профессиональной коммуникации и развитию профессионально значимых качеств их личности.

Целесообразно проводить обобщающий анализ структуры профессиональной деятельности выпускников неязыковых вузов и проектирование ее абстрагированной (обобщенной) модели на основе концепции контекстного подхода. Для этого авторы могут рассмотреть базовые подходы к профессиографии и компетентностный подход к проектированию содержания профессионального образования (в качестве теоретической основы развития концепции контекстного подхода применительно к разработке учебно-нормативной документации). Результатом станет проект обобщенной модели профессиональной деятельности выпускников неязыковых вузов на основе компетентностного подхода.

Далее должны быть рассмотрены требования, предъявляемые к профессиональной лингвистической подготовке в неязыковом вузе. При этом следует исходить из соответствующих базовых требований к выпускникам средних учебных заведений. Далее логично будет интерпретировать комплексную лингвистическую подготовку как один из системообразующих факторов формирования общей профессиональной компетентности специалистов с высшим образованием, и – исходя из этого теоретического положения - сформулировать специальные требования в указанной гносеологической и практической области.

Важным аспектом является проектирование содержания профессионально ориентированной лингвистической подготовки на основе теории структуры содержания образования и контекстного подхода. С этой целью целесообразно рассмотреть основы общей теории структуры содержания образования и концепцию дидактического потенциала комплексной лингвистической подготовки в аспекте развития профессионально значимых качеств личности выпускника неязыкового вуза. Особое внимание должно быть уделено роли циклов дисциплин (общеобразовательных, общепрофессиональных и специальных) в формировании комплекса качеств, входящих в состав профессиональной лингвистической компетентности студентов.

Рассматривая особенности содержания комплексной лингвистической подготовки в вузе, разрабатываются критерии отбора содержания, сформулировать его инвариантные и специальные функции, а также обосновать систему средств мотивации студентов неязыкового вуза к освоению содержания комплексной лингвистической подготовки.

Логично будет интерпретировать комплексную лингвистическую подготовку как один из системообразующих факторов формирования общей профессиональной компетентности специалистов с высшим образованием, и – исходя из этого теоретического положения - сформулировать специальные требования в указанной теоретической и практической области.

Преимуществом внедрения иноязычных компонентов (как имплицитных компонентов) в другие дисциплины, кроме прочего, повышают интерес и к этим дисциплинам (иначе они будут не так интересны студентам): иноязычные элементы выступают в качестве «фона» для основной информации о специальности (выступающей в качестве «фигуры») – происходит повышение качества подготовки по специальности.

В рамках реализации праксиологии требований (т.е. применения новшеств) рекомендуется активизировать взаимодействие со спецкафедрами с целью повышения мотивированности и улучшения знания языка и специальности. Это предполагает совместное с преподавателями спецкафедр руководство СНО, предложение студентам составить (под руководством преподавателя) иноязычные терминологические минимумы по спецдисциплинам, использовать зарубежные источники информации для изучения зарубежного опыта по специальности, используя современные средства коммуникации (интернет, видеоконференции и пр.). Например, кафедра иностранных языков РГАУ совместно с другими кафедрами вуза проводит по гранту Минсельхоза США видеоконференции с вузами США, Азии и Латинской Америки.

В заключение следует назвать еще одну проблему - рассмотрение необходимого кадрового и материально-ресурсного обеспечения комплексной лингвистической подготовки. При этом особое внимание должно быть обращено, во-первых, на требования к дидактическому и технологическому обеспечению дисциплин, обладающих лингводидактическим потенциалом; во-вторых, на разработку учебно-программной документации по данным дисциплинам; в-третьих, на специальные требования к компетентности преподавателей (в контексте комплексной лингвистической подготовки) и, соответственно, на организацию системы профессиональной подготовки и повышения квалификации преподавателей.

Литература

1. Зырянова И. М. Актуализация межпредметных связей в профессиональном образовании студентов инженерных специальностей: Автореф. дисс. .... канд. пед. наук. – Омск, 2006. – 22 с.

Kuznetsova I. V.

Specifics of formation of linguistic competence in medical students

Kharkiv National Medical University, Kharkiv

Foreign language in medical school has to carry out the natural role – to be the instrument of acquisition of knowledge on the one hand, and from another – to perform the educational function directed to education of love to the profession, formation of respect for other cultures.

Speaking about a professional orientation and intellectual potential of the identity of future doctor, it is important to keep and develop that the best that was put in domestic medical education: humanity, sympathy, love to a profession, dedication, active living position.

The problem of formation of language competence in medical students is caused by features of modern educational process which is carried out on the background of active innovations in social and economic spheres of life of our society, as puts in the forefront a problem of training of competitive experts qualitatively of other level, capable to be personally responsible both for own wellbeing, and for wellbeing of society.

According to it, modern medical education, which main tendency is the humanization, assumes the solution of two interdependent tasks:

1. Humanization of process of teaching all general-theoretical and special disciplines in higher education institutions which allows an enrichment of these disciplines material of modern scientific concepts, integration of medical knowledge into the content of training, providing thereby a variety, completeness

of knowledge, on the one hand, and professionalism, from another; dependence of progress of medical science and health care on personal qualities of medical student, his creative abilities, adequate to world the level of the general and professional culture which is expressed in clarification of system of universal values, definition of priorities of the physician;

2. Profiling of teaching of social and humanitarian disciplines through introduction of special courses which supplement basic contents of typical training programs, through the analysis of actual problems of medical knowledge and activity as a sociocultural phenomenon.

The communicative orientation is the leading tendency of a modern technique of training foreign languages; the purpose of such training is formation of foreign-language communicative competence which is considered as major component language competence.

Communicative approach renders the achievement of the purpose and creates ability which will allow using surely a foreign language in real life where development of habits of communication, i.e. activation of language activity of students is emphasized.

Today communicative contacts with representatives of various countries in different fields of activity are more and more available and that`s why the main goal of teaching foreign language in medical schools is the language acquisition as a means of communication, formation abilities of professional communication i.e. to teach medical students to use a foreign language in the professional sphere of communication.

Control of level of formation of communicative competence is the integral component of educational process. One of effective forms of control of productivity of training of students is testing and self-testing which develops at the higher school taking into account the forms and methods accepted abroad, the integration allows the student to participate if necessary in test operations in foreign higher education institutions. Use of test tasks promotes the effective organization of educational process, removal of a total rating of students.

References

1. Materials of International scientific and methodical conference “Topical Issues of Linguistics, Philology and Technique of Teaching Foreign Languages in nonlinguistic higher education institutions” (RSAGM, Rostov-on-Don, November 27-28, 2009).

Кузнецова О. Ю.

Іншомовна освіта в євроінтеграційному вимірі

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харків

У документах Ради Європи, Європейського Союзу, Європейської асоціації педагогічної освіти, Ради культурної співпраці зазначається, що цілеспрямоване вивчення іноземних мов має стати пріоритетом розвитку як шкільної, так і вищої освіти. При цьому, володіння іноземною мовою розглядається як інструмент передачі думок, інформації та налагодження ефективної комунікації, а також як важливий елемент інтелектуального розвитку людини, її світосприйняття і самовираження.

Пріоритетами сучасного європейського простору освіти постають: формування проектно-орієнтованого мислення, що дозволяє особистості ефективно використовувати набуті знання, уміння та навички для вирішення власних життєвих проблем; формування здатності й готовності до позитивної комунікації на міжособистісному, міжкультурному та міждержавному рівнях; формування соціальної відповідальності особи перед собою, найближчим оточенням, суспільством, державою, людством і природою. Відкритий європейський простір освіти висвітлює значні перспективи, водночас вимагаючи докладання зусиль щодо усунення бар'єрів й оновлення систем викладання і навчання.

Сприяння вивченню іноземних мов стало окремим напрямом діяльності Європейського Союзу і його інституцій. Зокрема постановою Ради Європи від 14. 02. 2002 р. було сформульовано вимогу про необхідність володіння громадянами ЄС рідною та двома європейськими мовами.

У межах ЄС реалізується багато проектів і програм, націлених на розширення вивчення мов і покращення якості іншомовної компетенції громадян співтовариства. Суттєва увага приділяється «ранньому» навчанню мов, шкільній іншомовній освіті, позаінституційній освіті дорослих, програмам підготовки вчителів, які володіли б декількома європейськими мовами, розробленню ефективних та гнучких систем тестування та вимірювання рівня іншомовної компетенції.

Стосовно сфери професійного іншомовного спілкування у документах ЄС зазначається, що необхідно підвищувати стандарти комунікації, забезпечувати можливість вивчати більше, ніж одну європейську або іншу мову, включати до навчальних програм ширше коло мов і рівнів навчання; забезпечувати наступність у вивченні мов, сприяти подальшому вивченню європейських або інших мов, розвиваючи часткові компетенції, які у подальшому мають бути оцінені та офіційно визнані; звертати увагу на роль мов у трудовому житті і готувати до професійних контактів в обраній сфері.

У зарубіжних дослідженнях відзначається, що спільний ринок праці потребує фахівців, здатних ефективно спілкуватися та функціонувати у сучасному багатокультурному середовищі, що вимагає й формування плюрилінгвістичної компетенції майбутніх фахівців, яка слугуватиме запорукою їх успішного професійного становлення й розвитку. Це вимагає включення у контекст процесу навчання і вивчення мов підготовку студентів до використання всіх, накопичених ними, і доступних їм мовних ресурсів для адекватної передачі певного значення, певного повідомлення.

Країнам пропонується: - опікуватися розробкою національних навчальних планів та системи дієвих заходів, спрямованих на багатомовність і посилення присутності та використання різних мов у повсякденному

житті; - перевірити дійсний стан справ у сфері освіти та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів мовної спеціалізації; - перевірити дієвість та рівень впровадження раннього навчання іноземних мов у межах Європи; - впровадити в життя рішення щодо використання іноземних мов як робочих мов при викладанні різних навчальних дисциплін.

На наш погляд, у вищих навчальних закладах України актуальним є формування навчальних програм та створення освітнього середовища, орієнтованих на забезпечення наступності і реальне підвищення рівня іншомовної підготовки студентів, формування у них високого рівня професійної іншомовної компетенції *зادля реалізації повноцінного доступу до європейського простору вищої освіти і мобільного багатокультурного й мультилінгвістичного професійного середовища.*

У цьому контексті актуальним постають уточнення цільових настанов навчання й вивчення дисципліни у вищих навчальних закладах України, змісту її навчання, посилення мотивації студентів до вивчення дисципліни на основі фокусування на професійних, академічних, соціо-комунікативних, мультикультурних аспектах оволодіння іноземними мовами у сучасному світі

З одного боку, спрямованість на формування відкритого європейського простору вищої освіти, завдання забезпечення мобільності студентів, які здобувають вищу освіту, зумовлює вивчення іноземних мов як необхідного засобу досягнення визначених цільових настанов, з іншого боку, навчання іноземних мов має здійснюватись з точки зору забезпечення реальних академічних, професійних та цивілізаційних потреб студентів.

Тож виникає необхідність: 1) уточнення цілей вивчення дисципліни на рівні вищої освіти; 2) конкретизації та розширення змісту формування іншомовної компетенції студентів; 3) поглиблення професійно-орієнтованого змісту вивчення дисципліни; 4) пошуку й залучення засобів і прийомів, що допомагають студентам розвивати лінгвістичну толерантність водночас з розширенням спектру умінь спілкування у різних контекстах і ситуаціях

спілкування (професійних, академічних, соціальних, культурних);
5) актуалізації формування плюрилінгвістичної компетенції студентів;
б) об'єднання зусиль фахівців, з одного боку, для відстоювання доцільності включення іншомовної підготовки до навчальних планів вітчизняних вишів, з іншого, – для випрацювання ефективних рішень щодо мотивації і залучення студентів до вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах як складової навчального плану і поза його межами.

Маковсй О. Н., Маковсй Р. Г.

**Підвищення рівня вивчення іноземних мов у технічному вищому
навчальному закладі**

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

На сучасному етапі розвитку суспільства особливої актуальності набула проблема формування суспільно активної, творчої, компетентної особистості, яка, на відміну від людини-виконавця, самостійно генерує нові ідеї, приймає нестандартні рішення. Вхідження України в європейський простір зумовило необхідність переходу системи освіти на якісно новий рівень. Розширення співробітництва України з іншими державами та поглиблення міжнародних зв'язків, інтеграція всіх сфер життя робить іноземні мови необхідними в практичній і реальній діяльності людини. Це стає рухомим фактором економічного, політичного, науково-технічного прогресу людства та суттєво піднімає статус іноземної мови, вимагаючи підготовки висококваліфікованих спеціалістів не лише в окремих галузях, а й здатних орієнтуватися в сучасному діловому світі. Сучасні фахівці повинні володіти і високим рівнем знань та вмінь за фахом, і іноземною мовою [1, 315 с.].

Соціальне і культурне значення іноземної мови важко переоцінити у період розбудови нашої держави, адже вона дедалі активніше набуває статусу соціально-економічного і політичного механізму порозуміння між

різними представниками світової спільноти у різноманітних сферах життєдіяльності. Сьогодні вивчення іноземних мов сприяє реалізації таких напрямів професійної діяльності, як ознайомлення з новими технологіями, науковими гіпотезами і тенденціями, видатними інноваціями в галузі науки і техніки; встановлення контактів з іноземними фірмами, підприємствами, навчальними закладами; підвищення рівня професійної компетенції фахівців [2, 65-70 с.].

У сучасних умовах результатом освіти повинно бути не стільки засвоєння нової інформації, нових ідей, скільки формування у студентів посилив, що допомагають змінити свою поведінку. Їх можна вважати навичками соціалізації, готовністю до виконання задач майбутньої професійної діяльності.

Одним із магістральних шляхів підвищення ефективності навчального процесу є застосування комп'ютера. Суттєво поліпшити ситуацію у сфері навчання іноземних мов комп'ютер може завдяки тому, що має можливість стимулювати всі види активності починаючи від читання і закінчуючи комунікацією, дає змогу застосовувати широкий діапазон навчальних завдань із різно-манітною формою подання інформації, забезпечити оптимальний розподіл функцій управління навчальною діяльністю між комп'ютером і студентом. Навчаючись іноземної мови, можна виконувати завдання та вправи, що містяться в документах і вузлах Інтернету, листуватися за допомогою електронної пошти, брати участь у телеконференціях, обмінюватися текстовими повідомленнями у режимі реального часу, розмовляти по телефону, слухати радіо-передачі, дивитися відеоролики, тобто використовувати будь-які види інформації [3, 78-84 с.].

Сьогодні ми є свідками того, що Інтернет-навчання починає переважати практично на всіх рівнях здобуття освіти, відкриваючи великі перспективи щодо розширення теоретичної бази знань та надаючи результатам навчання практичного значення.

Так, наприклад, продуктивність засвоєння термінів під час навчання іноземної мови професійного спрямування та їх активне використання в усному і писемному іншомовному фаховому мовленні багато в чому залежить від відповідної системи підготовчих вправ, послідовно спрямованих як на переклад та вдумливе засвоєння термінології, так і на активізацію вмінь говоріння і слухання, необхідних для застосування цієї термінології у конкретних ситуаціях. Ефективним є поєднання вправ репродуктивного характеру, що виконують ознайомлювальну функцію, і творчих, що сприяють активному самостійному використанню термінологічної лексики відповідно до виробничої ситуації. Доцільними є такі завдання: дати усно тлумачення фаховим термінам іноземною мовою; дібрати терміни до запропонованих визначень; усна презентація термінів, їх семантизація, поєднуваність з іншими словами/ термінами, приклади вживання у певних зразках [4, 127-155 с.].

Оволодіння комунікативною і міжкультурною компетенцією неможливе без практик спілкування і використання ресурсів Інтернет, адже віртуальне середовище дає змогу вийти за тимчасові і просторові рамки, надаючи користувачам можливість автентичного спілкування з реальними співрозмовниками, підвищуючи індивідуалізацію навчальної діяльності, оптимізуючи засвоєння мовних структур і граматичних правил, долаючи монотонність заняття під час формування мовленнєвої та комунікативної компетенції у процесі вивчення іноземної мови. Новітні технології навчання у поєднанні з традиційними методами викладання іноземних мов сприяють розвитку внутрішньої мотивації, особистісному зростанню студентів, зокрема підвищенню пізнавальної мотивації, появи прагнення до самоосвіти, готують студентів до розв'язання різних завдань у подальшому житті та професійній діяльності.

Література

1. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ / Г. В. Барабанова. – К. : ІНКОС, 2005. – 315 с.
2. Благодарна Т. П. Розвиток навичок роботи з професійно-орієнтованими текстами на початковому етапі вивчення іноземної мови / Т. П. Благодарна // Вісник ХНУ. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки : збірник наукових праць / Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Вип. 12. – Х., 2008. – С. 65–70.
3. Бородіна Г. І. Ігри як один з факторів формування усно-мовленнєвої комунікативної компетенції / Г. І. Бородіна, А. М. Спєвак // Вісник ХНУ. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки : збірник наукових праць / Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Вип. 12. – Х., 2008. – С. 78–84.
4. Китайгородская Г. А. Некоторые обязательные характеристики интенсивного обучения иностранным языкам / Г. А. Китайгородская // Сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореца. – Вып. 133. – М., 1979. – С. 127–155.

Могутова О. А.

Повышение эффективности вербальной коммуникации

Белгородский государственный технологический университет им. В. Г

Шухова, Белгород

Эффективность взаимодействия людей зависит от коммуникативной компетентности (компетентности в общении), т. е. умения устанавливать и поддерживать необходимые контакты с людьми. Коммуникативная компетентность включает систему знаний и умений (техник), обеспечивающих успешное протекание коммуникативных процессов у человека в различных ситуациях общения [1, с. 17].

Как пишет А. И. Волкова: «Общение - это сложный и многогранный процесс, который может выступать в одно и то же время и как процесс взаимодействия индивидов, и как информационный процесс, и как отношение людей друг к другу, и как процесс взаимовлияния друг на друга, и как процесс сопереживания и взаимного понимания друг друга» [2, с. 50].

В англоязычной культуре слова «общение» нет, есть только слово «коммуникация». Поэтому в зарубежных публикациях речь идет только о коммуникативных процессах, и для нас неизбежно возникает синонимичность понятий «коммуникация» и «общение». В нашем же языке эти понятия могут иметь различный смысл. По словам А. В. Соколова, общение – это одна из форм коммуникационной деятельности [3, с. 24].

Как отмечает В. И. Фефелова, в слове «общение» заложен более личностный, духовный контакт партнеров, а «коммуникация» предполагает более деловую, рациональную смысловую направленность взаимодействия субъектов. Автор полагает, что общение - «это то, что в нашем восприятии непосредственно связано с культурой и духовностью, с произведениями русских классиков (А. С. Пушкина, Л. Н. Толстого, Ф. М. Достоевского и др.), с неформальными отношениями людей» [4, с. 34].

Коммуникация присуща и техническим системам, и взаимодействию человека с машиной, и взаимодействию людей. Последний вид и относится к общению.

Вербальное (или речевое) общение – это «процесс установления и поддержания целенаправленного, прямого или опосредованного, контакта между людьми при помощи языка» [5, с. 46].

По мнению авторов книги «Межличностное общение», говорящие люди могут обладать речевой гибкостью в разной степени. Так, некоторые из них уделяют минимальное внимание выбору речевых средств, разговаривая в разное время с разными людьми, в разных обстоятельствах преимущественно в одном и том же стиле. Другие, стремясь сохранить свой стилизованный облик, умеют выполнять разные речевые роли, используя в разнообразных

ситуациях разно-стилевой речевой репертуар. Однако кроме индивидуальных особенностей участников вербальной коммуникации на выбор стиля речевого поведения влияет и социальный контекст. Ролевая ситуация диктует необходимость обращения то к поэтической, то к официальной, то к научной или бытовой речи [5, с. 49].

Вербальная (от лат. «словесный») коммуникация использует в качестве знаковой системы человеческую речь. Речь является самым универсальным средством коммуникации, поскольку при передаче информации при помощи речи менее всего теряется смысл сообщения. Проведенные американскими учеными исследования показали, что человек ежедневно говорит в среднем полчаса. Это значит, что в течение своей жизни каждый из нас тратит на разговоры примерно два с половиной года.

Важнейшей функцией речи как деятельности в процессе коммуникации является функция выражения мысли. Человек мыслит всегда, за исключением полного отдыха и глубокого сна. При этом в речи мысль не только формулируется, но и формируется. Речь неотделима от мысли. По словам Л. С. Выготского, «речь есть процесс превращения мысли в слово, материализация мысли» [6, с. 49].

Для того, чтобы коммуникационные мероприятия увенчались успехом, недостаточно знать те правила языка, которые сводят язык лишь к коммуникации. В социологической перспективе важен контекст языка, его функция, регулирующая образцы социального поведения [7, с. 25].

Также, необходимо добавить, что эффективность общения зависит от коммуникативной культуры участников общения. Коммуникативная культура - это совокупность культурных норм, культурологических знаний, ценностей и значений, используемых в процессе коммуникации, в том числе и при общении. Ю. В. Жуков (1988) выделяет три группы правил, составляющих коммуникативную культуру.

Первая группа - это правила коммуникативного этикета. Они определяют порядок обращения и представления, выбор обращения и многое

другое. Этикетные правила не имеют прямой связи с эффективностью общения, но их частичное или полное игнорирование отстраняет человека от участия в общении.

Вторая группа - правила согласования коммуникативного взаимодействия.

Они задают тип общения: светское, деловое, ритуальное, интимно-личностное и т. д.

Третья группа - это правила самоподачи (самопрезентации). Они не определяют тип общения и не влияют на общую для всех эффективность, но определяют индивидуальный успех отдельных участников общения. Правила самоподачи предназначены для создания у окружающих определенного впечатления о себе [8, с. 67].

Не менее важными составляющими коммуникативной культуры являются знания, умения и навыки, относящиеся к речевой деятельности, т. е. культура речи.

Культура речи - это «владение нормами устного и письменного литературного языка (правилами произношения, ударения, словоупотребления, грамматики, стилистики), а также умение использовать выразительные средства языка в различных условиях общения в соответствии с целями и содержанием речи» [9, с. 119]. Другими словами, культура речи - это умение правильно говорить и писать, а также умение употреблять слова и выражения в соответствии с целями и ситуацией общения. Таким образом, выделяется два главных показателя, или критерия, культуры речи - правильность и коммуникативная целесообразность. Но этими критериями культура речи не ограничивается. Другими критериями культуры речи, определенными еще с древнейших времен, являются точность, логичность, ясность и доступность, чистота, выразительность, разнообразие, эстетичность, уместность.

Речевая норма как совокупность наиболее устойчивых традиционных реализаций языковой системы складывается на протяжении длительного

времени в процессе функционирования и развития языка под влиянием изменений социальной структуры. Поэтому овладение речевыми нормами представляет собой длительный процесс усвоения принципов использования языковых единиц в зависимости от типов коммуникации. Самое важное в этом процессе - осознание необходимости соблюдения норм речи для достижения целей коммуникации.

Итак, овладение навыками основных видов речевой деятельности (чтения, слушания, письма, говорения) предполагает усвоение норм, обеспечивающих культуру речевой деятельности и способствующих повышению эффективности речевого общения.

Литература

1. Ильин Е. П. Психология общения и межличностных отношений / Е. П. Ильин. - СПб. : Питер, 2009. – 576 с.
2. Волкова А. И. Психология общения / А. И. Волкова. - Ростов-на-Дону, 2007. – 512 с.
3. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации : Учебное пособие / А. В. Соколов. - СПб. : Питер, 2002. – 461 с.
4. Фефелова В. И. Понятия «общение», «коммуникация» и «коммуникативная культура» в философском аспекте // Прикладная психология и психоанализ / В. И. Фефелова. - 2007. № 1.
5. Куницына В. Н., Казаринова Н. В., Погольша В. М. Межличностное общение. Учебник для вузов / В. Н. Куницына, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
6. Выготский Л. С. Мышление и речь. Изд. 5, испр. / Л. С. Выготский. - Издательство «Лабиринт», М., 1999. – 352 с.
7. Данакин Н. С., Конев И. В., Коротницкая М. В. Коммуникативная технология. Монография / Н. С. Данакин, И. В. Конев, М. В. Коротницкая. – Белгород : Белгородское областное издательство, 2007. – 170 с.

8. Жуков Ю. М.. Эффективность делового общения / Ю. М. Жуков. - М. : Педагогика, 1988. – 121 с.

9. Скворцов Л. И. Культура русской речи : Словарь-справочник : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Л. И. Скворцов. - М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 224 с.

Музалевская Я. А.

Новая парадигма высшего образования

*Харьковский национальный университет строительства и архитектуры,
Харьков*

Экономические, социально-политические преобразования и изменения в области общественных отношений диктуют необходимость существенной модернизации содержания и структуры профессионального образования в соответствии с требованиями общества к уровню подготовки специалистов. Пересмотр традиционной парадигмы в общей системе вузовского образования обусловлен объективной потребностью общества в личности, осознающей и практически реализующей своё призвание и предназначение в различных видах и сферах социальной практики.

Современные высшие учебные заведения с каждым годом увеличивают свой социализирующий потенциал, расширяют перспективы для диалога и сотрудничества с другими сферами, такими как экономика, политика, культура, выступая определяющим жизненным ресурсом в достижении студентом жизненного благополучия и конкурентоуспешности. Этому в немалой степени способствует переход к лично ориентированной парадигме высшего образования, обеспечивающей создание условий для наиболее полноценного социального развития личности будущего специалиста как субъекта социальных отношений и профессиональной деятельности, акцентуации ценности самовыражения личности в социуме.

В мировом образовательном процессе в настоящее время действуют разнообразные парадигмальные модели, которые обосновывают теоретико-методологическую сущность образования как динамической, исторически обусловленной системы целостного социального формирования индивида, от превращения его в «человека общественного» до многообразной личностно ориентированной деятельности, обеспечивающей «образовывание» личности с позиции социальной и профессиональной самореализации.

Современный этап модернизации высшего образования характеризуется процессом смены образовательных парадигм.

В традиционной парадигме стержнем выступает классический тип научной рациональности, абсолютизация науки. Целями образования в рамках этой модели является передача прошлого культурного опыта. Содержание обучения представлено в виде дисциплин, которые строго изолированы друг от друга, что предполагает изолированность кафедр и преподавателей. Характерно использование средств и методов обучения, ориентированных на передачу готовых знаний и методов решения задач, имеющих преимущественно однозначные и заранее известные преподавателю ответы. Нравственная составляющая лишь формально коррелируется с понятием профессионализма.

Новая парадигма образования предполагает неоклассический и постнеоклассический типы научной рациональности, при которых методы и субъект познания влияют на его результаты, а научные знания рассматриваются в контексте социальных условий и социальных последствий деятельности людей. Цели образования в новой парадигме являются формирование облика будущей созидательной деятельности. Для новой парадигмы образования характерна междисциплинарная организация содержания обучения; интегрированное освоение законов природы, техники, общества, человека на основе системного мышления. Методы и средства обучения ориентированы на освоение методологии творческой созидательной деятельности, формирование инновационной способности

личности - способности создавать то, о чем может не знать преподаватель. Новая парадигма предполагает формирование и развитие нравственности, духовности, социальной ответственности как факторов профессионализма.

Ключевыми словами традиционного образования выступают: характер, самоконтроль, мудрость, дисциплина, умственные способности, тренировка ума.

Понятиями новой парадигмы высшего образования являются курсы по требованию; обучение круглый год; университет как идея; обучение в течение всей жизни; университет как партнёр в обществе; студент в любом возрасте; информация по желанию; повторное использование всей информации; студент как клиент; обучение в любом месте; мульти-дисциплины; фокус на рынок; финансирование рынком; технологии как дифференциатор.

Смена парадигмы означает и изменение подхода в образовании, где в качестве основных инвариантных признаков выступают целостное развитие личности, социальное партнёрство, субъект-субъектное взаимодействие, активная жизненная позиция учащихся, индивидуально-личностная ориентация, формирование толерантных качеств личности, гармонизация социальных отношений, гуманизация образования, ценностно-смысловая ориентация, деятельностный подход и т.д.

Понимая под современной образовательной парадигмой базовые положения, определяющие сущность и основу функционирования образовательной системы, то среди них можно отметить следующие:

- гуманистический характер образования, приоритет общечеловеческих ценностей, жизни и здоровья человека, свободного развития личности, уважение к правам и свободам человека;

- адаптивность системы образования к уровням и особенностям развития и подготовки обучающихся;

- демократический, государственно-общественный характер управления образованием.

Согласно этим принципам, основная миссия образования есть обеспечение развития личности, причём в условиях уважения прав и свобод человека, демократической организации педагогического сообщества.

Именно этим принципам отвечает личностно-деятельностный подход к организации образовательного процесса. В рамках этого подхода (на базе парадигмальных принципов образования) могут быть реализованы различные направления образования, его формы и методы.

Личностный компонент личностно-деятельностного подхода предполагает, что образовательный процесс центрирован на обучающемся, т.е. в первую очередь учитываются именно его мотивы, цели, психический склад. Исходя из интересов студента, его способностей и возможностей, строится весь образовательный процесс, создаются наиболее благоприятные возможности для его самореализации как личности.

Главная цель парадигмы личностно ориентированного образования в вузе - обеспечение гуманных условий для личного и профессионального роста студента, индивидуального и свободного самоопределения будущего специалиста в избранной профессиональной деятельности, полноценного раскрытия потенциальных возможностей личности. Все содержательные, процессуальные и технологические компоненты образования направлены на разностороннее развитие студента, на формирование у него образа изменяющегося мира, что даёт ему возможность осознавать свою уникальность, непохожесть, неповторимость посредством рефлексии, творчества.

Личностно ориентированной парадигме высшего образования, отвечающей вызову времени, предстоит сменить действующую «знание-просвещенческую» парадигму, что обуславливает пересмотр всех компонентов содержания образования и их организационно-педагогической композиции. Очевидна целенаправленная гуманизация профессионального образования на основе конструирования новых систем обучения, в центре которых - студент, его способности и интересы («педагогика целей»,

«модульное обучение» и т.п.), а также применение методов, ведущих к успешному обучению; целенаправленная ориентация на подготовку к самообразованию, саморазвитию и непрерывному образованию на основе реализации личностно-деятельностного подхода к обучению.

Компьютерная и телекоммуникационная революции оказывают мощное влияние на высшее образование и науку; в большинстве высших учебных заведений создаётся необходимая техническая база, при помощи сети Internet появился доступ к новейшим разработкам теории и методики преподавания, доступ к аутентичным материалам, возможность общения с жителями стран изучаемого языка, намного расширился кругозор современного преподавателя высшей школы. Образование переходит на новую методологическую и инструментальную базу, набирают силу демократизация и индивидуализация, личностно-ориентированное образование студентов и социализация, возрастают возможности их творческой самореализации в образовательном процессе, изменение характера и стиля взаимоотношений и формирование атмосферы сотворчества студентов и преподавателей.

Таким образом, личностно ориентированная парадигмы вузовского образования предполагает переход на новейшие современные авторские технологии, обеспечивающие деятельностно-творческий характер взаимодействия субъектов образовательного процесса, диалогичность общения, возможность самореализации, самопрезентации, самоутверждения.

Необходимо заметить, что традиционная система образования накопила большой положительный потенциал. Многие педагоги отмечают, что, наряду со всеми недостатками, традиционное обучение отличалось высоким уровнем фундаментальной подготовки. Полный отказ от идей традиционного обучения невозможен ещё и потому, что, как отмечают некоторые западные учёные, оно является отправной точкой образования. Творческий подход к совмещению двух типов обучения и на основе традиционной фундаментальности будет способствовать созданию

творческой личности специалиста нового типа, адекватно реагирующего на запросы времени.

Литература

1. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения. - М., 1986.
2. Ильинский И. М. Образовательная революция / И. М. Ильинский. - М., 2002. - С. 146.
3. Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун. - М., 2002. - С. 963.
4. Плаксий С. И. Парадоксы высшего образования / С. И. Плаксий. - М. : Национальный институт бизнеса, 2005. – 424 с.

Муханалиева А. А., Ильясов С. И.

Организация самостоятельной работы студентов как мотивация к изучению иностранного языка

Астраханский государственный университет

Важнейшей составляющей успеха в обучении иностранному языку (и в его освоении) является развитие и поддержание на должном уровне мотивации студентов. Учитывая ограниченное количество аудиторных часов, и их абсолютную недостаточность (за исключением, возможно, некоторых интенсивных курсов методом «погружения») для выработки необходимых языковых навыков в требуемые сроки без привлечения внеаудиторной самостоятельной работы студентов в той или иной форме, правильная организация внеаудиторной работы и мотивации к выполнению такой работы становится необходимым элементом для достижения успеха. В данной статье мы хотим поделиться опытом успешной организацией внеаудиторной работы среди студентов, изучающих английский язык [4]. Зачастую нам приходится сталкиваться с нежеланием студентов уделять достаточное количество времени на подготовку классических домашних заданий, связанных

с чтением, переводом, подбором правильных грамматических конструкций и т. п. Ссылаясь на разные причины, студенты имеют тенденцию пропускать занятия, т. к. не достаточно осознают важность изучения иностранного языка. Студенты, приходящие после школы с низким, а иногда почти нулевым уровнем владения языком (а таких с каждым годом все больше), часто не верят в возможность достичь больших результатов и уровня, необходимого для поддержания коммуникации, обучаясь иностранному языку в университете только на занятиях. Поэтому они уделяют как можно меньше времени иностранному языку, перераспределяя своё время в пользу профильных предметов. Перед нами, как преподавателями первого курса, встаёт большая задача привлечь их осознанно уделять больше времени на английский язык, приучить их к систематическому выполнению поставленных задач курса, и, конечно же, дисциплине. Основная проблема, которая была заявлена студентами - это отсутствие мотивации к изучению английского языка в виду отсутствия целесообразности его изучения. Согласно Л. И. Божович, «мотив - это то, ради чего осуществляется деятельность, «в качестве мотива могут выступать предметы внешнего мира, представления, идеи, чувства и переживания. Словом, все то, в чем нашла своё воплощение потребность» [1, с. 27]. Мотивация побуждает, направляет и организует учащегося, придаёт учебной деятельности личностный смысл и значимость. Сфера мотивации состоит из нескольких типов побуждений: идеалов, ценностных ориентаций, потребностей, мотивов, целей, интересов и др. Знание этих побуждений помогает преподавателю более дифференцированно воздействовать на отдельные составляющие мотивации учения. Был проведён опрос студентов, с целью выяснить, что мотивирует их к изучению иностранного языка. Студенты должны были оценить по шкале от 1 до 10 четыре различных мотивации: желание успевать в университете, желание путешествовать и работать за границей, желание читать книги и смотреть фильмы на иностранном языке, и желание самосовершенствоваться. Также опрашиваемым было предложено оценить свой уровень владения

языков по той же шкале. Результаты опроса показывают явную корреляцию между выбором ответа «желание успевать в университете» и «желание самосовершенствоваться» как доминирующей мотивации и низким уровнем владения языком. Мы интерпретируем эту корреляцию следующим образом. С одной стороны, студенты, имеющие после нескольких лет изучения языка в школе низкий уровень, не верят в возможность прогресса в своих знаниях и в свою способность в будущем использовать язык. С другой стороны, исследования показывают, что желание получать хорошие отметки, и особенно, желание самосовершенствоваться, если они являются доминирующими в мотивации, не могут поддерживать интерес к предмету изучения в течение достаточного времени и на должном уровне [1]. Только если они являются вспомогательными, они могут активировать коммуникационную мотивацию двух других (книги/фильмы и непосредственное общение с иностранцами). Поэтому для повышения результативности обучения необходимо в первую очередь развивать коммуникативную составляющую, демонстрируя студентам, что они уже могут достичь коммуникативного успеха, хотя бы и в каких-то ограниченных рамках. На это работает привлечение отобранных фрагментов неадаптированных текстов и видеоматериалов для заданий на понимание общего смысла. Другим элементом развития уверенности в коммуникативной компетенции является вовлечение студентов во внеурочную деятельность. На английский язык, как дисциплину, выделяется 4 часа в неделю. За эти часы мы должны научить их грамматике, лексике, фонетике и страноведению. Осознавая всю сложность и трудоёмкость данного процесса, мы решили привлекать студентов чаще к внеаудиторной работе, чтобы и повысить мотивацию к изучению английского языка и улучшить их страноведческую осведомлённость о стране изучаемого языка, что должно оказать положительное влияние на мотивацию студентов. Для этого в осеннем семестре нами было проведено внеклассное занятие по теме «Хэллоуин», итоги которого, на наш взгляд, успешно отразились и на культурном владении

английского языка и способствовали развитию групповой и индивидуальной работы. В осеннем семестре мы также стали вводить в эксплуатацию работу со свободной энциклопедией «Википедия» с целью повышения не только мотивации к изучению английского языка (т. к. студенты часто заимствуют ту или иную информацию с данного сайта, но и ссылаются на источники, упомянутые в Википедии, как достоверные), но и для использования данного сайта для популяризации важности Интернета не только в развлекательной сфере, но и в образовательной среде [2]. Внеаудиторная работа со студентами ведется и организуется с помощью группы в Вконтакте, специально созданной для сплочения интересов, как преподавателя, так и студентов. Группа закрытая, то есть, ее содержимое доступно только ее членам: преподавателю и обучающимся у него студентам. Это позволяет не только ограничить спам, но и раскрепостить студентов: с одной стороны это привычная среда социальной сети, с другой аудитория ограничена, что снимает страх за ошибки перед большой аудиторией. В данной группе дублируется основная информация, выкладываемая на персональной странице портала ВУЗа, о конференциях и конкурсах, в которых возможно как очное, так и заочное участие. Также в группе выкладывается информация о часах консультаций и домашние задания для студентов, пропустивших занятия. Через группу организуется и работа с домашним заданием типа «сочинение», с помощью инструмента «Обсуждение». Преподаватель комментирует предоставленные работы, что позволяет студентам учиться не только на своих ошибках, но и на ошибках коллег. В группе размещаются ссылки на интересные образовательные материалы, как преподавателем, так и самими студентами, делящимися своими находками, сделанными при подготовке к какому-нибудь заданию. По сравнению с прямой рассылкой сообщений имеется множество вышеуказанных плюсов, и один минус: студенты не всегда вовремя реагируют на обнародованную информацию, поскольку она «теряется» в ленте новостей. Общеинститутским средством организации внеаудиторной работы студентов является выполнение

лабораторных работ (тестовых заданий) во внеурочное время на платформе Moodle. Задания, разработанные в соответствии с изучаемыми лексическими и грамматическими темами, используются, главным образом, в качестве средства контроля. Большую роль в повышении мотивации студентов к изучению иностранного языка играет участие в различных конкурсах с языковой составляющей. В зависимости от доли языковой составляющей, такие конкурсы могут ориентироваться на разные уровни владения языком. Как правило, в рамках одного и того же конкурса существуют номинации, как требующие более серьёзного владения языком, так и дающие возможность компенсировать слабость языковой составляющей за счёт творческого подхода. Так, в институте проводился конкурс студенческих работ. Участие в конкурсе, даже с минимальной языковой составляющей, даёт студенту ощущение достижения результата, которое умножается в случае получения призового места. Успех и привлечение внимания ассоциируются с английским языком, что способствует росту мотивации. Особенно заметен такой рост в случае групповой работы студентов при подготовке выступлений. Совместное творчество объединяет и придаёт дополнительную важность объединяющему началу, которым в частности, в условиях конкурса, является необходимость освоения определённых языковых явлений, как бы малозначительны они ни были. Наши студенты принимали участие в междисциплинарном образовательном проекте. Результатом такого участия неизменно является рост мотивации у занятых студентов, вне зависимости от их уровня [3].

Таким образом, можно сделать следующий вывод: при правильно подготовленной внеаудиторной деятельности можно наблюдать эффективность использования различных активных методов обучения и увеличение мотивации к изучению английского языка. Студентам важна не только стимульная часть мероприятия и поощрения (призы, подарки, баллы за участие), но и активное участие в социальной жизни (поддержка ведущих преподавателей, уважение и признание сокурсников). Преподаватель

английского языка исполняет роль куратора, направляющего студентов на достижение тех или иных вершин.

Литература

1. Аксенова Н. В., Шепетовский Д. В. Организация внеаудиторной работы студентов как мотивация к изучению английского языка в техническом ВУЗе // Молодой ученый. - 2014. - № 7. - С. 481-483.

2. Колоколова Н. М. Социокультурный компонент содержания обучения как средство повышения мотивации изучения иностранных языков в ВУЗе // Научно-методическая конференция «Наука, методика и техносреда ВУЗа»: Тез. науч. сообщ.. - Ростов н / Д : Изд-во «Фолиант», 2005. - С. 51-55.

3. Насиханова А. З. Критерии и уровни сформированности иноязычной компетенции у студентов // Гуманитарные исследования. - 2014. - № 2 (50). - С. 26-30.

4. Муханалиева А. А. Обучение работе с научно-технической литературой студентов неязыковых специальностей // Основные проблемы современного языкознания: сборник статей международной научно-практической конференции. – Астрахань : Издательский дом: «Астраханский университет», 2009. - С. 109-112.

Насиханова А. З., Насиханова А. М.

**Междисциплинарный образовательный проект как один из
инновационных методов обучения в вузе**
*Астраханский государственный университет,
Московский государственный университет путей сообщения*

Активное внедрение инновационных средств и методов обучения в современное образовательное пространство связано с изменениями в содержании образования. Инновационное образование понимается как обучение в процессе создания новых знаний. В образовательную практику

все активнее внедряются административные, организационные, финансовые и интеллектуальные ресурсы. Инновационность рассматривается в современных исследованиях важнейшей парадигмой современного образовательного процесса, выражающейся в пересмотре и обновлении программ обучения в сторону стимулирования творческой деятельности студентов, переходе к новым формам связи науки. Новая образовательная парадигма связана не с трансляцией готовых знаний, а на способности студентов к действиям в разнообразных ситуациях. Особый акцент уделяется формированию таких навыков, как умение действовать в условиях активного информационного обмена, обосновывать решения и планировать деятельность.

Инновационные методы, являясь одними из активных методов получения новых знаний, способствуют формированию высокого уровня личной социализации, стимулируют творческие способности, формируют активную жизненную позицию. Пересмотр подходов к организации профессиональной подготовки и поиск инновационных технологий обучения ориентируют студентов на самостоятельную познавательную деятельность, самообразование.

Полагаем, что одним из инновационных методов обучения может рассматриваться набирающий популярность междисциплинарный образовательный проект, структурно и содержательно относящийся к методу проектов. Метод проектов возник в 20-тых годах XX века в США. В последние годы время возникновения метода проектов уже относят к концу XVIвека, когда в Италии в систему подготовки архитекторов включили проведение конкурсов по выполнению теоретических проектов. В США распространение метода проектов связывают с именем Дж. Дьюи, одного из представителей философии прагматизма. Примерно в это же время метод проектов получил широкое распространение в Советской России, где имели место активные поиски новых методов обучения взамен тех, что

существовали до революции (С. Т. Шацкий, Н. К. Крупская, А. С. Макаренко).

Были созданы программы на основе комплект-проектов. но уже в 1931 году решением ЦК ВКП(б) метод проектов был запрещён как не способный обеспечить учащихся необходимым уровнем знаний. Новый импульс к распространению в нашей стране метод проектов получил в 80-тые годы XX века с развитием технологии компьютерной коммуникации.

Выступая одним из активных методов обучения, междисциплинарный образовательный проект способствует: эффективному усвоению знаний; формированию навыка практических исследований; решению задачи перехода от простого накопления знаний к созданию механизмов самостоятельного поиска и навыков исследовательской деятельности, формированию ценностных ориентаций личности; повышению познавательной активности.

Словарь русского языка Ожегова и словарь иноязычных слов дают схожие определения слова «проект»: разработанный план сооружения или устройства, предварительный текст документа; замысел. С. В. Лазарев, выделяя широкое и узкое понимание термина «проект», подчёркивает, что сегодня под ним понимается не только образ желаемого результата, но и сама деятельность по его получению, все этапы его создания. Несмотря на общепринятое понимание, существует разнообразие в названии и определении метода проектов, описываемого в работах разных авторов. В педагогических исследованиях метод проектов употребляется в широком смысле своего значения: междисциплинарный проект, междисциплинарный образовательный проект, учебный проект, проектное задание, проектная деятельность (Бреднева Н. А., Газова Н. А., Фрицко Ж. С., Ишмурадова А. М., Гридасова О. И.). Гридасова, Н. А. Бреднева определяют учебный проект как продукт проектной деятельности. В свою очередь Гридасова О. И. отождествляет учебный проект с самостоятельно принимаемым учащимися решением по какой-либо проблеме и

рассматривает его как способ организации самостоятельной деятельности для решения задачи. По мнению Бредневой Н. А., учебный проект определяется как личностно-ориентированная технология, нацеленная на раскрытие личности обучаемого. Однако о самостоятельной деятельности, осуществляемой в процессе работы над проектом, предполагающей творческое саморазвитие студента, развитие его профессиональной компетентности, говорят все вышеперечисленные авторы.

Выделяются несколько типов учебных проектов: исследовательские, информационные, творческие, социально-значимые, ролевые, игровые, телекоммуникационные, практико-ориентированные. Газова Н. А. отмечает, что учебная коммуникативно-проектная деятельность направлена на овладение системой знаний, умений, навыков, формирование профессионально значимых компетенций, решение проблемы, обмен информацией, развитие контактов, саморазвитие. При определении предметного содержания учебно-коммуникативной деятельности исследователь следует схеме, предложенной Зимней И. А.: предмет, средства и способы, продукт проектной деятельности, результат. Выделяются речевые, интеракционные (взаимодействие), перцептивные (восприятие друг друга) способы коммуникативной деятельности. Говоря о продукте учебно-коммуникативной деятельности, Газова Н. А. выделяет внутренний и внешний результаты, где внутренний результат – это приобретённые знания, опыт творческой деятельности, опыт совместной деятельности, а внешний – подготовленный итог работы. При работе над проектом происходит формирование следующих компетенций: гностической самообразовательной, конструктивно-планирующей самообразовательной, информационной самообразовательной, творческой самообразовательной, коммуникативно-интерактивной самообразовательной. Для выявления уровня сформированности компетенций предлагается следующие параметры контроля: умение выявить проблему, определить тему, определить цели и задачи, разработать план работы, информационные, творческие и

коммуникативно-интерактивные умения.

Мы используем междисциплинарный образовательный проект как важное средство формирования иноязычной компетенции. В более же широком смысле мы говорим, что междисциплинарный образовательный проект нацелен на формирование профессиональной компетентности будущих специалистов средствами иностранного языка. МОП несёт в себе не только обучающие, но и воспитывающие цели, расширяет мировоззрение студентов, способствует принятию ценностей иноязычной культуры, пониманию значимости образования и своей будущей профессиональной деятельности.

Литература:

1. Багринцева О. Б. Социолексикологический анализ терминов родства в социолексикографическом интернет-издании www.slovoborg.ru / Основные вопросы педагогики, психологии, лингвистики и методики преподавания в образовательных учреждениях – 2014. - С. 10-13.

2. Бреднева Н. А. Проектная деятельность студентов в условиях междисциплинарной интеграции. (Электронный ресурс). Дис. кан-та пед.наук 13.00.08 – М. : РГБ. 2009 (Из фондов Российской Государственной библиотеки).

3. Газова Н. А. Учебная коммуникативно-проектная деятельность на английском языке как средство формирования профессиональной компетентности специалиста в условиях неязыкового вуза. (Электронный ресурс). Дис. кан-та пед.наук 13.00.08 – М. : РГБ. 2007 (Из фондов Российской Государственной библиотеки).

4. Гридасова О. И. Развитие проектной деятельности студентов (на материале изучения немецкого языка). (Электронный ресурс). Дисс... кан-та пед.наук 13.00.08.; 13.00.02 – М. : РГБ. 2007 (Из фондов Российской Государственной библиотеки).

5. Давыдова Л. Н. Педагогическое диагностирование как компонент управления качеством образования: монография. – Астрахань : Издательский дом «Астраханский Университет», 2005.

6. Давыдова Л. Н. Слагаемые качества образования / Л. Н. Давыдова // Вестник высшей школы. – 2004. - № 11. – С. 49-50.

7. Кривых Л. Д. Формирование у студентов опыта позитивных социальных отношений: критерии, уровни, средства / Л. Д. Кривых // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. Педагогические науки. - 2009. – С. 34–38.

8. Лазарев И. С. Новое в понимании метода проектов в образовании // Педагогика. 2011. № 10.

9. Муханалиева А. А. О роли нормативного коммуникативного поведения / А. А. Муханалиева // Основные вопросы педагогики, психологии, лингвистики и методики преподавания в образовательных учреждениях – 2013 - С. 61-64.

10. Насиханова А. З. К вопросу о сущности понятия иноязычная компетенция. / А. З. Насиханова // Гуманитарные исследования - 2013. № 2 (46) – С. 41-45.

11. Насиханова А. З. Различные подходы к определению метода проектов в современных исследованиях / Насиханова А. З. // Основные вопросы педагогики, психологии, лингвистики и методики преподавания в образовательных учреждениях – 2013. - С. 64-67.

12. Фрицко Ж. С. Проектная деятельность студентов педагогического колледжа при обучении иностранному языку как средство формирования методических умений. (Электронный ресурс). Дис. кан-та пед.наук 13.00.08 – М. : РГБ. 2004 (Из фондов Российской Государственной библиотеки).

Новікова Є. Б.

Особливості перекладу конверсійних одиниць

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

У сучасній українській літературній мові, як і в інших мовах, поширеним є явище переходу одного лексико-граматичного класу слів в інший. Цей перехід зумовлений тісним взаємозв'язком частин мови, їх розвитком, рухомістю. На частини мови не можна дивитись як на щось стале, застигле, нерухоме, замкнене [5, с. 3]. Перехідні явища характеризують перетворення в системі, розвиток мови, її життя. Сама система, як певна цілість, не тільки не руйнується наявністю перехідних категорій, а, навпаки, ще більшою мірою зміцнюється й урівноважується [2, с. 14].

Незважаючи на велику кількість мовознавчих праць вітчизняних і зарубіжних учених (В. С. Ващенко, В. В. Виноградова, Д. Г. Гринчишина, М. Ф. Лукіна, О. П. Калечиць, В. В. Лопатіна, Т. С. Тихомирової, В. В. Шигурова, Н. П. Голубевої, А. П. Загнітка, Л. Теньєра, О. М. Кім, О. К. Безпояско, І. Р. Вихованця, А. А. Кизюкевича, Ю. С. Степанова, О. С. Кубрякової, О. М. Пешковського, О. І. Смирницького, Г. Марчанда, І. В. Арнольда), присвячених транспозиційним процесам у межах різних частин мови, нерозв'язаними залишаються проблеми визначення сутності цих процесів, з'ясування їх особливостей, місця, де відбувається перехід, наявності / відсутності формальних показників тощо. Різні підходи щодо інтерпретації перехідних явищ зумовлюють термінологічну неусталеність: «перехід» (В. С. Ващенко, В. В. Виноградов, Д. Г. Гринчишин, М. Ф. Лукін), «перехідність» (О. П. Калечиць, В. В. Лопатін, Т. С. Тихомирова, В. В. Шигуров), «трансформація» (Н. П. Голубева, А. П. Загнітко), «трансляція» (Л. Теньєр), «транспозиція на рівні частин мови» (О. М. Кім), «міжкатегоріальна транспозиція» (О. К. Безпояско, І. Р. Вихованець, А. А. Кизюкевич), «синтаксична транспозиція» (Ю. С. Степанов, О. С. Кубрякова), «заміна частин мови» (О. М. Пешковський), «конверсія»

(О.І. Смирницький, Г. Марчанд, І.В. Арнольд) та ін. Термін «конверсія», на нашу думку, є найбільш вдалим, оскільки в ньому враховані всі рівні переходу: синтаксичний, морфологічний, семантичний і словотвірний. Початковим ступенем переходу, на думку І.Р. Вихованця, є переміщення слова в нетипову для нього синтаксичну позицію. Після цього слово може набувати морфологічних ознак іншої частини мови (морфологічний рівень). Із зміною морфологічних особливостей і синтаксичної функції утворюється конвертоване слово з новим значенням (семантичний рівень) [3, с. 21–23].

Під конверсією розуміємо морфолого-синтаксичний спосіб творення, за допомогою якого слова набувають нових структурно-граматичних особливостей і синтаксичних функцій. Цей процес супроводжується семантичними змінами. Виділяють два різновиди конверсії: лексикалізацію граматичної форми (нове слово набуває ознак тієї частини мови, в яку воно перейшло) і семантико-граматичне переоформлення цілої парадигми (форми словозміни нового слова залишаються старими).

Важливою також є проблема визначення напрямку перехідності однієї частини мови в іншу, тому що обидва слова – первинне і вторинне – графічно ідентичні. Актуальним це питання є для англійської мови, оскільки в її граматичній системі відсутні формальні показники будь-якої частини мови. Найчастіше виділяють такі критерії встановлення напрямку транспозиції: семантичний (слово, що мотивується іншим, є похідним); функціональний (основа з меншим діапазоном використання є конвертованим словом); фонетичний (здебільшого йдеться про зміни акцентологічного характеру). Під час визначення напрямку конверсії важливо, на нашу думку, враховувати мовну інтуїцію.

Отже, метою пропонованої статті є з'ясування особливостей транспозиції в межах повнозначних частин мови. Матеріалом для дослідження слугують конвертовані одиниці англійської та української мов, для яких конверсія – один із продуктивних морфолого-синтаксичних способів творення.

Проаналізувавши фактичний матеріал ми встановили найпродуктивніші транспозиційні моделі. Найпоширенішим перехідним явищем в обох граматичних системах мов є субстантивіація (перехід різних частин мови в іменник), яка здійснюється за моделлю «прикметник → іменник»:

Дитяча у нашій квартирі маленька, але комфортна. У магазині продають і солодке, і молочне, і спиртне. Навіть старі хвалили цього юнака.

This blind man is being helped to cross the street (цьому сліпому чоловікові допомагають перейти вулицю). – There are special schools for the blind (існують спеціальні школи для сліпих). I have an old book (в мене є стара книга). – There were the old and the young at the meeting (на зустрічі були старі і молоді).

При субстантивіації перехід відбувається на найвищому рівні (семантичному), оскільки вторинні морфолого-синтаксичні одиниці самостійно функціонують у мові, набувши граматичних і морфологічних ознак іменника.

Спільними для всіх конвертованих іменників, незалежно від того, на якому мовному рівні відбувся процес переходу, є такі синтаксичні функції: підмета, прямого та непрямого додатків, унаслідок цього іменники можуть узгоджувати означення, виражені прикметниками, числівниками, займенниками [5, с. 15]. Наприклад: *Вся моя селянська родословна із століть суворих вироста.*

Аналіз фактичного матеріалу дав змогу виявити специфічну для англійської мови модель творення субстантивованих іменників «дієслово → іменник»:

I fear to think what may happen. (Мені страшно подумати, що може статися). – I, for fear of the worst, took to my heels (Я утік, через страх найбільш поганого).

Найчастіше конвертовані іменники мають такі значення:

- процес: *What time will you go to the store today?* (Коли ти сьогодні **підеш** до магазину?) – *He has been on the go since morning* (він з ранку **на ногах**);

- місце: *We usually drive to the country on Sunday* (ми звичайно **їздимо** на село у неділю). – *This palace has a big drive where dozens of cars are standing during the party* (у цього паласу є велика **під'їзна алея**, де протягом вечірки можуть знаходитися десятки автомобілів);

- результат: *We burn a fire in our fireplace when we are cold* (ми **розпалюємо** вогонь у нашому каміні, коли замерзаємо). – *The child received a burn playing with matches* (дитина отримала **опік**, граючись із сірниками).

Формальними показниками субстантивованих іменників в англійській мові є означений і неозначений артиклі (the, a/an).

Продуктивною в англійській мові є вербалізація (перехід різних частин мови у дієслово). Найчастіше у дієслова переходять іменники, прикметники. Транспозиція в дієслово в англійській мові відбувається на всіх мовних рівнях (на відміну від української мови, де вербалізацію фіксуємо лише на синтаксичному рівні).

Модель «іменник → дієслово» можлива за умови відсутності відповідного дієслова, утвореного за допомогою словотвірних засобів, з тим же значенням. Вербалізуватися можуть іменники різних лексико-семантичних груп, зокрема:

- іменники із значенням предметності: *She has a pretty face* (вона мала гарне **личко**). – *The opponents face each other across the chessboard* (опоненти **сиділи обличчям** один до одного біля шахматної дошки). *He grasped the hot metal with his bare hands* (він схопив гарячий метал голими **руками**). – *Ann hands a newspaper to me every morning* (Аня **приносить** мені газету щоранку);

- іменники на позначення частин тіла людини: *The meteor could be seen with the naked eye* (метеор можна побачити **неозброєним оком**). – *All men always eye this beautiful girl with interest* (усі чоловіки завжди **зацікавлено**

розглядають цю гарненьку дівчину). *She jammed her **finger** in the door* (вона придавила **палець** дверима). – *They **finger** different types of silk in his shop every time they come here* (вони **перебирають пальцями** різні види шовку в його магазині кожного разу, коли заходили сюди);

- іменники, які позначають інструменти, пристрої: *Something was wrong with the **pump**, that's why he was testing the **pump*** (щось було негаразд з цим **насосом**, тому він тестував **насос**). – *They **pump** the air out of the receiver every morning* (вони кожного ранку **викачують насосом** повітря з резервуару);

- іменники із значенням прямого об'єкта дії: *He broke the last **bottle** of wine* (він розбив останню **пляшку** вина). – *When my father and brother make their homemade beer, they **bottle** it up* (коли мій батько та брат виробляють домашнє пиво, вони **розливають** його у пляшки). *He packed his **bag** and went to the airport* (він склав свою **сумку** і поїхав в аеропорт). – *When I arrive at the hotel in the evening, I undress, **bag** up my things in decent order, and prepare for rest* (коли я приїжджаю до готелю ввечері, я роздягаюся, обережно **складаю** свої речі **до сумки** і готуюся відпочивати).

Установити напрямок перехідності у таких моделях інколи допомагають іменникові суфікси -ssion, -tion, тому в таких парах commission (доручення) – commission (доручати, уповноважувати), station (місце розміщення) – station (розміщати) первинними є іменники. Наприклад: *He is in **commission** to do such things* (він має **доручення** робити такі речі). – *The local authorities **commission** new judges to administer justice* (місцеві органи влади **уповноважують** нових суддів вершити правосуддя). *He took up a convenient **station*** (він зайняв комфортну **позицію**). – *They **station** a guard at the gates* (вони **виставляють** охорону біля ґрат).

Поширеною також у межах переходу в дієслово є модель «прикметник → дієслово». Такі дієслова повторюють семантику співвідносних прикметників, набуваючи значення динамічної ознаки: *He is not so **black** as he is painted* (він не такий **чорний**, як його малюють). – *My sisters liked to **black***

my jeans (моїм сестрам сподобалося фарбувати у чорний мої джинси). She cooked the broth on a slow fire (бульйон вона готувала на повільному вогні). – To slow down the car he pushed the brake pedal (для того, щоб уповільнити хід машини, він натиснув на гальмівну педаль). He is blind to the beauties of nature (він сліпий до краси природи). – Their titles blind him to their faults (їх титули засліплюють його і не дають можливості розгледіти їх недоліки).

Конвертуватися у дієслова можуть прикметники-компаративи: *He has better knowledge than she has (він має кращі знання, ніж вона.) – He wanted to better himself (він хотів удосконалитися).*

Отже, перехідні явища в системі повнозначних частин мови є продуктивним морфолого-синтаксичним способом творення нових лексико-граматичних одиниць в англійській та українській мовах. Зазначимо, що це явище становить типологічну особливість англійської мови, тому що в ній майже не існує морфологічних перешкод для конвертування різних частин мови.

Проаналізувавши різноманітні конверсійні моделі, ми встановили, що спільні риси в аналізованих мовах виявляє явище переходу прикметників в іменники. Субстантивуватися в англійській мові можуть також і дієслова. Специфічною рисою морфолого-синтаксичного способу творення слів в англійській мові є вербалізація, яка відбувається на різних мовних рівнях – синтаксичному, морфологічному, семантичному. Переходити в дієслова можуть як іменники, так і прикметники.

Таким чином, дослідження явища конверсії в різних мовах дасть змогу виявити специфічні риси транспозиційних процесів, з'ясувати спільні та відмінні риси конвертованих одиниць.

Література:

1. Антрушина Г. Б. Лексикология английского языка [Текст] : учеб. пособие / Г. Б. Антрушина, О. В. Афанасьева, Н. Н. Морозова. – М. : Высш. шк., 1985. – 223 с.

2. Ващенко В. С. Явища переходу в системі частин мови / В. С. Ващенко // Українська мова в школі. – 1953. – № 6. – С. 14–22.
3. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1988. – 256 с.
4. Глоба О. В. Моделі утворення економічних термінів за конверсією / О. В. Глоба // Вестник МСУ.– 2000. – т. 3. – № 1. – С. 44–46.
5. Гринчишин Д. Г. Явище субстантивації в українській мові (субстантивація прикметників) / Д. Г. Гринчишин. – К. : Наук. думка, 1965. – 112 с.
6. Калечиц Е. П. Переходные явления в области частей речи / Е. П. Калечиц. – Свердловск, 1977. – 78 с.
7. Кубрякова Е. С. Конверсия в современном английском языке / Е. С. Кубрякова, В. А. Гуреев // Вестник ВГУ. – 2002. – Сер. : лингвистика и межкультурная коммуникация. – № 2. – С. 33–39.
8. Кузнецов В. Я. Переход в кругу частей речи в русском языке : учеб. пособ. / В. Я. Кузнецов. – Калинин : КГУ, 1983. – 89 с.
9. Мешков О. Д. Семантические аспекты словосложения английского языка / О. Д. Мешков. – М., 1986. – 270 с.
10. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови / М. І. Мостовий. – Х. : Основа, 1993. – 255 с.
11. Уфимцева А. А. Слово в лексико-семантической системе языка / А. А. Уфимцева. – М., 1968. – 272 с.
12. Шигуров В. В. Разновидности функциональной транспозиции словоформ в системе частей речи русского языка / В. В. Шигуров // Филологические науки. – 2001. – № 6.– С. 59–65.
13. Arnold I. V. The English Word / I. V. Arnold. – М. : Высш. шк., 1973. – 240 с.
14. Jespersen O. Growth and Structure of the English Language / O. Jespersen. – New York, 1928. – 239 p.

15. Marchand H. The Categories and Types of Present Day English word-formation / H. Marchand. – [ed. 2]. – Munchen, 1969. – 156 p.

Petrova O. B.

Strategies in teaching listening

Kharkiv National Medical University, Kharkiv

Communicative Language Teaching (CLT) supposes listening strategy as an important part of L2 training. Listening to a foreign language is a very intensive and demanding activity. Therefore, the English teacher has to design his listening lessons in a way that will develop the students' listening skills as those which are not the least of the value in their learning to communicate in English. Nevertheless, listening somewhere remains such a neglected skill. We made an attempt to outline the issues in L2 listening involved which interfere the teaching and learning process, and the directions in which they could be overcome.

As it was mentioned by the English as a foreign language methodology researchers [1-9], in order to improve communicative competence, in particular, proficiency in Academic English, the educators should teach their students listening strategies, "learners who are aware of a range of strategies, and who are able to match their strategies to their listening purposes, will be better listeners and better learners" [6, p. 147].

The growing support for the listening strategy training is seen while English teachers and students realize that the inclusion of listening procedures, skills and strategies provides true contribution to their communication and thus, the focus on L2 listening becomes more common.

It is emphasized in CLT methodology that the students "work on all four skills from the beginning" [5, p. 130]. The functional view treats the language as a communication tool and provides a way to facilitate the ability to use language

for different purposes, thus this idea should be kept in mind at all levels of L2 acquiring.

One of the core skills is a skill to use classroom listening effectively, to get as more fruit as possible. The best way of it is to integrate training these skills into the classwork routine – teaching in practice, showing the students the milestones, steps, algorithms, techniques, and finally, their achievements. It is not obvious for every trainer, that these skills in listening should and could be taught, but it must be admitted to avoid the common 'non-understanding' foreign audio presentation which entails entire poor output in communication.

Incorporation of listening practice with pre-listening, listening and post-listening tasks [2, 4, 8] improves the students' academic performance, but it needs study the skills, that is to be integrated in with the L2 teaching, because lack of them cause the well known lag in moving forward.

At the stage of Academic English training, the specific field related material for listening, as well as the specially focused tasks (to find out the core information, to choose true/false statements after the listening, to describe characters or objects mentioned in the audio presentations, etc.) help in motivating students devote their time for training listening [1, 6, 8].

If training listening is being neglected on a regular basis, the not being developed listening skill means that the students continue to be weak in understanding and producing spoken language, failing to attain the CLT goal of communicative competence [6].

We remember that with introduction of CLT, listening was given further prominence because it is believed that learners learn through the act of communication [4, p.25]. To add an argument, Tricia Hedge' opinion could be mentioned, who stated that an overall emphasis on listening is crucial since "contemporary society exhibits a shift away from printed media and towards sound, and its members therefore need to develop a high level of proficiency in listening" [9, p. 229].

The conventionally accepted (OUP, CUP, BC methodologies) framework of the listening classroom activity contains pre-listening, listening, and post-listening stages [2, 4, 8]. Pre-listening helps the students to prepare for listening. The listening itself focuses the students' attention on perception and guides the development of their understanding the text. Post-listening stage integrates what the students have learnt from the audio text into their existing knowledge.

It needs to be emphasized that the certain goals in listening should be recognized by the students before they started listening the record. They should be motivated to this listening, and this idea proves the teacher's task to demonstrate them their intentions to be realized. Contextualisation also adds value to the listening, so the content of audio presentations should be rational and really practical for the listeners. The students are to be prepared properly as it was above mentioned.

The functional purpose of listening makes the group relevant and helps to motivate the students. It is important to recognize and identify the different functions of the following audio material. The teacher's task is to select the text which the students will find interesting, catching, curious; the tasks are required to be designed provoking the listeners' interest and curiosity. It is very important to support the students in their learning, making them sure in the capacities to improve their listening skills. Every step should be emphasized and demonstrated.

Specific vocabulary or expressions which students need to understand the record are to be available for them in pre-listening preparation, before they start to listen. They are to be aware that while listening the attention should be focused, if they want really to develop their listening skills [1-3].

As a rule, a number of times is required to attain the comprehension. General understanding of the text could be checked with just one or two questions. If the more detailed understanding is interesting, then the more detailed questions or tasks are given. Check ups may be either in written or in oral forms.

One of the ways to control the understanding is to ask students to render the essence or interpret some statements connected with the record content as true or

false. The students may be offered to ask their groupmates the questions concerning the content of the audio text.

Cognitive researches prove that active learning is much better recalled, enjoyed and understood [6, 8, 9]. It results from active making own meanings, conceptualisations, views of what is being learnt. Thus, encouraging students to help each other in cases of incomplete understanding develop thinking and analytical activity. Post-listening tasks can focus the students' attention on linguistic features of the text.

Consideration of the students' needs and problems could help the teacher to design listening classes which allow the students to feel more comfortable and confident in English speech practice, motivating them to develop listening and speaking skills. The students should be exposed to various listening experiences, making their listening purposeful, helping them to attain confidence in their own listening ability.

References:

1. Alam Z., Sinha B. Developing Listening Skills for Tertiary Level Learners // The Dhaka University J. of Linguistics. – Vol. 2, № 3. – 2009. – P. 19-52.
2. Anderson A., Lynch T. Listening. – Oxford : OUP, 1998.
3. Dunkel P. Listening in the native and second/foreign language : towards an integration of research and practice. // TESOL Quarterly. – 1991. – Vol. 5. – P. 431-457.
4. Helgesen M., Brown S. Practical English language teaching: Listening. – NY : McGraw-Hill, 2007.
5. Larsen-Freeman D., Anderson M. Techniques and principles in language teaching : OUP, 2011.
6. Nunan D. Communicative Tasks and the Language Curriculum // TESOL Quarterly. – Vol. 25, № 2. – 1999. – P. 279-295.

7. Richards J. Second language teacher education today //RELC Journal. – 2008. – Vol. 39/2. – P. 158-177.

8. Siegel J., Christopher G. University Listening Classes: less product, more process // Haswell University Polyglossia. – Vol. 19. – 2010.

9. Teaching and Learning in the Language Classroom : A Guide to Current Ideas About the Theory and Practice of English Language Teaching// Oxford Handbooks for Language Teachers English : OUP, 2001. – 464 p.

Пителина М. В.

Изучение иностранного языка: эволюция мотивов

Астраханский государственный университет, Астрахань

Долгое время граждане нашей страны не имели возможности путешествовать, выезжать за границу и даже просто общаться с представителями других стран в силу экономических или политических причин. В современной России, несмотря на санкции и запреты, у граждан гораздо больше шансов применить свои коммуникативные навыки в ситуации реального общения. Открытость границ страны, как для выезда российских граждан, так и для въезда иностранных туристов и партнеров, а также новые технические средства, способствующие межкультурным контактам, привели к эволюционированию мотивов, побуждающих россиян изучать иностранные языки.

Вопросы формирования и сохранения мотивации к изучению иностранного языка всегда были предметом пристального внимания ученых и методистов. Мотивы принято подразделять на внешние и внутренние. Когда мотивы, побуждающие деятельность, не связаны с ней непосредственно, они являются внешними по отношению к этой деятельности. Мотивы, связанные с деятельностью, называются внутренними.

К внешним мотивам относят мотивы оценки (если учащиеся

выполняют задания ради отметки, похвалы), самоутверждения, благополучия (если деятельность выполняется под давлением родных или учителей, чтобы не иметь неприятностей).

Наиболее важными мотивами, побуждающими человека учить иностранный язык, являются внутренние мотивы. Внутренняя мотивация считается побудительной силой самостоятельной деятельности по изучению иностранного языка, так как эти мотивы напрямую связаны с речевой деятельностью и использованием полученных языковых и речевых навыков, то есть с формированием коммуникативной компетенции [3; 185].

Итак, на современном этапе в процессе изучения иностранного языка основным видом внутренней мотивации становится коммуникативная мотивация [1; 35], т.е. потребности формируются как чисто коммуникативные: говорить на иностранном языке с носителями языка, читать как художественную, так и специальную литературу, писать (например, письма) [2; 63]. Несмотря на то, что этот тип мотивации наиболее важен, его сложнее всего сформировать и еще сложнее сохранить в атмосфере родного языка, где использование иностранного языка как средства общения представляется искусственным, так как коммуникация носит условный характер: роли, ситуация и коммуникативные задачи определяются не реальными ситуациями, а преподавателем. Однако открытость России западу наполняет весь процесс изучения иностранного языка практическим смыслом, а коммуникативные мотивы формируются вполне естественно.

Эволюционирование мотивов, которые побуждают людей изучать иностранные языки, требуют от методистов и преподавателей соответствующих действий по совершенствованию методик и подходов к преподаванию, поэтому специалистам необходимо быть в курсе даже самых незначительных изменений в структуре мотивации [4; 64]. В связи с этим, особое значение приобретают мониторинговые исследования.

В сентябре 2014 года Всероссийский центр изучения общественного

мнения (ВЦИОМ) провел инициативный всероссийский опрос, в рамках которого респондентам задавали вопросы: необходимо ли изучать иностранные языки в школе, пригодятся ли они в жизни нашим детям, и какие преимущества дает знание нескольких языков. Опросили 1600 человек в 130 населенных пунктах в 42 областях, краях и республиках России. Статистическая погрешность не превышала 3,4 %.

Опрос общественного мнения показал, что напряженная политическая ситуация в мире, конфликт с Западом, некоторая изоляция России, вызванная санкциями, не изменили тотальную убежденность россиян в необходимости знать иностранные языки, и прежде всего английский.

Подавляющее большинство россиян (92 %) считают необходимым изучение иностранных языков в школе (среди москвичей и петербуржцев – 98 %). Лишь 4 % опрошенных полагают, что в этом нет необходимости.

В том, что их детям и внукам умение говорить на других языках будет полезно, убеждены три четверти наших сограждан (74 %). Этой точки зрения в большей степени придерживаются жители обеих столиц (82 %), 25-34-летние (82 %), высокообразованные респонденты (81 %). В первую очередь, по их мнению, пригодится знание английского (92 %). Также говорили о необходимости немецкого (17 %), китайского (15 %), французского (10 %) и др.

Перечисляя «плюсы» владения иностранными языками, респонденты отмечали, прежде всего, возможность живого общения с иностранцами (28 %). Каждый пятый (22 %) уверен, что подобные навыки помогут получить более высокооплачиваемую и статусную работу. Благодаря знанию языков легче путешествовать, ориентироваться за границей – говорят 16 % опрошенных. Изучать новые языки можно и для саморазвития – считают 11 % респондентов. Также к преимуществам относят чтение книг и просмотр фильмов на языке оригинала (4 %), использование языка при обучении (3 %), в целом получение более широких возможностей (2 %) и т. д.

В рамках настоящего исследования мы провели собственный опрос,

предложив студентам и слушателям курсов английского языка объяснить причины, которые их побуждают изучать иностранный язык. В опросе участвовали 30 студентов Астраханского государственного университета (1-4 курсы), а также 12 слушателей курсов повышения квалификации по программе «Английский язык». Респонденты могли указывать неограниченное количество причин.

Абсолютно все респонденты (100 %) считают, что владение английским языком может пригодиться в отпуске (на каникулах), оно делает возможным общение на языке местных жителей: можно легко найти общий язык с иностранцами, чтобы пообщаться, или что-то у них узнать; во время экскурсий будет понятно, о чём говорит экскурсовод; можно легко найти интересное место в городе; лучше узнать страну, общаясь с жителями данной страны. Также 100 % опрошенных отмечают, что знание языка расширяет круг общения. Интернет предоставил большие возможности связи, теперь можно легко общаться с человеком из любой страны. Знание английского помогает найти интересных друзей и расширить круг знакомств, благодаря чему жизнь становится более яркой и насыщенной.

35 (83 %) респондентов из 42 называют причиной изучать английский язык просмотр фильмов без перевода, ТВ программ, иностранных телеканалов, так как «намного интересней смотреть иностранные фильмы без перевода, когда слышен голос и интонация актёров». 32 (76 %) респондента рассматривают возможность читать художественную литературу в оригинале, а 17 (40 %) участников опроса хотели бы понимать, о чем поёт любимый исполнитель.

Владение иностранным языком повышает конкурентоспособность на рынке труда, по мнению 39 (93 %) респондентов. Участники опроса считают, что при сегодняшней конкуренции графа «Иностранные языки» в анкете/резюме может сыграть в пользу соискателя, так как сейчас существует много международных компаний, а также компании, которые сотрудничают с другими странами. 5 (12 %) респондентов указывают, что в будущем

планируют сдавать международные экзамены, подтверждающие уровень владения языком, для получения возможности работать и учиться за границей.

20 респондентов (48 %) среди причин изучать английский язык называют чтение специальной литературы. Некоторые отмечают, на русский язык переводят не всю литературу, которая необходима для учёбы и работы, либо перевод задерживается, что делает информацию не актуальной. Специализированные сайты тоже в основном англоязычные. Знание языка существенно повышает возможности получения нужной информации. При этом 2 (5 %) респондента указывают на возможность заработать переводами специальной литературы, статей, аннотаций к ним.

Среди более редких ответов – тренировка памяти 4 респондента (9 %) и «изучение языка – это хобби» 1 респондент (2 %). Интересно, что 7 (17 %) участников опроса учат язык «чтобы был». Один из респондентов пишет: «...Знать английский язык никогда не помешает. Это расширяет горизонт ваших возможностей в жизни. Никто из нас не знает, что будет завтра и какую пользу эти знания могут принести в будущем...» 4 респондента (9,5 %) в будущем рассматривают возможность эмиграции.

Язык необходимо учить, чтобы сдать сессию и получать стипендию, считают 12 респондентов (28 %). Это единственный внешний мотив, не связанный напрямую с коммуникативной деятельностью, который указывали участники опроса.

Таким образом, в настоящее время на первый план выходят внутренние мотивы изучать иностранный язык, что не может не радовать преподавателей и методистов. Вместе с тем, такие изменения в мотивационной сфере требуют постоянного совершенствования методик преподавания языка, применения аутентичных материалов и современных технических средств.

Литература:

1. Багринцева О. Б. Социальная лексикология, лексикография и фразеология: вопросы взаимодействия // Основные проблемы современного

языкознания: сборник статей VI Международной очной научно-практической конференции, 2010 с. 34-36.

2. Муханалиева А. А. О роли нормативного коммуникативного поведения. Основные вопросы педагогики, лингвистики и методики преподавания в образовательных учреждениях: сборник статей I Международной научно-практической конференции, 2013. – С. 61-64.

3. Насиханова А. З. Значение организации педагогических условий, необходимых при формировании иноязычной компетенции: *Lingua mobilis scholar*, выпуск № 3 (36), 2012. – С. 184-186.

4. Пителина М. В. Национальные особенности образа учебного заведения в англоязычной и русскоязычной рекламе образовательных услуг: *Гуманитарные исследования*, вып. 1, 2011. – С. 62-68.

Полякова Т. Л.

Социальные сети и высшее образование – перспективы развития

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Харьков

Социальные сети давно перестали быть только лишь площадкой для бытовой межличностной коммуникации. Отмечено широкое использование данных социальных сервисов в сфере политики, когда политические лидеры активно используют социальные коммуникативные сервисы как своего рода пресс-центр для связи с общественностью, что особенно актуально в период проведения предвыборных кампаний. Социальные сети можно также назвать важным инструментом бизнеса. В настоящее время многие крупные компании размещают свои страницы в социальных сетях и успешно используют их для продвижения своих брендов, услуг, продукции, для организации обратной связи с клиентами, поддержания имиджа.

Не осталась в стороне и сфера образования. Сегодня многие социальные сети являются востребованными инструментами в сфере как

традиционного, так и дистанционного интернет-образования, которое после развития интернет-технологий «...вышло за рамки университетов и стало более мобильным, доступным и, собственно говоря, *другим*» [1, с. 21].

Что же такое социальная сеть? Данный термин был предложен в 1954 г. Джеймсом Барнсом – социологом из Манчестера, США – задолго до появления Интернета. В области информационных технологий социальная сеть (англ. *social networks*) представляет собой интерактивный многопользовательский веб-сайт, интернет-площадку, которая позволяет зарегистрированным на ней пользователям размещать информацию о себе и общаться между собой, устанавливая социальные связи. Контент на этой площадке создается непосредственно самими пользователями (англ. *UGC – user-generated content*) [4].

Различают, четыре типа социальных сетей:

- профессиональные социальные сети, которые создавались для соискателей и работодателей;
- блог-сети;
- сайты знакомств;
- сайты для поиска людей [2].

Необходимо отметить, что в последнее время стали появляться и специализированные социальные сети для образования, к которым можно отнести «Дневнику», представляющую собой единую образовательную сеть России, предназначенную для объединения учителей, учеников, родителей в единой электронной среде. Кроме того, можно выделить такие специализированные образовательные социальные сети, как «Электронный Дневник Учащегося», «Образование» и др.

К основным задачам специализированных образовательных сетей и других социальных сервисов, которые активно используются в сфере образования (Facebook, MySpace, LiveJournal, Twitter, Linkeldn, Google+, ВКонтакте, Одноклассники и др.), можно отнести:

- информирование широкой аудитории, потенциальных студентов, их родителей о работе данного университета, продвижение собственного бренда университета и предлагаемых им услуг, проведение профориентационной работы. Так, анализ, проведенный исследователями массачусетского университета, показывает, что 100% университетов и колледжей в США используют ресурсы по крайней мере одного социального сервиса в процессе своей образовательной деятельности; 98% университетов имеют свои официальные странички в Facebook; 84% университетов зарегистрированы в Twitter; 66% высших учебных учреждений ведут свой блог и т.д. [5];

- с помощью социальных сетей высшие учебные заведения информируют своих учащихся о расписании занятий, проведении лекций известными учеными, об организации различных курсов, конференций мероприятий и т.д.;

- использование ресурсов социальных сервисов в самом образовательном процессе – при проведении практических занятий, лекций, в качестве коммуникативной поддержки для проведения конференций, семинаров и др.

Активное использование ресурсов социальных сетей в процессе образования делает возможным более быстрый поиск необходимой информации. Использование социальных сетей является эффективным инструментом вовлечения учащихся в работу во время лекций, когда студенты могут отправлять короткие сообщения (например, в Twitter) с комментариями или вопросами через мобильные телефоны или ноутбуки, а лектор отвечает на вопросы, появляющиеся на большом экране.

Использование социальных сетей дает возможность перенести обсуждение темы, поднятой на занятии, за его пределы, что позволяет использовать социальные сети в качестве форума для обсуждения вопросов, которые часто возникают на традиционном занятии. Кроме того, ресурсы

социальных сервисов дают возможность транслировать лекции и конференции в режиме реального времени.

Информационные технологии предоставляют широкое разнообразие форм коммуникации – вики-страницы, форумы, опросы, голосования, комментарии, подписки, отправка персональных сообщений обеспечивают широкие возможности совместной работы [3, с. 212].

Таким образом, можно сделать вывод, что использование социальных сетей в образовательном процессе делает более тесным процесс взаимодействия университета, преподавателей, учащихся и родителей, способствует формированию определенных коммуникативных навыков (выработке навыков совместного письма и языковых навыков в целом), дает возможность ориентироваться на индивидуальные особенности и способности каждого учащегося и, таким образом, способствует возможности перевести образование на новый, более высокий уровень.

Литература:

1. Горошко Е. И. От Образования 2.0 к Образованию 3.0: парадигмальный анализ / Е. И. Горошко // Вестник Одесского национального университета. Сер. «Социология и политические науки». – 2011. – Том 16. Вып. 10. – С. 21-28.

2. Клименко О. А. Социальные сети как средство обучения и взаимодействия участников образовательного процесса [Текст] / О. А. Клименко // Теория и практика образования в современном мире: материалы междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). – СПб. : Реноме, 2012. – С. 405-407.

3. Лыскова В. Ю. Социальные сети: применение в образовании, формирование имиджа университета / В. Ю. Лыскова // Социальные сети: применение в образовании, формирование имиджа университета. Психолого-педагогический журнал Гаудеамус. – 2014. – № 2 (24). – С. 211-213.

4. Социальная сеть [Электронный ресурс] / Словарь SeoPult.Ru. – Режим доступа к журн.: https://seopult.ru/library/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%81%D0%B5%D1%82%D1%8C.

5. Social Media Adoption Soars as Higher-Ed Experiments and Reevaluates Its Use of New Communications Tools, According to New Research Study [Электронный ресурс] / PRWEB. – Режим доступа к журн.: <http://www.prweb.com/releases/SocialMedia/Higher-Ed2011/prweb8668892.htm>

Понікаровська С. В.

Формування здатності до спілкування як якості особистості на занятті з іноземної мови

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Система вищого виховання стає у черзі факторів, що впливають на формування особистості, у числі перших. Пристосуватися до світу, жити і працювати у ньому спілкуватися із безліччю людей, особливо в умовах розширення зв'язків, кордонів і технологій, - цьому та багато чому іншому навчається молода людина у виші. Навчальний процес є частиною середовища, де закладаються основи майбутньої поведінки дорослої людини, інженера, фахівця.

Якщо навчальний процес організований таким чином, що він сприяє розкриттю особистості студента, то разом із набуттям професійних знань є надія виховати такого фахівця, який буде ставитись до своєї професії та до свого повсякденного життя як відповідальна доросла людина, націлена на позитивні зміни, людина, яка усвідомлює, що зміни на краще залежать від кожного громадянина, а значить – і від неї. Заняття з іноземної мови у технічному вищому навчальному закладі є одним із предметів, задачі якого набагато ширші, аніж навчити іншій мові та основам іншої культури.

Предмет «іноземна мова», як один з небагатьох гуманітарних предметів у технічному виші, дає викладачеві широкі можливості для всебічного розвитку студента.

Якщо виховний процес складається так, що «вихованець є об'єктом педагогічних впливів, а виховна діяльність складається з набору стандартних заходів» [1, с. 90], то це не допоможе виховати та підготувати до життя ініціативну, інтелектуальну та творчу особистість. Викладач повинен не тільки розкрити творчий потенціал свого студента, але й допомогти йому розкрити свою особистість, усвідомити її та реалізувати. І тут, звичайно, питання до викладача і як педагога, і як особистості – чи може він створити такі умови творчості, впевненості, наснаги, бажання, необхідності для студента не тільки засвоювати матеріал, але й розкривати риси своєї особистості, висловлювати почуття, думки, точку зору, не побоюючись помилок, або посмішок, або зневаги до себе?

Зважаючи на те, що людина формується як особистість у системі відносин, засвоюючи все, що бачить та чує навкруги, навчаючись правилам та нормам, які існують у певному колі спілкування, дуже важливо, щоб вчинки і поведінка людей, що її оточують, були доброзичливі, культурні, делікатні, толерантні та поважні [2].

Організація занять на основі взаємодії викладача та студентів робить процес одночасно і цікавим, і розвивальним, результати таких занять завжди ефективні. Адже позитивна атмосфера взаєморозуміння та зацікавленості у власній відповіді та у відповідях інших (бо хочеться узнати різні точки зору і довести свою) організують студентів на сприйняття матеріалу, на активну мовленнєву діяльність, навіть на продовження і розвиток теми завдяки самостійній роботі вдома з індивідуальним завданням. До того ж, теми для обговорення на заняттях з іноземної мови можуть обмежуватися тільки кількістю навчальних годин, бо цей предмет не має меж у області тем для обговорення, якщо вони обговорюються іноземною мовою.

Професійна підготовка та цікава особистість викладача іноземної мови зумовлює загальну атмосферу на занятті, але в кожному випадку спілкування викладача та студента повинно будуватися на основі співпраці, взаємної поваги, взаєморозуміння, взаємодопомоги. Викладач є більш дорослою та досвідченою людиною, але існують випадки, коли він теж потребує допомоги молоді, наприклад, у випадку з новітніми гаджетами. А значить, щирі стосунки та обов'язковий контакт викладача із студентами є запорукою плідної роботи, результатом якої можуть бути не тільки обговорення проблем, а іноді і пошук їх вирішення.

Вміння спілкуватися є важливою якістю особистості. Воно відображає результати попереднього досвіду, які обумовлюють можливість подальшого розвитку різних видів діяльності. Дуже важливо, щоб викладач сприймав студента як партнера у діалозі. Незважаючи на невеликий життєвий досвід студента порівняно із викладачем у силу невеликого віку, цей досвід може бути зовсім інший, а точка зору цікавою. Іншомовне спілкування впливає на формування особистості ще й тому, що є результатом підвищеної розумової діяльності.

Загальновідомо, що рівень володіння іноземною мовою у тих, хто вступив до першого курсу вищого навчального закладу зазвичай дуже середній, або нижче середнього. Одиниці володіють іноземною мовою на пристойному рівні, і це, певна річ, ускладнюють роботу викладача. Тут його завданням є спочатку налагодити такий контакт із студентами, щоб вони могли повірити у себе і згадати все, що знають. Якщо викладачу вдасться активізувати всі пасивні знання, якими володіє студент, налаштувати його на можливість і необхідність використовувати їх для висловлень хоча б на примітивному рівні, тоді студент зможе сприймати новий матеріал як спосіб розширити вже накопичені знання, а не як оволодіння зовсім новою мовою.

Як тільки мінімальний словниковий запас та найбільш базові граматичні конструкції активізувалися, можна вже вводити перші комунікативні завдання для реалізації вільного спілкування, які доведуть, що

матеріал, що вивчається та активізується робиться задля можливості реалізації вільного спілкування. Хоча б якими невеликими були набуті та активізовані знання – вони дають змогу висловити свою точку зору, просто сказати щось іноземною мовою, а не показати те ж саме на пальцях. А це вже наближає людину до поняття освіченої людини, роблять її дорослішою та більш культурною.

Тільки активна взаємодія та довіра може допомогти студентові не боятися робити помилки, не вагатися запитати викладача про складні місця, не поспішати, говорити аж до тих пір, поки думка не буде повністю висловлена. Бажання висловитись так, щоб його зрозуміли, є мотивацією для того, щоб студент оволодівав новою лексикою або граматичними конструкціями, вони будуть легше запам'ятовуватися, коли він зрозуміє, що це дійсно допоможе йому бути зрозумілим, висловитися легше, донести свою точку зору, може навіть переконати у ній когось. Місія викладача у такому випадку бути помічником студентів.

Отже, молода людина, що навчається у вищому навчальному закладі, проходить етап, коли активно розвиваються її моральні, естетичні почуття, підвищується інтелектуальний рівень, розвивається пам'ять, розширюються інтереси. Навчаючись у виші студент отримує велику кількість інформації, яка розширює його знання, але, якщо в нього немає бажання або часу на її оцінку та переробку, це приводить до поверховості мислення та помилковості оцінювання. Одним із завдань викладача є допомога молодій людині у адаптації до світу, формування особистості, її цінностей, моралі, світогляду, ставлення до своєї родини, до своєї країни, до природи, до людей навкруги. Як показує практика, знання, вміння та навички зовсім не свідчать про те, як саме людина скористається ними у подальшому житті. Навіть найвищий інтелектуальний рівень не є показником ані моральності, ані багатого внутрішнього світу людини. Тому навчати користатися своїми знаннями є одним із найважливіших завдань викладача. Іноземна мова як предмет, що організований у формі активного спілкування, вільного

висловлювання, побудований на основі співпраці, взаємної допомоги та взаємного розуміння не тільки сприяє оволодінню іноземною мовою, а й підвищує свідомість людини та її здібності до розвитку, що є рисами високодуховної особистості.

Література

- 1 Балл Г. А. Теория учебных задач: психолого-педагогический аспект / Г. А. Балл. – М. : Педагогика, 1990. – 184 с.
2. Бойко А. М. Виховуючи суб'єктт-суб'єктні відносини викладача і учнів як основа модернізації освітньої галузі в Україні / А. М. Бойко // Рідна школа. – 2004. - № 4. – С. 4-8.
3. Черних О. В. Освіта як комунікативний процес / О. В. Черних. – К. : ТОВ Поліграф Консалтинг, 2004. – 39 с.

Попова Н. О.

Навчання письмової іншомовної комунікації на рівні вищої освіти

Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого, м. Харків

Уміння ефективно застосовувати письмове мовлення є ключовим у багатьох сферах професійної діяльності. Урахування того, що письмо, як і решта видів мовленнєвої активності, є комунікативним, дозволяє адекватно визначати зміст навчання, продиктований реальними потребами тих, хто навчається іноземної мови, особливо на рівні вищої освіти.

Специфіку навчання іншомовному письму досліджували такі лінгвометодисти, як Т. Dudley-Evans, J. M. McCrimmon, J. M. Swales, V. K. Bhatia, Ch. Temple, Л. С. Виготський, О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко, Г. Е. Борецька, Г. С. Скуратівська, О. М. Устименко, Н. М. Одегова та ін. [1-10]. Нині зацікавленість в оволодінні методиками навчання письму іноземною мовою зростає, оскільки зростає роль

англійської мови у здійсненні міжкультурної взаємодії в письмовій формі. Все більшої актуальності та практичної значущості набуває письмове мовленнєве спілкування в таких жанрах, як abstracts, theses, summaries, covering letters, CVs, essays, e-mails та ін.

Серед характерних рис письма у методиці викладання називають його властивості слугувати засобом зберігання інформації, інтелектуального збагачення і розвитку особистості, умовою розвитку абстрактного мислення людини, продукування нового знання. Ці властивості пов'язані з роллю писемної інформації як важливого фактора розвитку освіти, науки та культури, способу міжкультурної взаємодії мовців [4, 7, 8, 10]. Письмо розглядається як продуктивний вид мовленнєвої діяльності, який забезпечує висловлювання думок у графічній формі, а також як кодування інформації з урахуванням графічного способу зв'язку [4, с. 20].

Методика навчання іноземної мови розробляє аспекти як власне практичного письма (обумовленого професійною або особистою діяльністю), так і академічного письма (обумовленого процесом навчання письмовому спілкуванню як творчому продуктивному виду іншомовної мовленнєвої діяльності). Визначальною на рівні вищої освіти є мета підготовки кваліфікованих фахівців, які вміють забезпечувати як усну, так і писемну професійну комунікацію, володіють навичками професійних та академічних жанрів іншомовної письмової комунікації [4, 5, 7].

Процес написання забезпечується сформованими навичками та вміннями, які є складниками письмової мовленнєвої компетенції того, хто навчається. Серед особливостей письмової комунікації слід підкреслити те, що письмо є найсвідомішим із видів мовленнєвої діяльності того, хто пише. Мотивація письма, як і інших видів мовленнєвої діяльності, відіграє велику роль. Виявлення мотиваційних чинників та урахування їх у методичних підходах до навчання письма на рівні вищої освіти є дуже важливим.

Як свідчать дослідження, провідними факторами впливу на формування письмової мовленнєвої компетенції є фактор мовленнєвих

(лексичних, граматичних та ін.) навичок, фактори вмінь оформлювати письмово тексти різних жанрів, висловлюватися письмово, забезпечувати цілісність та завершеність текстів [4].

Роль і місце письма на різних етапах навчання іноземної мови визначаються їх метою та умовами навчання (залежно від призначення письмових творів – рівні навчального письмового мовлення та комунікативного письмового мовлення, спрямованого на породження іншомовного письмового повідомлення). За час навчання засвоюються навички та вміння заповнювати анкети, писати певного роду листи та відповіді на листи, запрошення тощо, складати автобіографію та власне резюме, писати анотації до наукових публікацій, есе тощо.

Такі жанрові різновиди письмових творів мають специфіку в англійській мові, що вимагає навчання. Особливу увагу слід приділяти розумінню важливості адекватної побудови повідомлення, його змісту, добору мовленнєвих засобів.

Так, для засвоєння навичок написання есе на певну тему необхідно цілеспрямовано формувати такі вміння, як написання різних видів плану (простий/складний, стислий/розгорнутий), логічна побудова викладу, ясне вираження думок з урахуванням їх причиново-наслідкового зв'язку, граматично, орфографічно та пунктуаційно правильне оформлення письмового тексту, слухне застосування прикладів для пояснення тези, аргументації для доведення своїх думок, викладення логічного завершення.

Володіння такими знаннями та навичками письмового викладу важливе і з погляду висловлення власних думок, побудови висловлень іноземною мовою на письмі, і з погляду володіння навичками жанрової презентації есе

Практична робота у формуванні зазначених вмінь полягає в тренуванні складання плану, побудови висловлень за наданою темою, формування власного ставлення до теми, композиційно правильної побудови системи викладу, обмеження обсягу, змісту, а також дотримання чіткої відповідності вимогам до структури есе.

Усі частини есе (вступ, основна частина та висновки) мають зв'язно переходити одна в іншу, всі висловлені письмово думки мають бути логічно пов'язаними. Велике значення має слушне застосування спеціалізованої лексики, вставних слів, конструкцій тощо. Непослідовність, композиційні прорахунки, відсутність аргументації, прикладів, граматичні, орфографічні, пунктуаційні помилки, неповне розкриття теми есе, недостатнє лексичне різноманіття тощо значно знижують результативність написаного есе та слугують перешкодами у досягненні власне мети його написання.

Зазначені аспекти підготовки є важливою складовою навчального процесу, оскільки останнім часом значно збільшився інтерес до написання есе як актуального письмового жанру. До того ж есе становить складову багатьох міжнародних іспитів, які набувають нині значення у зв'язку з підвищенням вимог до якості освіти.

За своєю природою, письмо є дуже особистою і тому показовою діяльністю, яка вимагає часу та спеціальних мисленнєвих та фізичних зусиль. Мовні, психологічні, когнітивні проблеми складають ті аспекти, на які викладачі повинні звертати найбільшу увагу при навчанні іноземному письму.

Основними вимогами до навчальних матеріалів у процесі формування письмової іншомовної компетентності є їх тематична та комунікативна спрямованість, автентичність, цікавість для тих, хто навчається. Робота педагога в такому випадку має бути спрямована на організацію підготовчого етапу, проведення практики складання певного письмового повідомлення, організації самостійної роботи та перевірки виконаного.

Отже, навчанню письмової іншомовної комунікації на рівні вищої освіти належить приділяти велику увагу, передбачаючи інтегровану діяльність в процесі формування загальної мовленнєвої компетентності, що відбувається як мотивована діяльність на релевантному для студентів матеріалі. Таким чином, засвоєння навичок і вмінь письма сприяє

підвищенню ефективності навчання іноземної мови та формуванню іншомовної мовленнєвої компетентності.

Література:

1. Борецька Г. Е. Методика навчання студентів-філологів граматично правильної англomовної писемної комунікації: дис... канд. пед. н. – К., 2004. – 191 с.
2. Одегова Н. М. Методика формування англomовної компетенції в письмі у процесі навчання майбутніх учителів написання рецензій: дис.... канд. пед. н. – Харків, 2012. – 189 с.
3. Скуратівська Г. С. Навчання писемного англійського професійного мовлення студентів фінансово-економічних спеціальностей : автореф. дис. ... канд. пед. н. – К., 2002. – 20 с.
4. Тарнопольський О. Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 288 с.
5. Устименко О. М. Жанровий підхід до навчання фахового писемного спілкування англійською мовою // Ін. мови. – 2003. – № 4. – С. 33-39.
6. Bhatia V. K. Applied Genre Analysis and ESP // Functional approach to written text: classroom applications (Ed. T. Miller), 1997. – P. 134-150.
7. Dudley-Evans T. Genre Models for the Teaching of Academic Writing to Second Language Speakers: Advantages and Disadvantages // Functional approach to written text: classroom applications (Ed. T. Miller), 1997. – P. 150-160.
8. McCrimmon J. M. Writing with a Purpose. 8th ed. – Boston : Houghton Mifflin Company, 2001. – 752 p.
9. Swales J. M. Academic Writing for Graduate Students. Essential Tasks and Skills / J. M. Swales, C. B. Feak, 2 ed. – The University of Michigan Press, 2004. – 331 p.
10. Temple Ch. Critical Thinking Across the Curriculum: RWCT in Higher Education. – NY : Open Society Institute, 2005. – 108 p.

Руденко Н. В.

**Формування міжособистісних взаємин студентів ВТНЗ як передумова їх
успішної адаптації під час мовної підготовки**

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Студентські роки для сучасного студента найцікавіші, найзахопливіші, найбезтурботніші і водночас своєрідно нелегкі. Адаптація студентів до навчального середовища вищого заклад - це багатогранний процес, який включає педагогічні (виховання і самовиховання) і соціальні (соціальні інститути) впливи, які позначаються у поглядах і поведінці студентів. Вони взаємопов'язані і виступають у сукупності, забезпечуючи як безпосередній, так і опосередкований вплив на особистість студента. Як і в будь-якому іншому колективі, у студентській групі взаємодіють індивіди зі своїми особистісними якостями, інтересами, з різним статусом, що обумовлює їхню поведінку і впливи на інших осіб. Кожен з них намагається зайняти активну позицію, відстояти свої права, реалізувати можливості, утвердити амбіції. Ця складна мозаїка інтересів, прагнень, дій і утворює соціально-психологічний клімат у колективі, формує міжособистісні взаємини між студентами.

Студентська академічна група - найменше за чисельністю формальне об'єднання студентів, необхідне для здійснення навчально-виховної діяльності, у процесі якої студенти постійно спілкуються між собою. Дослідники (А. Лутошкін, Л. Уманський) виділяють такі підструктури у її загальній структурі:

- офіційні ділові зв'язки студентів, що визначаються системою доручень;
- неофіційні ділові зв'язки у випадках, коли відсутні офіційні повноваження, проте, деякі студенти фактично виступають у ролі лідерів;
- емоційні підструктури, основу яких складають психологічні категорії симпатії, антипатії, байдужості [2, с.123].

Виховання особистості в колективі є втіленням закономірностей розвитку суспільства, адже в колективних взаєминах створюються умови для соціально-психологічного її розвитку. Студентську академічну групу як колектив, характеризують єдність цілей, певний рівень міжособистісного спілкування, згуртованість, внутрішня дисципліна, специфічні норми співжиття. Колектив - не застигла структура, він постійно розвивається, проходячи певні стадії. Л. С. Макаренко довів, що формування первинних колективів детермінується певними закономірностями. Він виділив чотири етапи розвитку колективу [3, с. 39]:

1. Етап вимог вихователя до членів колективу.
2. Етап, коли вимоги до колективу висуває колектив.
3. Етап, коли колектив висуває вимоги до окремої особистості.

4. Етап, коли кожний член групи висуває перед собою певні вимоги громадської поведінки, а виконання моральних норм стає його особистою потребою, тобто коли процес виховання переростає у процес самовиховання.

Навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі, а отже, розвиток особистості студента у студентському колективі на різних курсах має певні особливості.

На першому курсі відбувається адаптація колишнього абітурієнта до студентських форм колективного життя. Поведінка студентів характеризується високим ступенем конформізму (пасивне, пристосовницьке прийняття наявних порядків, правил, норм у поведінці). У першокурсників відсутній диференційований підхід до власних ролей. Другий курс є періодом найнапруженішої навчальної діяльності студентів. У життя другокурсників інтенсивно включені всі форми навчання і виховання. Студенти отримують загальну підготовку, формуються їхні широкі запити і потреби. Процес адаптації до середовища здебільшого завершений. Особливостями організації навчання на третьому курсі є вивчення дисциплін спеціалізації. На четвертому курсі їхній поведінці властивий інтенсивний пошук раціональних шляхів і форм спеціальної підготовки; відбувається переоцінка цінностей.

Враховуючи це, виховну роботу в студентській групі необхідно розбити на етапи, головними завданнями яких є:

1. Адаптаційний період: формування пристосувальних механізмів у студентів-першокурсників; активізація психічних процесів як відповідної реакції організму на нові умови; вивчення рівня пристосувальних механізмів у студентів, пов'язаних з особливостями їх характеру; створення умов для сприйняття студентом соціальної ролі; зв'язок з батьками.

2. Закріплення навичок саморегуляції студента в процесі адаптаційного періоду: надання допомоги в організації режиму студента; співбесіда з метою виявлення рівнів побутових умов; активізація студентського самоврядування.

3. Період стійкої адаптації: стабілізація успішності, високий рівень самостійності, активна участь у науково-дослідній та громадській роботі; самоорганізація вільного часу, дозвілля; закріплення знань, умінь і навичок студента самовиховуючого характеру.

4. Після адаптаційний період: навчально-пізнавальна діяльність, у процесі якої здійснюється розвиток свідомості студента, формування умінь і навичок самоосвітньої діяльності, прагнення до інтелектуального самовдосконалення; забезпечення узгодженості в роботі викладацького, студентського та батьківського колективів.

Виокремлюють декілька видів адаптації: до навчальної діяльності та нового соціального середовища. Адаптація до навчальної діяльності пов'язана зі зміною форм і методів навчання, ускладнення змісту навчальних дисциплін та ін.

Залежно від ставлення студентів до професійного навчання і громадської роботи, за їх соціальною активністю та позанавчальними інтересами можна виокремити такі групи студентів [1, с. 281]:

1 тип. Студенти, яким притаманний комплексний підхід до мети та завдань професійного навчання. Вони мають широкі пізнавальні інтереси, допитливі, ініціативні, успішно навчаються з усіх дисциплін. Багато читають

додаткової літератури, самі активно шукають нові аргументи, додаткові обґрунтування, порівнюють інформацію і аналізують її, зацікавлено обмінюються думками з одногрупниками, перевіряють достовірність своїх знань. Студенти такого типу мають орієнтацію на широку соціалізацію, на різнобічну глибоку професійну підготовку. Вони беруть активну участь у роботі наукових гуртків або навіть проводять наукові дослідження разом з викладачем.

2 тип. Студенти, які чітко орієнтуються на вузьку спеціалізацію. Хоча пізнавальна діяльність студента й виходить за межі навчальної програми. Для цієї групи студентів притаманне цілеспрямоване, вибіркоче набуття лише тих знань, умінь і навичок, які необхідні (на їх думку) для майбутньої професійної діяльності. Ці студенти добре й відмінно навчаються з дисциплін, що пов'язані з їхньою спеціальністю, не виявляючи при цьому належного інтересу до суміжних наук і дисциплін. Система духовних запитів студента звужена рамками професійних інтересів і тими, які перебувають поблизу них.

3 тип. Цю групу складають студенти «ледарі» та «нероби». До вищої школи вони прийшли за вимогою батьків, «за компанію» з товаришем або щоб не йти працювати чи служити в армії. Сфера їх інтересів міститься за межами навчально-професійної діяльності. До навчання студенти ставляться байдуже, постійно пропускають заняття, мають «хвости». Якщо їм допомагають товариші (батьки або викладачі), то вони отримують диплом.

Успішна адаптація в студентській групі є необхідною умовою продуктивної соціальної активності, професійного самовизначення особистості, розвитку індивідуальності. Для адаптації у новому соціальному середовищі важливо вміти швидко знаходити своє місце у спільній діяльності, свою роль у новому колективі, визначати зразки поведінки й мислення, що визначатимуть систему цінностей і норм формування нового колективу.

Подоланню труднощів адаптаційного періоду сприяє спеціально організована виховна робота вищого навчального закладу, в процесі якої формується колектив, особистісні навички та вміння спілкуватися, взаємодіяти з іншими, налагоджувати стосунки зі студентами, викладачами тощо. У цей період вирішальне значення має підтримка, допомога, увага з боку куратора та викладачів.

Отже, постійне вивчення рівнів сформованості взаємин кожного студента та колективу академічної групи, етапів успішної соціально-психологічної адаптації особистості в колективі, навчальному середовищі дає змогу ефективно побудувати навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі з урахуванням тих змін, яких зазнає студентський колектив загалом і кожен його член зокрема, коригувати зміст і методику цього процесу.

Література:

1. Бех І. Д. Виховання особистості. / І. Д. Бех. – К., 2003. – У 2-х кн. – 341 с.
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація. / Н. П. Волкова – К., 2006. – 255 с.
3. Діагностика рівня готовності викладачів до виховної роботи зі студентською молоддю : методичні рекомендації / укладач : Л. В. Мороз. – К., 2005. – 90 с.

Saienko N. V.

Using parables during the English language classes

Kharkiv National Automobile and Highway University, Kharkiv

Such realities of the present day as terrorism, local wars, refugees, religious, racial and national intolerance, the threat of the third world war, trafficking people

and drugs, violence, hatred, dominance of poor examples of popular culture have one common root – the lack of spirituality and morality.

Nowadays the level of education and socialization of a young man is mostly determined by formation of a set of specific competences, such as professional, economic, environmental, legal, computer, communication and so on. But the person with all these competences is not a human yet, unless his main qualities – spirituality and morality – are formed. Besides, today many employers pay particular attention to an applicant's personal qualities, their ethics and responsibility. That is why many philosophers believe that spirituality will be the leading value of the present century as opposed to hypertechnolization of the society.

Above all spiritual development is associated with *moral education*, which results in performing the standards of moral conduct, internalizing the categorical imperative, according to which you should treat others as you want them to treat you, and the question that confronted Socrates many centuries ago: "Can virtue be taught?" is still poignant in philosophy of education. Teaching morality is the component of education, whose objectives and methods are the most difficult to determine. One can know what is good and right, but does not live by their laws, and only education can provide the moral growth of a young man, because people are not born moral, they become moral.

Morality can be developed through the use of allegoric tales – parables, fairy tales, myths, legends, fantasy stories, moral dilemmas (all of them are further referred as parables) – when teaching the English language.

The role of parables in education is studied by B. Bettelheim, J. Brewster, V. Bubnova, A. Bunyatova, T. Desiatova, N. Doroshenko, G. Ellis, L. Gladkikh, L. Korotkov, L. Kready, F. O'Connor, V. Sukhomlynsky, M. Tatar, K. Ushinsky, I. Vachkov, M. Warner, A. Wright and others. However, the didactic opportunities of parables for foreign language teaching have not been studied enough.

Allegory is a literary device, statement with the hidden meaning. We recommend the use of allegoric tales to improve foreign language skills and realize another equally important component – the educational function of the lesson.

The American writer F. O'Connor said that "a story is a way to say something that can't be said any other way. You tell a story because a statement would be inadequate" [3].

Tales, myths, legends are described as narrative, often folk poetic works about fictional people and events, mostly involving magic power to explain the origin and nature of the world, the destiny of man, a short, instructive story including truth and fiction (Ozhegov, 1986). There is usually nothing mystical in parables, and miracles, so typical for fairy tales happen rarely. They describe situations that could actually happen, but avoiding too much specificity. Therefore in parables the action takes place in some abstract space, the main thing is the thought, idea and wisdom. Parables are often timeless, you never understand when and where the action happens, so they are eternal. Dilemma is a combination of judgments, conclusions with two opposing provisions that exclude the possibility of the third one, a condition in which the choice of any of the two contradictory decisions is difficult.

The feature of most allegoric stories is the good end. This gives the reader a sense of psychological security and proves that "all the trials that befell the heroes were needed in order to make them stronger and wiser. On the other hand, the person who made an ill act, will surely obtain his deserts. And a hero who goes through all the tests, showing their best qualities will necessarily be rewarded. This is the law of life: the way you treat the world, you are treated by the world" [1]. Parables have a rich social, moral and educational potential. They teach, educate, warn, encourage the activity and even cure that can be considered as their most important functions. The renowned psychiatrist B. Bettelheim writes that they teach "how to navigate life" (Bettelheim, 1975). And finally, allegoric tales afford a vital basis for language training and thereby take on a new importance in the students' English (Kready, 1916).

During the foreign language classes, in addition to developing the ability to make moral choices, parables enrich vocabulary, perfect speaking skills.

In the process of moral development the most important task is to transfer social values in personal ones, the values that determine the individual's behavior. The moral person is characterized by deep awareness of ethical principles and norms as principles and norms of his own behavior when the person acts not due to immediate external effects but due to his own attitudes.

Researchers point out the unity of moral knowledge, positive attitudes and practical behavior in morality formation. Some scholars (J. Averyll, A. Barron, L. Bloom, L. Dorfman, S. Maslov and others) claim that emotional reaction precedes the cognitive one. Emotions can be taught and resulted in the person's active social position, assuming that it is not enough to feel pity, pain, compassion, injustice, resentment, it is much more important to be capable of defending their moral position, not just compassionate, but also try to help those in need.

Thus, based on the intellectual and emotional structure of the individual, we consider the following key components of the process of teaching morality which should be taken into account when developing methods of work with parables: 1) knowledge about the content of moral principles, accepted emotionally; 2) moral estimation 3) moral patterns of actions; 4) realizing moral behavior in practice.

Spiritual and moral values become the individual's inner gain due to special *educational tools* aimed at transforming knowledge and experience into inner strength. That is why the next stage of realizing moral education deals with developing new and perfecting existing methods of moral education by means of foreign language.

Such researchers as J. Brewster, G. Ellis, A. Wright worked fruitfully on the problem of introducing fabulous tales into the structure of foreign language lessons. Tales can be used as supplementary material to the existing course books in English, they should be selected in compliance with thematic blocks recommended by curriculum; they are small in size, and the number of tasks to each story can vary according to the level of students' knowledge.

Using fantasy stories refers to the so-called method of *educational metamorphoses*, which proves that even in the mind of the already adult person fundamental changes may happen. This method is realized through *philosophical dialogue*, i.e., inviting students to question and to find for themselves the reasons for choosing the particular decision or making the opposite one. Value reflection is realized through clearly defined questions that make students reflect on the importance of values. Training implies classroom practice for acceptance of modified models of behavior in various situational contexts. And “the teacher, while being an authority figure is not authoritarian at all, but a guardian of impartiality” (Lipman, 1980).

Besides, it is planned to use the following tasks for working with allegoric tales during the foreign language lessons: reading tales with further discussion; telling tales; characteristics of heroes with expressing attitude to them; continuation of the famous fairy tale ("What happened next?"); changing the end of the tale; comparison of the same characters from different tales; writing the mini-essay "Letter to the hero"; inventing questions addressed to the characters of the tale; dramatization; inventing tales; the character's "trial"; associating with heroes of the tale "Who could you play in the tale?"; inventing a tale by the available model; guessing the situation ("What would happen if ..."); dialogic tale telling. It is advisable to use project work with its "material" outcomes: collage, album of illustrations, creating comics for the story with emphasizing key points.

One of the types of educational metamorphoses is dilemmas that demand students' active reflective activities. Ethical dilemmas are effectively solved by compromise, smoothing contradictions and achieving a reasonable balance of interests, persuasion, appealing to conscience, reason, common sense.

M. Yanovska considers the work with dilemmas as specially arranged exercises which require reasonable motivation. The author believes that the dilemma should be introduced in the context of specific topics, and during its discussion it is important to focus students' attention on ethical justification of choice [2]. Here is an example of moral dilemmas:

The Value of a Promise

A friend confides to you that he has committed a particular crime and you promise never to tell. Discovering that an innocent person has been accused of the crime, you plead with your friend to give himself up. He refuses and reminds you of your promise. What should you do? In general, under what conditions should promises be broken?

One more method which can be recommended to achieve goals of ethical education is the Forum theatre (A. Boal) as a means of teaching people how to change their world [4]. The Forum theatre can be used while dramatizing stories and during this process audience members can stop a performance, often a short scene in which a character is being oppressed in some way. The audience would suggest different actions for the actors to carry out on-stage in an attempt to change the outcome of what they see. It enables participants to try out actions which could be applicable to their everyday lives. The subject of the game may be drugs, aggression, bullying, infidelity and the like.

References:

1. Бунятова А. Р. Роль сказки в формировании духовно-нравственных ценностей у детей дошкольного возраста / А. Р. Бунятова // Успехи современного естествознания. – 2010. – № 6. – С. 85–88.
2. Яновская М. Г. Эмоциональные аспекты нравственного воспитания : Кн. для учителя / М. Г. Яновская. – М. : Просвещение, 1986. – 160 с.
3. O'Connor F. *Mystery and Manners* / F. O'Connor. – New York : Farrar, Straus and Giroux, 1990. – 256 p.
4. Fridrichova P. Strategy and Methodology of Ethical Education in Slovak Republic / P. Fridrichova // Social and Behavioral Sciences 106 (2013) 2444–2449.

Самарина В. В.

**Формирование профессиональной направленности инженеров в
процессе обучения иностранному языку**

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Харьков

Реализация коммуникативно-познавательной и культуuroобразующей функций языка способствует преодолению культурного барьера в профессиональном общении, обеспечивает самостоятельное профессиональное развитие через поиск, выбор и обработку профессионально значимой информации.

Анализ научной литературы показывает, что проблеме направленности личности и её производной профессиональной направленности посвящено большое количество исследований. Наибольший вклад в понимание сущности понятия внесли С. Л. Рубинштейн, Д. Н. Узнадзе, А. Н. Леонтьев, С. И. Архангельский.

Иностранный язык является одновременно и целью, и средством обучения. Главное состоит не в усвоении суммы знаний о языке, а в формировании и дальнейшем развитии умений и навыков пользоваться им как средством профессионального общения [3, с. 161].

Коммуникативная функция языка определяет направленность обучения на развитие коммуникативных способностей будущих специалистов, что является, по нашему мнению, показателем профессиональной направленности инженеров.

Особенность в деятельности по усвоению иноязычных знаний и умений определяется тем, что обучение осуществляется вне языковой среды, поэтому преподаватель вынужден создавать на каждом занятии условия реального профессионального общения. Это активизирует мотивационные компоненты (мотивы, профессиональные интересы) познавательной деятельности, которые являются источниками профессиональной направленности.

Обладая специфичностью в системе знаний и умений, а также в деятельности по усвоению и их использованию, учебная дисциплина «Иностранный язык» интегрирует в вузе и в другие области научного знания с целью формирования целостного представления о мире, о профессии. Понимание междисциплинарных связей позволяет проникнуть во взаимодействия предметов, сделать профессионально-направленное обучение иностранному языку более эффективным [3, с. 163].

Каждый день студенты выполняют рутинные упражнения разных видов деятельности: чтения, аудирования, говорения и письма. Они приобретают языковые и речевые навыки. Целенаправленное и многократное повторение упражнений закрепляет навыки и вырабатывает определённый стереотип. Однако повторение не должно быть монотонным воспроизведением одного и того же учебного материала, чтобы не снизить интерес к получению знаний, не вызвать безразличия к обучению. Чтобы избавиться от монотонности, нужно ранее изученный материал повторять в новых разнообразных вариантах.

В качестве одного из видов аутентичного материала можно применять тексты рекламных проспектов, рекламных каталогов, листов и брошюр.

Реклама, по сути – это продукт культуры, в котором отображены этические идеалы народа, его эстетические взгляды и вкусы, чувственно-эмоциональные формы, логичные понятия, закреплённые в языке, традициях и обычаях. Считается даже, что реклама имеет обратный эффект – служит механизмом трансляции и воспроизведения культурного опыта, поддержания национальной картины мира [1, с. 7].

Образцы рекламы как предметные фрагменты культуры могут поддаваться дидактической трансформации и использоваться в обучении иностранным языкам как нетрадиционный и поэтому интересный для учащихся способ знакомства с социально-культурным опытом страны изучаемого языка.

Язык теряет жизнь, когда преподаватели и студенты ставят целью

овладеть лишь «безжизненными» лексико-грамматическими формами. Язык – продукт культуры [2, с. 155].

Организация изучения иностранного языка в тесной связи с национальной культурой народа изучаемого языка, «лингвострановедческое окрашивание» обучения в целом, учебных материалов, способствует усилению коммуникативно-познавательной мотивации студентов, расширению общекультурного кругозора, позволяет разнообразить приёмы и формы работ, апеллировать к интеллекту тех, кто обучается.

Рекламный текст представляет собой пример максимально эффективного использования языковых средств, он сочетает в себе различные стили и жанры: письмо, басню, свидетельство и т.д. В тексте рекламы отмечается широкое употребление разговорной лексики и конструкций, но в то же время текстовая часть рекламы в большинстве своём тяготеет к нормативности как в выборе лексических средств, так и в выборе синтаксических конструкций.

Рекламные тексты содержат довольно много техницизмов, терминов, элементов разговорной лексики, что способствует активизации познавательной деятельности и расширению словарного запаса. Так, например, если целью урока является введение и демонстрация использования терминов, то для этого лучше подбирать рекламные тексты, относящиеся к рекламе электроники, бытовой техники или автомобиля.

Der Härtestest für Ihren Handyemfang. Der Mitsubishi Pajero bringt Sie dank neuer Techniken wie aktiver Stabilitäts- und Traktionskontrolle und automatischer Bergabbremshilfe im Gelände schneller und sicherer als zuvor überall hin [Stern 2003: 211].

Использование рекламных текстов в учебном процессе имеет, кроме того, следующее преимущество: дает возможность получать новейшую информацию, поскольку товары или услуги, представленные в рекламе, – это что-то новое, усовершенствованное.

Также одной из важных особенностей текста рекламы является

упрощение синтаксиса – большое количество простых нераспространённых предложений, что в свою очередь облегчает понимание текста. Также следует заметить, что в рекламных текстах очень часто встречаются побудительные предложения. Отрабатывая на занятиях повелительное наклонение, можно широко применять слоганы рекламы.

Folge deinem eigenen Stern. Die neue A-Klasse. Mercedes-Benz [Der Spiegel September 2004: 32].

Genießen Sie DIE ZEIT [Unicum 2003: 37].

Следует упомянуть о наличии лингвострановедческой лексики в рекламном тексте, которая придает ему с одной стороны аттрактивность, экспрессивность и информативность, а с другой стороны расширяет знания реалий и ценностей страны изучаемого языка.

Einer Beleuchtung wie in Tausendundeiner Nacht kommt diese orientalische Deckenlampe gleich [Homes & Gardens 2001: 10].

Sie sind so typisch für England wie die Queen und der Linksverkehr – die Paperweights [Homes & Gardens 2001: 107].

Использованная в данных примерах лексика привлекает внимание и помогает не только разнообразить ход урока, но и, зачастую, расширить и обогатить кругозор.

Раньше следили за правильностью речи, теперь, помимо этого, стремятся повышать её содержательность. Важен смысл передаваемой информации, то есть коммуникативный уровень, потому что в любом случае конечная цель общения – быть понятым.

Языковые единицы, представленные в лингвострановедческом аспекте, могут дать известный объем фоновых знаний, т. е. исторические и культуроведческие сведения, которые необходимы для правильного и эффективного преподавания и изучения неродного языка.

Учащиеся всегда с интересом относятся к истории, культуре, искусству, нравам и обычаям, традициям, укладу повседневной жизни народа, его взглядам на жизнь, ко всему, что связано со страной изучаемого языка.

Процесс овладения иностранным языком становится для них процессом «открытия» для себя страны изучаемого языка и людей, говорящих на этом языке [4, с. 4].

Признанно, что знакомство с другой культурой обостряет внимание к собственной. Параллельно с открытием другой культуры согласно принципам контраста и зеркального отображения человек открывает для себя и лучше осознает родную культуру, ведь, согласно выражению М. Хайдеггера, чтобы увидеть другого, нужно иметь собственное «Я».

При выборе рекламных текстов к занятиям следует обратить внимание на сопровождение их иллюстрациями, фотографиями, это способствует наглядности и аутентичности обучения.

В целом рекламный текст помогает избежать стереотипов в обучении, усиливает динамику учебного процесса, способствует развитию общего уровня студентов, расширению их кругозора и языковых знаний.

Литература:

1. Бугрім В. Ментальність і реклама / В. Бугрім, Т. Компанець // Рекламист. – 1998. – № 8. – С. 7-9.
2. Кистол Л. П. Лингвосоциокультурный метод изучения иностранного языка / Л. П. Кистол // Матеріали VI Міжнародної конференції «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація». – Харків : Константа, 2007. – С. 155-156.
3. Колотуша Е. Э. Формирование профессиональной направленности курсантов вуза ФСБ России пограничного профиля в процессе обучения иностранному языку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Колотуша Елена Эдуардовна. – М., 2009. – 211 с.
4. Мальцева Д. Г. Германия: страна и язык. Landeskunde durch die Sprache: Лингвострановедческий словарь / Д. Г. Мальцева. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : ООО Издательство «Русские словари» : ООО «Издательство Астрель» : ООО «Издательство АСТ», 2001. – 416 с.

Svezhentseva I. B.

The growing role of foreign language in professional higher education

Belgorod state technological University named after V. G. Shukhov, Belgorod

Innovations in teaching foreign languages apply to the task, structural, organizational, technological and control assessment aspects which fully correspond to the arrangement of accents in the latest generation of the Federal State educational standard of higher professional education.

The rapidly developing integration processes in the world community in recent decades resulted in the increasing role of foreign languages in various spheres of social and cultural activities [1].

Foreign language education is one of the basic components in the structure of the competence model of specialist training. In modern conditions the knowledge of foreign language is viewed as an important component of the overall professional culture of the future specialist. Foreign language in professional activities and the presence of certain professionally oriented social cultural knowledge allows professionals to get acquainted with foreign experience in professional activities, opens the way to self-improvement, expanding opportunities for professional growth.

Foreign language is an effective means of identity formation of a modern specialist as a carrier culture of their own country, sample of tolerant attitude towards other people and the example of a researcher in his professional field, taking into account world achievements.

The overall goal of foreign language mastering is the formation of a mature civil person who possesses values, beliefs, perceptions and attitudes that reflect the general concepts of Russian culture, and meet the challenges of modern society in the conditions of competition in the labour market.

Within this overall objective, the priority are the qualities of a future specialist: the ability to exercise intercultural contacts in the professional objectives, the desire to excel in an ever-changing multilingual and multicultural

world, mobility and flexibility in solving tasks of professional and scientific sphere, the need for self-education.

The overall objective of the discipline is the development of students' instrumental competences (communicative, linguistic, social, cultural), allowing the use of foreign language as professional activity and to educate themselves; the formation of respectful attitude to the spiritual and material values of other countries and people, the development of cognitive activity, critical thinking, memory, attention, language guessing, abilities and skills of independent work by setting up communicative tasks and work on the performance of various types of situational problems, stimulating speech and students educational speech of tolerance.

In educational process the overall objective is specified in the following parameters:

- the educational aspect involves the deepening and widening of cultural knowledge of languages, cross-cultural knowledge about the country of the target language, familiarity with the history of the country achievements in different areas, traditions, customs, values of representatives of the foreign culture, as well as the formation and enrichment of the world's picture-based realities of another culture;

- educational aspect is implemented during the formation of multilingualism and multiculturalism in development of the secondary language person and formation of such personal qualities as tolerance, empathy, openness, awareness and acceptance of material and spiritual values of other peoples and cultures in correlation with their culture;

- the educational aspect is in the process of growth of intellectual potential of students, development of their creativity, ability not only to receive but also to produce knowledge and to enrich personal experience in performing complex tasks involving cooperative/group activities, matching, and comparing languages and cultures.

Along with educational purposes using educational and cultural potential of the discipline is implementing the educational goals aimed at raising the cultural level of students, improve their moral qualities. The ultimate goal of the course of foreign language learning is the formation of professionally oriented intercultural communicative competence which is represented by a list of related competencies presented in the format of skills [4].

Objectives due to the main purpose of foreign language learning is mastering a necessary and sufficient level of communicative competence which is a multidimensional complex that includes a number of components consisting of the aggregate relevant knowledge, skills, abilities and personality traits and assume [2]:

1. The strengthening of primary linguistic personality and the formation of secondary linguistic personality in the process of foreign language learning improving the overall culture of communication.

2. Improvement and further development of linguistic knowledge and skills in the sphere of foreign language.

3. The mastery of the social cultural context and norms of communication in foreign language.

4. Implementation of components formed of instrumental competence in the exercise of professional activities.

The process of discipline is aimed at formation of the following competences in terms of communication in foreign language:

- ability to understand and analyze worldview socially and personally significant philosophical problems, questions, value-motivational orientation; the importance of humanistic values;

- ability to respectfully relate to the heritage and cultural traditions, tolerance to perceive socio-cultural differences;

- ability to orientate in political, social and economic processes, to use the knowledge and methods of the Humanities, the social and economic Sciences in solving social and professional tasks;

- ability to understand the social significance of their future profession, to perform professional tasks in accordance with the norms of morality and professional ethics;

- ability to tolerant behavior for social and professional interaction taking into account ethno-cultural and confessional differences, to work in a team, cooperate with colleagues, to prevent and construct resolution of conflict situations in the course of professional activities;

- ability to logical thinking, analysis, systematization, synthesis, critical interpretation of information, formulation of research problems and choice of solutions for them;

- ability to think creatively and creatively to solve professional problems, to show initiative in situations of risk, make optimal organizational and managerial solutions in daily activities and unusual situations, to carry responsibility for them;

- ability to analyze their opportunities to improve themselves, to adapt to the changing conditions of professional activities and changing social cultural conditions, to acquire new knowledge and skills, to raise the intellectual and General cultural level, to develop social and professional competence, to change the form and character of their professional activities;

- ability to implement written and oral communication in Russian and foreign language, logically true, reasoned and clear, to form oral and written speech, to present publicly research results, to debate and discuss;

- ability to business communication, professional communication in foreign language;

- ability to work with various information sources, information resources and technologies, apply basic methods, ways, means of obtaining, storage, retrieval, systematization, processing and transmission of information - in terms of foreign language learning [4].

In real educational process competencies, mainly integrated in the decision of specific professional communicative tasks are aimed at achieving an appropriate

communicative effect. Foreign language is designed to be a tool of formation of professional competence of future specialists.

References

1. Koryakovtseva N. F. The European language portfolio for Russia – a new educational technology in the field of foreign language teaching: a textbook for the course "Theory of teaching foreign languages". – М. : ИПК МГЛУ "Рема", 2009.
2. Vestnik of Moscow state linguistic University. Issue 546. Pedagogical science. Competence approach as the basis of methods perfection of foreign language teaching at non-linguistic universities: problems and prospects. – М.: ИПК МГЛУ "Рема", 2008. P. 18-19
3. Approximate program of the discipline "Foreign language" for bachelors (non-linguistic universities). М. : ИПК МГЛУ "Рема". 2011.
4. Chanysheva G. O. On communicative competence. Higher education in Russia. No. 2. 2005.

Сергеева Н. А.

**Конкурс на лучший перевод как средство мотивации к изучению
иностраных языков в неязыковом вузе**

ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Москва

Современное обучение иностранным языкам в условиях формирования глобального информационного пространства оказывается перед новыми задачами. Предметом обучения становится преимущественно *язык сферы профессиональной коммуникации*, что предполагает не только серьезную работу по созданию лексических терминологических баз, но также разработку и внедрение особых технологий подготовки, предполагающих воспроизведение специфики профессиональной деятельности специалиста в процессе подготовки. Иначе говоря, весь процесс обучения иностранному

языку должен быть максимально приближен к реальной профессиональной деятельности специалиста при использовании иностранного языка как средства его профессионально-ориентированного общения.

При этом одной из наиболее актуальных является задача формирования у студентов умений извлекать из профессиональных иноязычных текстов полезную информацию за счет грамотного использования соответствующих стратегий перевода. Однако, следует не забывать о том, что знания только лишь грамматики, лексики и стилистики недостаточно для получения адекватного перевода, необходимо еще и понимание специфики отрасли и происходящих в ней процессов.

На наш взгляд, одной из оптимальных форм проверки уровня сформированности умений в области профессионально ориентированного перевода, а также неплохим средством мотивации к изучению иностранного языка является конкурс на лучший перевод.

Рассмотрим отдельные этапы проектирования конкурса на примере опыта работы кафедры иностранных языков РГАУ-МСХА имени К. А. Тимирязева.

На первом этапе подготовки конкурса определяется тематика материалов для перевода. Детерминирующим фактором в данном случае выступает сфера профессиональной деятельности с присущей ей спецификой. Одновременно выбранные тематические сферы представляют собой отдельные номинации, в которых определяются победители.

Для студентов технического университета нами предлагаются следующие тематические области, которые могут быть конкретизированы с учетом специфики их подготовки:

1. «Общее состояние современной промышленности в свете достижения устойчивого развития» (*“Sustainable Development Issues”*).

2. «Основные тенденции экономического развития» (*“Economic Development”*).

3. «Механизация производства и особенности современной техники» (*“Mechanical Engineering”*).

4. «Электрификация и компьютеризация промышленности» (*“Power Engineering”*).

5. «Подготовка кадров для современных предприятий» (*“Efficient Staff Training”*).

Затем подбираются сами тексты для перевода. В связи с этим возникает вопрос о принципах отбора, которыми следует руководствоваться. На наш взгляд, к ним можно отнести следующие принципы [1, 23]:

- когнитивной доступности;
- аутентичности используемых источников информации;
- типичности;
- профессионально-прагматической репрезентативности речевых и целесообразности языковых средств;
- проблемности в отношении круга решаемых задач.
- учета особенностей родного и иностранного языка при сопоставлении речевых и грамматических моделей;
- эффективности в качестве средств мотивации к предстоящей профессиональной деятельности.

При этом в целях повышения мотивации наилучшей текстовой формой будут *не учебные тексты* (даже и неадаптированные) из специализированных пособий по иностранному языку или же учебников по техническим дисциплинам, составленных за рубежом, а следующие виды текстов:

- научно-техническая документация (патенты, рефераты, монографии);
- техническая и технологическая документация (стандарты, технические описания к оборудованию, инструкция по установке и

эксплуатации, руководства по ремонту, технико-экономическое обоснование и т.п.);

- научно-публицистические материалы и научно-популярные (статьи, разделы web-сайта, информационные обзоры и пр.);

- юридическая документация и официальные документы (договоры, сертификаты, разрешения, инструкции по технике безопасности и пр.);

- организационно-экономическая документация (рекламные материалы, объявления, пресс-релизы, предложения, контракты, служебная корреспонденция и материалы деловой переписки).

Такие тексты должны отражать все характерные для стилей и жанров профессионально ориентированного общения грамматические явления, а также наиболее частотные лексические единицы – термины. Отобранные тексты следует проанализировать с лингвистических и экстралингвистических позиций – определить объем (в печатных знаках), логическую и композиционную структуру, возможность привлечения иллюстративного материала, а также профессионально ценные грамматические и лексические явления. Особое внимание при этом следует уделять распространенным в технических текстах грамматическим явлениям (сложноподчиненные предложения, бессоюзные предложения, пассивные конструкции, причастные и герундиальные обороты, способы выражения модальности и так далее).

В организационном отношении конкурс представляет собой самостоятельную работу студента по переводу текста объемом до 1500 в течение одного астрономического часа с помощью словаря (общего и специализированного).

Оценка выполненной работы осуществляется исходя из критериев эффективности профессиональной деятельности, которыми выступают ее *качество, производительность и надежность* [2]. Применительно к переводу данные критерии отражают, на наш взгляд, соответственно:

- *правильность перевода* - владение системно-структурными особенностями и нормой языка;

- *беглость перевода* -- степень свободы владения иностранным языком, естественности коммуникации;

- *адекватность и оптимальность перевода* - способность выбирать языковые средства и передавать информацию без искажений, исходя из прагматических характеристик ситуации общения и решаемых профессиональных задач.

Таблица 1 - Критерии оценки конкурсного перевода

Анализируемые критерии	Типы ошибок	Условные обозначения	«Штрафные» баллы
Качество	- Лексические (неправильный перевод терминов и устойчивых словосочетаний)	L (lexical)	- 1 балл за каждую ошибку
	- Грамматические (ошибки в переводе видо-временных, залоговых, сослагательных, условных оборотов, а также ошибки в выборе значения служебных слов, имеющих полисемию)	G (grammatic)	- 1 балл за каждую подобную ошибку
	- Стилистические (несоответствие требуемому функциональному стилю, нарушения сочетаемости и пр. – то, что «не звучит» по-русски, хотя мысль понята правильно)	S (stylistic)	- 1 балл за каждую ошибку
Надежность	Нарушение логических, причинно-следственных связей, искажение смысла, упущение блоков фактической информации	F (factual)	- 1 балл за каждую ошибку
Производительность	Оценивается объем выполненного перевода за установленное время (в процентном отношении)	V	- 1 балл за каждые непереведенные 20% исходного текста

По итогам проверки работ подсчитывается «отрицательный рейтинг».

Таблица 2 - Таблица подсчёта «отрицательного рейтинга»

L	G	S	F	V	Total

Победителем в каждой тематической номинации определяется студент, имеющий *наименьший* отрицательный рейтинг, то есть на основе *относительного*, а не *абсолютного* преимущества.

Опыт показывает, что студенты проявляют повышенный интерес к подобным формам обучения и стремятся к расширению своих языковых знаний и совершенствованию умений.

Литература:

1. Озерова М. В. Содержание профессионально направленного обучения иностранному языку в неязыковом вузе. // Профессиональная коммуникация как цель обучения иностранным языкам в неязыковом вузе: Сб. науч. тр. Вып. 454. - М. : МГЛУ, 2000. – С. 23-32.
2. Шадриков В. Д. Проблема системогенеза профессиональной деятельности. - М. : Наука, 1982. – 185 с.

Сивачук О. М.

Особливості передачі англійських економічних термінів українською мовою

Запорізький національний технічний університет, Запоріжжя

Стрімкий розвиток економіки й міжнародна інтеграція зумовили інтенсивне зростання економічної і фінансової термінології та обумовили необхідність її всебічного дослідження.

В умовах, коли потрібно давати назви новим і новим явищам та поняттям, багато загальноживаних слів набувають визначену специфіку.

Відбувається спеціалізація їх значення при передачі термінів на іншу мову і уніфікація перекладних еквівалентів. В. І. Карабан визначає термін як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки. Він вважає, що науково-технічні терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів [1, с. 54].

Усі терміни по своїй будові поділяються на:

1. прості, які складаються із одного слова: estimate – складати кошторис;
2. складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: estimated cost – розрахункова вартість;
3. терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів: specific performance – реальне виконання [2, с. 35].

Оскільки серед економічних термінів переважають в основному терміни-словосполучення, то вони і складають основну проблему при перекладі економічного тексту.

Найважливішою ознакою терміну-словосполучення є його відтворюваність у професійній сфері вживання для вираження конкретного спеціального поняття. Отже, за кожним складеним терміном (терміном-словосполученням) стоїть стійка, стандартно відтворювана структура складного професійного поняття. [3, с. 44]

Особливістю синтаксичної структури складеного терміна є те, що за зв'язаністю елементів їх можна вважати вільними (бо його компоненти зберігають своє пряме значення) і одночасно – закритими (бо при довільному включенні до їх складу інших слів, вони втрачають свою термінологічність). [4, с. 98]

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Але оскільки економічні терміни – це переважно складні терміни або терміни словосполучення, то вони і являються основною проблемою перекладу економічного тексту.

Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудування компонентів в залежності від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу складного терміну [5, с. 85]. Основні прийоми перекладу такі:

- метод опису – передача слова за допомогою поширеного пояснення значення англійського слова: loss reserve – резерв на випадок збитків;

- метод калькування – переклад англійського слова чи словосполучення за його частинами з наступним складанням цих частин: multiple exchange rates – множинні валютні курси;

- метод транскрибування – передача літерами рідної мови звучання англійського слова: NASDAQ Index – індекс НАСДАК;

- переклад за допомогою використання різних прийменників: acquisition commission – комісія (плата) за залучення страхування.

Існує ряд термінів-словосполучень, які не допускають дослівного перекладу, хоч мають еквіваленти в рідній мові. Окремі елементи таких термінів відрізняються від компонентів еквівалента рідною мовою, напр. : private nuisance – джерело небезпеки.

Найбільш складними для перекладу є терміни, які мають різні значення не тільки у різних галузях науки і техніки, а й навіть в одній галузі, напр.: account – 1. рахунок; розрахунок; 2. звіт; звітна доповідь; робити звіт; пояснювати; 3. думка; оцінка; визнавати, вважати за; 4. відповідати; нести відповідальність. Таке слово перекладається шляхом відбору варіанта-аналога, який найточніше передавав би значення терміну у залежності від слів, які знаходяться у тісному зв'язку з даним словом. Прослідити специфіку використання терміну в кожному значенні (і навести приклади його переведення) дозволяє контекст [3, с. 54].

Варіантні відповідності, обумовлені синонімією термінів, спостерігаються при передачі значення ключових і складених термінів. Таким чином, англійські терміни можуть мати дві (три) відповідності при перекладі українською мовою.

Терміни є одиницями мовного і професійного знання, що забезпечують ефективність міжкультурної комунікації. З цієї причини найбільшу практичну значущість при перекладі науково-технічних текстів має еквівалентне переведення термінології.

Але існує проблема безеквівалентності, яка характерна для невеликого числа однослівних термінів фінансової звітності, і лише деякі з них беруть участь у формуванні похідних складених термінів. Якщо значення безеквівалентного ключового терміну передає український термін (або загальноживане слово) близької семантики, то і в перекладі похідного терміну відповідний терміноелемент рекомендується переводити тим же способом. У переважній більшості випадків для передачі значення складеного терміну може використовуватися калькування.

Що стосується перекладу безеквівалентних складених термінів, то можуть використовуватися наступні прийоми:

- роз'яснювальний (описовий) переклад: holding gain – дохід від збільшення вартості активів; stock option plan – програма пільгового придбання персоналом акцій компанії. Описовий переклад дозволяє передати значення терміну достатньо точно, але багатокomпонентна словосполучка ускладнює синтаксичну структуру відповідної пропозиції текст;

- прийом калькування: unremitted earnings – неоплачені доходи; unrealized gain – нереалізований прибуток;

- граматичні і лексичні трансформації: valuation allowance - оцінний резерв (заміна частини мови і лексична заміна) [3, с. 56].

Відмінності в лексичному складі і морфо-синтаксичній структурі термінів мають об'єктивні лінгвістичні причини: англійські терміни, в структуру яких входить субстантивний визначальний компонент (іменник

або іменна група), не можуть бути перекладені на українську мову без розбіжностей в морфо-синтаксичній структурі, обумовлених відмінностями в граматичній будові мов.

Розбіжності в морфо-синтаксичній структурі не перешкоджають передачі значення терміноелементами інтегральної або диференціальної ознаки. Все це дозволяє рекомендувати транскрипцію, транслітерацію і калькування (у тому числі із застосуванням граматичних трансформацій) як прийоми перекладання безеквівалентної термінології. Переклад термінів, що відрізняються по лексичному складу, є певною практичною складністю: він вимагає від перекладача як розуміння значення терміну іноземною мовою, так і знання термінів рідною мовою і не допускає калькування. Також, переклад термінів вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою. При перекладі науково-технічної літератури важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова. А. Я. Коваленко [6, с. 257] визначає два етапи у процесі перекладу терміну: перше – це з'ясування значення терміну у контексті, друге – це переклад значення рідною мовою.

Література:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми [Текст] : в 2 ч. : посібник-довідник. Ч. 2 Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 303 с.

2. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську) [Текст] : навч. посіб. / В. І. Карабан [и др.] ; ред. В. І. Карабан. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 208 с.

3. Борисова Л. И. Пособия по научно-техническому переводу (методологический обзор) / Л. И. Борисова. – М. : МПУ, 2000. – 72 с.
4. Багмут Й. А. Проблеми перекладу суспільно-політичної літератури українською мовою / Й. А. Багмут. – К. : НД, 2005. – 201 с.
5. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову [Текст] : посібник-довідник: Навч. посіб. зі спец. «Переклад» / В. І. Карабан, Д. Мейс. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 608 с.
6. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : підручник / А. Я. Коваленко. – К. : Інкос, 2002. – 317 с.

Скрипник Н. С.

Використання методу проектів у навчанні іноземної мови студентів вищих технічних навчальних закладів

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Сучасні умови життя, вимоги ринку праці і можливості участі в різноманітних освітніх, культурних і туристичних програмах володіння іноземною мовою ставлять за необхідне. Важливість і доцільність вивчення іноземної мови в теорії не викликає у студентів жодних сумнівів. Проте на практиці мотивація студентів до вивчення мови є «недостатньою, а інколи й відверто низькою» [2, с. 145]. Про це свідчать як праці сучасних викладачів іноземних мов (І. Ануфрієва, О. Владимірова, О. Гончарова, Т. Громова, Н. Данілова, В. Данилишина, Л. Денисюк, О. Забара, Є. Левицька, Л. Максимовська, Л. Радченко та інші), так і власний досвід роботи.

Використання методу проектів сприяє «вирішити проблему мотивації, створити позитивний настрій для вивчення англійської мови та умови для розкриття потенційних можливостей кожного студента» [1, с. 39]. Як вважають сучасні науковці (О. Агафонова, Ю. Байова, Г. Митрофанова, М. Ніколаєва, Н. Пахомова та ін.), метод проектів надає широкі можливості

для розвитку як студенту, так і педагогу. Так, проект, з точки зору того, хто навчається, - це можливість робити щось цікаве самостійно, у групі або самому, максимально використовуючи свої можливості; це діяльність, яка дозволяє проявити себе, спробувати свої сили, приложити свої знання, принести користь і публічно показати досягнутий результат; це діяльність, спрямована на вирішення цікавої проблеми, що сформульована самими студентами у вигляді мети та задачі, коли результат цієї діяльності – знайдений спосіб рішення проблеми – має практичний характер, важливе прикладне значення, і, що важливо, є цікавим і значущим для самих студентів. З точки зору педагога, проект – це інтегративний дидактичний засіб, що дозволяє виробляти і розвивати специфічні уміння і навички проектування [4, с. 17].

Студентам потрібно надати інформацію про послідовність етапів здійснення проекту, яку доцільно використовувати як алгоритм, певний план дій. Така послідовність передбачає наступні етапи діяльності:

- проблематизація (вибір теми, формулювання ідеї, проблеми, виділення підпроблем);
- цілепокладання (визначення мети участі у даному заході, постановка задач);
- планування діяльності (визначення ресурсів, послідовності дій, розподіл обов'язків);
- здійснення діяльності;
- презентація проекту (результату);
- рефлексія (аналіз успішності і результативності рішення проблеми проекту, перебігу і результату проекту, причин і наслідків власних дій) [4, с. 17].

Така послідовність певною мірою співпадає з організаторськими діями, тобто також розвиває організаторські уміння студентів, в тому числі уміння самоорганізації.

Ми надавали можливість студентам брати участь у студентських конкурсах і конференціях, написанні статей, з роз'ясненням можливостей і переваг участі у певному заході. Зауважимо, що ми пропонували студентам розглядати кожен позааудиторний захід, в якому вони беруть участь, як проект з відповідними етапами проектної діяльності. Участь у таких заходах передбачала самостійну роботу студентів, консультації з викладачем, а також роботу у парі, групі і мікрогрупі.

Наступним прикладом використання методу проектів у процесі вивчення іноземної мови студентами ВТНЗ стало здійснення серії міні-проектів. Студентам був запропонований загальний тематичний напрям – рідне місто й університет, конкретно тему для свого проекту групи обирали самостійно, за власними уподобаннями. Проекти виконувались у мікрогрупах 2-4 студенти, які мали зібрати інформацію, підготувати доповідь, ілюстративні матеріали, і представити свою роботу у вигляді виступу із презентацією перед одногрупниками.

Студенти творчо поставились до здійснення цих проектів, їх тематика була досить різноманітною, нестандартною, за їх словами проекти робили «для власного користування». Певну роль відіграв і дух суперництва, негласне змагання щодо того, хто зробить більш цікавий, креативний, нестандартний проект. Так, перші проекти стосувались історії міста, відомих пам'яток архітектури (Дзеркальний струмок, Держпром, Александрійський, Успенський собори тощо), «харківської» мови («тю», «ля», «шо», «барабашка», «градусник», «стекляшка», «тремпель», «ампула», «змійка», «ракло», «мастерка», «локон» тощо), тобто доволі поширених тем, стосовно яких інформацію знайти легко.

Наступні проекти були присвячені таким темам, як «10 відомих харків'ян» (від Л. Гурченко і К. Шульженко до В. Дантеса і групи «ТНМК»), «10 місць, які цікаво відвідати с другом» (спортивні змагання, боулінг, лицарські турніри, реконструкції, автошоу, виставки техніки, мото- й автоперегони, квести), «10 ідей для побачення» (від стандартних відвідин

кіно, ІМАХ, парків, клубів, розважальних центрів до театрів, майстер-класів з миловаріння, гончарства, пісочної анімації, приготування піци, суші, шоколадних виробів, тематичних фотосесій тощо), «Що показати гостю в Харкові» (парки, стадіон, дельфінарій, планетарій, торгівельно-розважальні центри, площа Свободи, Привокзальна площа тощо), «10 незвичайних пам'ятників Харкова» («фотограф», пам'ятники закоханим, трьом макакам, Айболіту, яйцям, 50-й паралелі тощо), «Цікаві місця і споруди Харкова й області» (скалодром, мотузкові парки, еко-парк, зоопарк, аквапарки, дендропарк університету імені В.В.Докучаєва, Журавльовський гідропарк, висота маршала Конєва, палацовий комплекс у с. Шарівка, дендропарк у Краснокутську, страусинові ферми тощо), «Відомі випускники», «Де студенту недорого поїсти», «Куди можна сходити студенту (без грошей)» (безкоштовні виставки, змагання з різних видів спорту, сучасних й бальних танців, заняття з англійської мови, майстер-класи, флешмоби тощо), «Цікаво про нудне (культура і наука)» («Ніч музеїв», «Ніч науки», «Ландау-центр», «Наукові пікніки» тощо).

Варто відзначити, що особливу увагу було приділено останньому етапу проектів, рефлексивному, для визначення сильних і слабких місць учасників проекту і шляхів подолання останніх.

Більшість з представлених виступів викликала інтерес в аудиторії, тому студентам було запропоновано здійснити ще один проект у масштабі своєї академічної групи, а саме організувати екскурсію англійською мовою (за бажанням більше ніж одну) за власним планом, використовуючи матеріали проектів, й оформити звіт про захід у довільному вигляді (фотозвіт, фотокнига, презентація тощо).

Таким чином, використання методу проектів при вивченні іноземної мови студентами вищих технічних навчальних закладів допомагає зробити цей процес особистісно значущим, цікавим, вмотивованим, таким, де вони розширюють свій світогляд, підвищують рівень володіння іноземною мовою, отримують досвід її практичного використання.

Література:

1. Владарська Н. Ю. Проектна технологія як засіб реалізації компетентісно орієнтованого підходу в навчанні англійської мови/ Н. Ю. Владарська // Удосконалення навчання іноземним мовам як запорука забезпечення якості підготовки молодших спеціалістів та їх конкурентоспроможності на ринку праці: Збірник матеріалів науково-методичної конференції педагогічних працівників вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації Харківської області (Харків, 21 лютого 2014 року) [ред. Група Мороз В. Д. та інші] – Х., - ХІПТ, 2014. – С. 38-39.

2. Денисюк Л. В., Данилова Н. Р. Інноваційні технології викладання іноземної мови на немовних спеціальностях у вищих навчальних закладах / Л. В. Денисюк, Н. Р. Данилова // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне : РДГУ, 2016. - Випуск 13(56). – Частина II. – С. 144-147.

3. Митрофанова Г. Г. Метод проектів вчора и сьогодні / Г. Г. Митрофанова // Вестник ЛГУ им. А. С. Пушкина. – 2010. – № 4. – С. 94–106.

4. Пахомова Н. Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении : пособ. для учит. и ст. пед. вузов / Н. Ю. Пахомова. – [3-е изд., испр. и доп.]. – М. : АРКТИ, 2005. – 112 с.

Созикіна Г.С.

**Набуття досвіду соціальної відповідальності у процесі вивчення
іноземних мов у ВНЗ**

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Набуття досвіду соціально відповідальної поведінки майбутніх фахівців у процесі вивчення іноземних мов у стінах університету набувається завдяки використанню відповідного методичного інструментарію.

Відповідальність, перш за все, пов'язана з виконанням професійних обов'язків. Як відомо, обов'язковою складовою успішного виконання обов'язків є діяльність. Через опосередкування діяльністю формуються стійкі смислові структури особистості. Діяльність в психологічному словнику визначається як процес реалізації життєвих відносин суб'єкта в предметному світі і як саморозвиток суб'єкта. На сьогоднішній день особливої актуальності і значущості набуває концепція особистісно-діяльнісного підходу в освіті, базові ідеї якого обґрунтовані ще в науковій школі Л. Виготського. Згідно з основними ідеями цієї школи [5; 3], не тільки психічний, а й особистісний розвиток здійснюються в процесі власної діяльності людини, яка усвідомлює цінність знань, здобутих людством. Виконуючи будь-яку діяльність, студент перебуває в активному самостійному пошуку виявлення і використання інформації [5, с. 8]. Зусилля студента ведуть його до власного фізичного, психічного і особистісного розвитку. Діяльність виступає субстанцією особистісного розвитку. Таким чином, освітній, фізичний, психічний і особистісний розвиток суб'єкта завжди забезпечується активною діяльністю [3, с. 104].

У процесі вивчення іноземних мов особистісний досвід – це досвід переживання в діяльності сенсу досліджуваного предметного змісту, включеного в контекст життєдіяльності особистості. Це досвід роботи особистості над організацією свого внутрішнього світу в зв'язку з досліджуваним змістом, який «переживається» і «проживається», а не «проходить» на навчальних заняттях. Щоб включити того, хто навчається, в процесі переживання на заняттях, педагог повинен створювати ситуації, особистісно значущі для студента, які спрямовані на «переживання», «проживання» і «перенесення» змісту досліджуваного матеріалу в

повсякденну практику. Тобто, набуття знань, вмінь та навичок повинно стати приводом для успішної соціалізації, самоствердження.

Діяльність означає прагнення майбутнього фахівця до активної соціальної діяльності, володіння вміннями та навичками оперативного реагування на непередбачені ситуації, високий ступінь самовладання, витримку, здатність доводити почату справу до кінця, грамотно вибудовуючи логіку руху до мети соціальної та професійної діяльності; здатність особистості до контролю своєї діяльності та поведінки.

Отже, під час вивчення іноземних мов треба активно залучати студентів до участі у заходах, метою яких є формування соціальної відповідальності. До таких заходів можна віднести конкурси студентських робіт, виступи з доповіддю на конференціях, «круглі столи», просвітницькі лекції-презентації, заняття інтерактивного характеру, бесіди, практичні заняття професійно-етичного характеру, ділові ігри, проекти, есе професійної направленості, проблемні усні виклади, діалоги, полілоги, творчі завдання, реферати, вікторини тощо.

Підвищення рівня соціальної відповідальності на заняттях з іноземної мови можливо через проведення в студентських групах цілої серії диспутів, в яких предметом можуть бути питання сенсу життя, відповідального ставлення людини до праці, розуміння найважливіших моральних і професійних цінностей – честь, борг, совість, гідність, дисциплінованість, гордість, точність, обов'язковість, старанність, – їх ролі в русі людини до досягнення мети життєвої мети і щастя.

Набуття досвіду соціальної відповідальності у процесі вивчення іноземних мов може здійснюватися за допомогою методу проектів. Цей метод розглядається як педагогічна діяльність, спрямована на виховання творчої, відповідальної, компетентної особистості як суб'єкта і проектувальника навчально-виховного процесу. Виконання студентами колективних та індивідуальних проектів передбачає залучення їх до виявлення, аналізу та розв'язання реальних проблем із використанням для

цього практичної дослідницько-пошукової роботи. Все це, з одного боку, вимагає від них належного рівня відповідальності, а з іншого, - сприяє повноцінному формуванню зазначеної якості.

Також велике значення на заняттях з іноземної мови мають вирішення моральних дилем, диспути, оскільки вони формують у студентів вміння аналізувати, порівнювати, вести науковий пошук, грамотно говорити та відстоювати свою точку зору.

Доцільним також є залучення студентів до імітаційних ігор та навчальних діалогів, де студенти стикаються з іншою, відмінною від своєї, точкою зору, вимушені переглянути справедливість своїх тверджень. Виникає своєрідний концептуальний конфлікт. Щоб розв'язати невизначеність, студенти шукають нові відомості, нові дані, більш глибокого осмислюють явища, прагнуть зрозуміти точку зору опонента, його хід міркувань. Необхідним в моделі навчального діалогу є представлення своєї точки зору, яке допомагає різнобічно осмислити її самому, а спроби зрозуміти іншу точку зору ведуть до перегляду та збагачення своєї позиції, так як вони пов'язані з освоєнням нових, відомостей, аргументів, що надходять від опонента, використанням складних розумових операцій. За задумом, навчальний діалог повинен тривати до тих пір, поки розбіжність думок не вдається подолати. Він завершується виробленням загального погляду на проблему, досягненням угоди.

Цікавим здається аналіз конкретної ситуації, організаційно-розумова гра, відпрацювання професійних ролей, організаційно-діяльнісна гра з прийняття в ролі фахівця професійних рішень. Різноманітність і доцільність такого типу занять робить педагогічний процес у ВНЗ гнучким і якісним, а застосування методів активного навчання (метод «круглого столу», інтелектуальний штурм, дискусія, актуалізація проблеми та ін.) дозволяє студентам відчувати себе невід'ємною частиною цього процесу. В ході навчання на основі синтезу особистісного світогляду студента, його мислення, поведінкових навичок і адаптованості до навколишнього

середовища з'являється і формується сукупність соціальних і професійних відносин до оточуючих і до себе як до особистості, формуються професійні переконання і знання, які студент зрозумів, усвідомив, пережив і відчув, виробляється своя позиція, власне бачення майбутньої діяльності [1; 2; 4].

Вищезазначене дає змогу зробити висновки, що навчання іноземних мов має великі можливості для формування поглядів, переконань, світогляду, правосвідомості студентів. Тривалу активну включеність студентів у самоосвітню за своїм характером роботу можна вважати одним з найважливіших результатів і показників успішності навчання для набуття досвіду соціальної відповідальності. Засобами вивчення іноземних мов можуть реалізовуватися можливості виховання, такі, як розвиток професійного творчого мислення студентів (навчання вмінню аналізувати, зіставляти різні факти, вибирати і оцінювати прийняті рішення тощо); збагачення студентів знаннями, що переходять в особисті переконання, які дозволяють впевнено діяти, грамотно поступати в різних ситуаціях; розвиток волі студентів та їхніх здібностей у досягненні поставленої мети; розвиток соціальної активності особистості та, як наслідок, формування соціальної відповідальності.

Література

1. Булатников И. Е. Формирование ответственного отношения будущих специалистов железнодорожного транспорта к профессиональной деятельности в воспитательной системе вуза : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / И. Е. Булатников. – Курск, 2010. – 224 с.
2. Лазурский А. Ф. Избранные труды по психологии. - М. : Издательство «Наука», 1997. – 445 с.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность. Создание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политическая литература, 1975. – 304 с.

4. Сидорова Т. Н. Психологические условия воспитания социальной ответственности в раннем юношеском возрасте : дис. канд. психол. наук : 01.03.07 / Сидорова Т. Н. – М., 1988. – 178 с.

5. Сиротин О. А. Формирование готовности будущих специалистов физической культуры к педагогической деятельности / О. А. Сиротин, Р. Р. Каримов. – Челябинск : Уральская академия, 2004. – 52 с.

Таканова О. В.

Лексические языковые средства популяризации изложения в научно-популярном тексте

ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К. А. Тимирязева, Москва

Языковые средства популяризации направлены на облегчение восприятия информации, пробуждение в читателе познавательного интереса, а также они активизируют развитие творческого мышления у читателя. За счет этих средств автор доносит информацию до аудитории в доступной и понятной форме без вульгаризации, не перегружая текст труднодоступной информацией.

Несмотря на то, что подача информации упрощена, все средства популяризации, используемые в тексте, соответствуют принципу научности. Автор, как популяризатор, перерабатывает информацию, выявляет соответствия между обеспечением правильности восприятия текста и законами науки, находит способы и средства создания нового знания с учетом уже имеющийся в памяти читателя информации. Таким образом, автор интерпретирует научные знания и вносит субъективные оценки.

В. Ю. Рубацкая отмечает, что популяризация «предполагает наличие системы средств различных языковых уровней», которая обеспечивает повышение выразительности научно-популярного текста. В. Ю. Рубацкая различает средства популяризации по уровням языка: лексические (тропы,

термины, оценочная лексика и т.д.), синтаксические (экспрессивно-синтаксические средства), а также выделяет третий тип средств популяризации – содержательно-смысловые. К содержательно-смысловым средствам относятся цитаты, способы толкования терминологии и вставки ненаучного содержания [3, с. 48].

В дипломной работе Петровой Е.Е. «Языковые средства популяризации изложения и способы их перевода» языковые средства популяризации предложено разделить по трем языковым уровням: лексический, грамматический и синтаксический.

Одним из важных лексических средств популяризации является эпитет, с помощью которого дается яркая и эмоциональная характеристика предмета или явления. В научном тексте эпитет обычно выступает в составе терминологических сочетаний, приобретая при этом нейтральную речевую окраску [2].

В научно-популярном тексте отмечается широкое использование метафор. Использование метафор в тексте стимулирует творческое восприятие читателем научной информации, а также помогает автору развить научную мысль или разъяснить какой-либо научный процесс. Важной функцией метафоры в научно-популярном тексте является познавательная, так как она помогает раскрыть сущность научного понятия, а также часто вводит новый термин или новую концепцию, теорию в текст.

Одним из самых распространенных приемов является сравнение. Занимательность научно-популярного произведения определяется использованием этого приема, так как на сравнении и аналогиях создают возможность объяснения сложных научных явлений простым и доступным языком. Например, с помощью сравнений автор разъясняет научную терминологию или объясняет использование какого-либо прибора.

Градация в научно-популярном тексте создается при использовании однотипных синтаксических единиц. Особая экспрессивность речи создается,

когда каждая лексическая единица усиливает эмоциональное звучание предыдущей.

Важным элементом научно-популярной литературы являются юмор, каламбуры, так как эти приемы помогают избежать монотонности текста и облегчить его восприятие. Также использование фразеологизмов, пословиц и поговорок оживляет повествование, создает непринужденность повествования.

Употребление окказиональных грамматических конструкций и других элементов разговорного стиля привносит в научно-популярный текст оттенки эмоциональности.

При помощи семантически опустошенных конструкций, таких как «так сказать», «такое дело», а также слов, указывающих на предположение «а может», «наверное» достигается стилизация диалога с читателем [2, с. 17].

Однако научный-популярный текст тесно связан с использованием терминологии. Она является основным лексическим ядром научно-популярных текстов [3]. Термины содержат большое количество информации, поэтому их использование необходимо для достижения точности изложения. Терминологическая лексика отличается сферой употребления, содержанием понятия и особенностями обозначаемого объекта, поэтому ее можно разделить на несколько слоев. Выделяются общенаучные термины, которые составляют фонд научных понятий в целом, и специальные, которые относятся к определенным областям знаний. Использование терминов должно быть обоснованным, обилие специальной лексики снижает доступность и занимательность текста, затрудняет понимание текста. Частота использования терминов в научно-популярном тексте зависит от образовательного уровня аудитории. Например, в текстах, аудиторией которых являются дети, должно быть минимальное количество терминологии.

С. Г. Антонова также выделяет ряд приемов, с помощью которых автор вводит термины в текст [2, с. 23]:

- автор даёт определение термину, а также приводит известный читателю пример;

- говоря о термине, автор не даёт полного определения, а называет лишь характерные признаки понятия;

- значение термина даётся «как бы мимоходом», в скобках или парой слов;

- термины, не имеющие широкого распространения, даются в скобках;

- разбирая какое-либо понятие или явление, автор не называет его, а дает возможность читателю самому вспомнить термин;

- рассматривая какое-либо научное понятие, автор приводит все общепринятые его обозначения.

В. Ю. Рубацкая отмечает три способа толкования терминов в научно-популярных статьях [4, с. 56]:

- объяснение;

- определение;

- употребление синонима термина.

Для текстов научно-популярной направленности характерно широкое использование цитат. Автор использует цитаты с целью обеспечения читателю понимание информации, устанавливает диалог с ученым, привлекает мнение авторитетного специалиста, его оценки. Таким образом, цитаты подтверждают достоверность научной информации .

В. Ю Рубацкая подразделяет цитаты в зависимости от их смыслового наполнения на несколько типов [3, с. 63]:

- цитаты, содержащие оценку теории или явления;

- цитаты, объясняющие какой-либо аспект проблемы;

- цитаты, сообщающие о результатах научного исследования;

- цитаты, содержащие научную гипотезу или предположение;

- цитаты, не несущие научной информации, принадлежащие людям, которые не являются учеными.

Одним из способов достижения доступности текста является использование примеров. С помощью примеров создается эффект наглядности, что обеспечивает понимание текста читателем. Примеры помогают продемонстрировать связь теоретического знания с его практическим применением.

Для научно-популярного текста характерна поступательность, развернутость, последовательность, нарастающее усложнение информации. В научно-популярном изложении не наблюдается свертывания информации. Автор избегает нанизывания родительных падежей, использования абстрактных слов, безличных глаголов («как указывалось»), а также местоименных конструкций третьего лица («на взгляд автора») [2, с. 35].

Использование тех или иных языковых средств зависит от цели и метода изложения. Языковые средства популяризации используются с учетом контекста, так как различные части речи или синтаксические конструкции придают ту или иную окраску тексту в зависимости от употребления грамматических форм [1, с. 184].

Литература:

1. Лазаревич Э. А. Искусство популяризации науки. – 2-е, перераб. и доп. – М. : Наука, 1978.
2. Редакторская подготовка изданий : учебник / С. Г. Антонова, В. И. Васильев, И. А. Жарков и др. ; Моск. гос. ун-т печати. – М., 2002.
3. Рубацкая В. Ю. Содержательно-смысловые средства популяризации научного знания в англоязычном научном тексте / В. Ю. Рубацкая // Личность – Слово – Социум : материалы VII международной научно-практической конференции в Минске, 11-12 апреля 2007 г. – Минск : Паркус плюс, 2007. –С. 261.

Ткаченко С. В.

Мотивация студентов в контексте изучения иностранных языков

*Харьковский национальный университет строительства и архитектуры,
Харьков*

Различные попытки дать определение процессу преподавания и обучения иностранному языку привели к ряду формулировок. Тем не менее, есть одна общая точка зрения, с которой согласны большинство методистов, - процесс обучения иностранному языку является сложным. Он, как правило, включает в себя три основных этапа: подача и объяснение нового материала, обеспечение практики и тестирование. Успех процесса обучения и изучения во многом зависит от участников - преподавателей и студентов - которые имеют свои собственные потребности, роли и обязанности. И именно преподаватель должен выявить потребности своих студентов.

В процессе преподавания и обучения важно понимать, что более высокие потребности студентов попадают в центр внимания только тогда, когда нижние потребности в основном удовлетворены. Степень удовлетворения потребностей определяют уровень мотивации студентов к изучению иностранного языка.

Мотивация, как ключевой фактор в процессе обучения и преподавания, определяется как своего рода внутренний импульс, который заставляет кого-то делать что-то для того, чтобы достичь чего-то. Существуют следующие виды мотивации: внешняя, внутренняя, интегративная (совмещенная), инструментальная, глобальная, ситуативная и мотивация задач.

Внешняя мотивация для изучения иностранного языка вызвана целым рядом внешних факторов, таких как желание сдать экзамен или возможность будущих путешествий. Внутренняя мотивация исходит изнутри человека, который получает удовольствие и радость от самого процесса обучения.

Интегративная мотивация происходит от желания идентифицировать себя и интегрироваться в культуру изучаемого студентом языка.

Инструментальная мотивация есть желание изучить язык для учебы или продвижения по службе. Глобальная мотивация определяется как общая направленность студента по отношению к изучению иностранного языка. Ситуационная мотивация вызвана в контексте обучения, таком, например, как окружающая среда: аудитория, студенческая группа. Мотивирование задачей касается способа подхода к решению обучаемого конкретной задачи, поставленной преподавателем.

Основными источниками мотивации к изучению иностранного языка являются общество, в котором мы живем, отношение родителей, старших братьев и сестер, коллег, преподавателя и используемой методики. Следует подчеркнуть важность роли преподавателя, который является одним из основных факторов продолжения мотивации студентов, а также методики, используемой в учебном процессе. По мнению некоторых педагогов, успешный студент тот, кто готов решать задачи и проблемы; у которого есть уверенность в своем успехе; который испытывает необходимость в достижении высоких результатов; является амбициозным и считает важным преуспеть в обучении, чтобы поддерживать свой собственный позитивный имидж; осознает цели обучения; инвестирует высокий уровень усилий в процесс обучения и не обескуражен неудачами или отсутствием прогресса.

Таким образом, преподаватели, которые хотят мотивировать своих студентов, должны четко знать основные способы, как вызвать интерес к решению задач. Для того, чтобы мотивировать своих студентов, преподаватели должны ставить перед собой четкие цели. Темы и задачи должны быть выбраны тщательно, чтобы вызывать наибольший интерес. Важно использовать наглядные пособия, игровые моменты, элементы развлечения (шутки, рассказы, песни, презентации, фильмы, видеоклипы), ролевые игры, персонализации задач, незаконченные реплики (реплика, которая предполагает множество различных ответов гораздо больше стимулирует, чем реплика, требующая только один правильный ответ). Надлежащим образом выбранные задачи и методы могут генерировать

мотивацию студентов. Привлекательность методов будет продолжительной, если методы выбираются в соответствии со стилями обучения студентов. К стилю обучения относятся предпочитаемые студентом методы обучения. Это зависит от личности студента, в том числе психологического характера, социокультурного происхождения и образовательного опыта. В соответствии со стилем обучения, все учащиеся могут быть разделены на визуалов, аудиалов и кинестетиков.

Визуалы учатся лучше, когда они могут читать или просматривать информацию. Как правило, они очень хорошо воспринимают цвет, успешно выполняют письменные задания и используют визуализацию, чтобы запоминать информацию, они любят читать и легко запоминают прочитанное. Тем не менее, на слух они воспринимают информацию медленно и отвлекаются на шум или разговоры людей, которые слышны в фоновом режиме. Они становятся невнимательными, когда требуется длительное прослушивание. Существует мнение, что визуалы составляют 65% всех учащихся.

Аудиалы учатся лучше, когда воспринимают информацию на слух. Аудиалы (30% всех учащихся), как правило, лучше запоминают и повторяют информацию, которая представлена в устной форме. Они хорошо учатся, прослушивая лекции и охотно общаются с другими студентами. Им нравится участвовать в диалогах, и они с удовольствием выступают и делают презентации. Тем не менее, они, как правило, не могут молчать в течение длительного времени.

Студенты- кинестетики (5 % всех учащихся) учатся лучше всего будучи вовлеченными физически в учебный процесс. Они включают тактильные ощущения в процессе обучения и с удовольствием занимаются художественным творчеством. Они любят тщательно выбирать слова и успешно справляются с задачами, требующими при их выполнении каких-то движений. Кинестетики воспринимают материал лучше, когда есть возможность двигаться во время занятий, им нравится работать в положении

стоя и они любят слушать музыку как фон во время учебы, но они являются плохими слушателями.

Таким образом, стиль обучения студентов должен зависеть от их преобладающего типа интеллекта.

Для достижения целей, поставленных в процессе обучения и удовлетворения потребностей студентов, преподаватели должны обладать компетенциями, необходимыми для хорошего учителя языка.

Существует четыре основных вида компетенций, которыми должны владеть все преподаватели иностранного языка: общие компетенции, экзистенциальные компетенции, способность к обучению и стратегические компетенции.

В процессе обучения преподаватель проявляет вышеупомянутые качества и выполняет определенные функции. Различают восемь ролей преподавателя: контроллер, организатор, оценщик, суфлер, участник, ресурс, наставник и наблюдатель. Преподаватель может выполнять какую-либо роль в зависимости от ситуации при обучении, потребности студентов, стиля обучения и типа интеллекта. Соответствующий подход в преподавании английского языка может быть использован в отношении указанных выше рассмотренных факторов.

Литература:

1. Gardner H. *Intelligence Reframed* / H. Gardner. - New York : Basic Books, 1999. – 304 p.
2. Harmer J. *The Practice of English Language Teaching* / J. Harmer. – London : Longman, 2001. – 134 p.
3. Honey P. & A. Mumford .*The Manual of Learning Styles.* / P. Honey & A. Mumford. - London: Peter Honey, 1992. – 180 p.

Товарниченко Л. В., Степкина М. А.

Выравнивание математических знаний первокурсников

Астраханский государственный университет

Математика является основополагающей наукой в системе профессионального образования. Математические законы, модели, теоретические основы используются в подготовке специалистов всех областей. Именно поэтому повышение качества математического образования является приоритетным направлением на всех ступенях обучения. С этой целью правительством Российской Федерации в 2013 году была утверждена Концепция развития математического образования РФ. В концепции подчеркивается, что «успех нашей страны в XXI веке, эффективность использования природных ресурсов, развитие экономики, обороноспособность, создание современных технологий зависят от уровня математической науки, математического образования и математической грамотности всего населения, от эффективного использования современных математических методов» [1, с. 1].

Однако в настоящее время прослеживается стабильно-ухудшающаяся ситуация в области математической подготовки выпускников школ. Показатели результатов сдачи единого государственного экзамена по математике, средний балл которых за последние пять лет не превышает 50 баллов, свидетельствуют о слабой математической подготовке выпускников. Сконцентрированное на экзамен обучение математике в школе приводит не только к получению фрагментарных знаний предмета, но и к утрате целей математической подготовки, низкой мотивации, интереса и потребности получения знаний. Не стоит забывать, о том, что переход на высшую ступень образования всегда сопровождается периодом адаптации студентов к новой форме обучения (лекция, семинары). Первокурсники часто испытывают трудности в самостоятельной работе, в поиске и обработке информации. Все это оказывает негативное воздействие на качество

высшего профессионального образования, главной задачей которого является подготовка всесторонне развитой личности, способной адаптироваться к быстро изменяющейся реальности, специалиста, готового самостоятельно решать профессиональные задачи. Именно поэтому, сегодня вузы вынуждены самостоятельно решать проблемы низкой математической грамотности первокурсников [2].

С целью повышения уровня математической подготовки студентов первого курса в Астраханском государственном университете организован курс «Практикум по математике». Главной задачей курса является подготовка студентов к изучению дисциплин, требующих математических знаний. В рамках данного курса успешно реализуются новые формы и методы обучения математике.

Для выявления уровня математических знаний первокурсников в Астраханском государственном университете ежегодно в начале первого семестра проводятся входные тестирования. Анализ результатов этих тестирований позволяет выявить пробелы в знаниях и определить содержание курса «Практикум по математике». В 2014-2015 учебном году применение инновационных методик обучения математике («Битва методов», «Испорченный телефон», «Нет предела совершенству» и т.д.), помогло не только повысить уровень математической подготовки студентов первого курса, но и способствовало развитию творческих способностей, логическому, нестандартному образу мышления, а также пробудило интерес первокурсников к обучению в целом [3; 4].

На сегодняшний день преподавателями Астраханского государственного университета продолжается поиск и разработка новых образовательных технологий

В 2015-2016 учебном году «Практикум по математике» был разработан с учётом некоторых положений философии управления качеством Э. Деминга. В основу курса был положен метод проектной деятельности студентов по принципу «равные обучают равных».

В своей теории Э. Деминг подчёркивает, что «материалы и комплектующие могут быть превосходны сами по себе, но «сработаются ли они вместе» в процессе производства» зависит от множества различных факторов [5, с. 55]. Действительно, невозможно представить абсолютно самостоятельного специалиста любой отрасли. В процессе трудовой деятельности человек вынужден постоянно взаимодействовать с другими людьми: коллегами, специалистами различных сопутствующих организаций и т.д. Именно поэтому, в курсе «Практикум по математике» применяются методики помогающие выработать самостоятельность, направленную на достижение единой цели всего коллектива, способность взаимодействовать для улучшения процесса работы и результативности, сформировать умение работы в коллективе в целом.

Ключевые принципы наших технологий - «постоянно улучшать систему», «обучать на рабочем месте», «искоренить страх», «вовлечь каждого в работу» и т.д. [5].

На данный момент апробированы следующие формы и методы обучения:

Ролевая игра «*Экспертный анализ*». Каждая команда получает свой пакет с заданиями для каждого члена команды. Происходит организация командной работы по принципу «равные обучают равных». После выполнения заданий, организуется экспертная проверка работ одной команды членами другой команды. Студенты при проверке работ берут на себя ответственность за принятие оценочного решения, тем самым вырабатывая в себе внимательность, аккуратность, умение анализировать, в том числе и лидерские качества. В конце занятия даётся анализ экспертизы.

«*Обратный ход*». Данная технология основана на разработанной ранее технологии «Создание предприятий»[3]. Этот метод не несёт в себе явно выраженного профессионально-ориентированного характера. «Обратный ход» является универсальным инструментом для изучения любой темы раздела элементарной математики. Для реализации данного метода, весь

поток студентов делится на малые группы по пять человек. Каждая команда получает кейс с индивидуальными и одним общим заданиями. Работа начинается с построения общекомандного задания из индивидуальных условий задач каждого участника команды. Все пять участников работают над общей задачей – преобразование алгебраического выражения. Полученный результат студенты используют для решения индивидуальной задачи. По окончании работы команда сдаёт свой кейс с решениями, для получения оценки. Пример кейса «Обратный ход» для одной команды, приведён в таблице 1.

Таблица 1

<p>Команда № 3 – участник №1   ФИО _____ гр. _____ дата _____   Найдите значение функции $y_1(x)$ при x равном значению выражения $u(x)$ функции всей команды. $y_1(x) = \frac{x^2 - 3x - 28}{x^3 + 216}$</p>
<p>Команда № 3 – участник №2   ФИО _____ гр. _____ дата _____   Найдите значение функции $y_2(x)$ при x равном значению выражения $u(x)$ функции всей команды. $y_2(x) = \frac{x^2 - 36}{\sqrt{x} - \sqrt{7}}$</p>
<p>Команда № 3 – участник №3   ФИО _____ гр. _____ дата _____   Найдите значение функции $y_3(x)$ при x равном значению выражения $u(x)$ функции всей команды. $y_3(x) = \frac{x^2 + 4x - 21}{x^2 - 6x + 36}$</p>
<p>Команда № 3 – участник №4   ФИО _____ гр. _____ дата _____   Найдите значение функции $y_4(x)$ при x равном значению $u(x)$ выражения функции всей команды. $y_4(x) = \frac{(x^2 - 6x + 9)(4x + 28)}{x^3 - 27}$</p>
<p>Команда № 3 – участник №5   ФИО _____ гр. _____ дата _____   Найдите значение функции $y_5(x)$ при x равном значению выражения $u(x)$ функции всей команды. $y_5(x) = \frac{(x^2 - 2x - 24)(\sqrt{x} + \sqrt{7})}{x^2 + 3x + 9}$</p>
<p>Команда № 3 Общекомандное задание   Найдите значение выражения $y(x) = y_1(x) \cdot y_2(x) : y_3(x) \cdot y_4(x) : y_5(x)$</p>

«Домашняя презентация». На предыдущем занятии студенты делятся на команды. Каждая команда готовит презентацию и выступление к

следующему занятию по тем вопросам, которые вызвали затруднение на этом занятии. Метод позволяет успешно реализовать принцип «равные обучают равных». Небольшие группы студентов занимаются самостоятельным поиском необходимой информации, ищут ответы на поставленные вопросы. Презентация помогает развить творческие способности и логический ход мыслей.

Для выявления уровня математической грамотности студентов первого курса проводятся два тестирования: промежуточное (в конце первого семестра) и выходное (в конце второго семестра). Результаты тестирований показали, что уже к концу первого семестра качество математической подготовки значительно улучшилось, а по окончании практикума, знания по математике первокурсников были улучшены вдвое (см. табл. 2).

Таблица 2 - Средний балл тестирований первокурсников 2015-2016 учебного года

Входное тестирование (в начале первого семестра)	Промежуточное тестирование (в конце первого семестра)	Выходное тестирования (по итогам первого учебного года)
43,73	57	81,2

Разработанные нами инструменты, необходимые для проведения занятий, помогли не только выработать навыки и умения по математике, но и подготовить студентов к изучению специальных математических и профильных дисциплин, адаптировать студентов к системе обучения в вузе. На занятиях мы стараемся пробуждать интерес у учащихся к освоению предмета, искореняем страх перед самим процессом обучения, в соответствии с принципом Э. Деминга - «искорени страх». Помимо этого, методы, которые применялись для обучения студентов, позволили переориентировать роль самого преподавателя в наставника, где он лишь направляет студента, давая ему возможность самостоятельно справляться с предложенными заданиями. Кроме того, во время занятий у студентов формировались навыки взаимопомощи, чувство ответственности, умение

работать в команде, коммуникабельность, стрессоустойчивость, и другие личностные качества, необходимые им как будущим профессионалам.

Литература:

1. Распоряжение Правительства РФ «О Концепции развития математического образования в РФ» от 23.12.2013 г. №2506-р // Собрание законодательства РФ. – 2014. - №2 (Ч.1). – 13 января. – Ст. 148. –URL : www.mon.gov.ru.

2. Байгушева И. А. Подготовка первокурсников к изучению математики в вузе [Текст] / И. А. Байгушева, М. А. Степкина // Материалы II Международной научно-практической конференции «Физико-математическое и технологическое образование: проблемы и перспективы развития», Часть 2. - М.: МПГУ, «Onebook.ru», 2016. - С. 77-82. (336 с.).

3. Товарниченко Л. В. Инновационные технологии обучения математике студентов непрофильных направлений подготовки в университете [Текст] / Л. В. Товарниченко, М. А. Степкина // Современные проблемы науки и образования. – 2015. - № 4. –URL : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=20851> (дата публикации: 27.07.2015).

4. Товарниченко Л. В. новые формы и методы проведения занятий по курсу «Элементарная математика» для студентов первого курса непрофильных направлений подготовки [Текст] / Л. В. Товарниченко, М. А. Степкина // Модернизация системы профессионального образования: практическое внедрение нового содержания и технологий Материалы Международного электронного симпозиума. – Махачкала : Автономная некоммерческая образовательная организация «Махачкалинский центр повышения квалификации», 2015. - С. 68-79.

5. Деминг Э. Выход из кризиса: Новая парадигма управления людьми, системами и процессами [Текст] / Э. Деминг // пер. с англ. - М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 370 с.

Фандєєва А. Є.

Особливості організації навчального процесу з оволодіння іноземними мовами у ВНЗ

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Успішне навчання іноземним мовам у ВНЗ багато в чому залежить від цілеспрямованого формування у студентів позитивних навчальних мотивів. Практика показує, що студенти першого курсу приступають до вивчення іноземної мови з цікавістю і бажанням оволодіти нею, починаючи з 2-го курсу – інтерес до занять слабшає. Чому це відбувається? Щоб відповісти на це питання, слід з'ясувати, які мотиви спонукають студентів до здійснення навчальної діяльності з оволодіння іноземною мовою.

Стосовно вивчення іноземної мови, виділяють наступні типи мотивів, що забезпечують підвищення якості навчання, такі, як:

– лінгвопізнавальна мотивація – є різновидом внутрішньої мотивації і полягає в позитивному ставленні учнів до самої мовної матерії, до вивчення основних властивостей мовних знаків. Лінгвопізнавальні мотиви відображають прагнення індивідів до знань про культуру країн досліджуваної мови для загального кругозору, прагнення до вивчення основних властивостей мовних явищ;

– пізнавальна мотивація – є важливим видом внутрішньої мотивації. Вона впливає з позитивного ставлення учнів до певних видів роботи, необхідним є озброєння певними прийомами оволодіння іноземною мовою. Учні слід в більшій мірі ставити перед необхідністю самостійного знайомства з новим мовним матеріалом, показавши їм оптимальний шлях до цього;

– комунікативна мотивація – основний різновид внутрішньої мотивації, так як комунікативність – це перша і природна потреба тих, хто вивчає іноземну мову. Передумови для виникнення комунікативної мотивації можуть бути створені під час постановки завдань уроку, відповідному змісті і

відповідних організаційних формах уроку. Комунікативні мотиви – це група мотивів, пов'язаних з передбачуваними можливостями контактів (іншомовних, а також на рідній мові), з різними сферами спілкування, наприклад, листування з іноземними однолітками.

Які ж мотиви рухають студентами при оволодінні іноземною мовою? Проведене нами опитування студентів 1-2 курсів показало, що студентів залучають мотиви, пов'язані з перспективним розвитком особистості. Вони впевнені, що іноземна мова може стати в нагоді їм у житті.

Комунікативна мотивація є основним різновидом внутрішньої мотивації. Саме цей тип мотивації, як виявилось, найважче зберегти. Студенти 1-2 курсів відзначають, що іноземна мова не служить засобом задоволення їх позаурочних інтересів, і їм нецікаво спілкуватися іноземною мовою. Тому викладачам слід наблизити навчання до сценічної комунікації, звернувшись при цьому до гри, уяви і фантазії студентів. Потрібно зацікавити учнів у спілкуванні, використовуючи при цьому цікаві тексти, аудіо-відео техніку, автентичні матеріали, комп'ютер тощо.

Щоб розвинути інтерес учнів до мовного матеріалу, треба організувати роботу так, щоб ті, кого навчають, бачили перспективу його застосування. У цьому допомагають вправи, пов'язані з мовною здогадкою, робота з різними словниками, довідниками, схемами, таблицями, розгадуванням кросвордів тощо. Все це зробить процес навчання цікавим.

Вивчення мотивації у трієчників показало, що у них відсутнє всіляке прагнення вдосконалюватися. Вони не цікавляться іноземною мовою як такою, їм не подобається, як проходять заняття з іноземної мови, і вчити що-небудь вони не хочуть.

Використовуючи різні прийоми роботи над текстом, включаючи в урок цікаві завдання, рольові ігри, римування, пісні, асоціограми, відеофільми, автентичні матеріали, застосовуючи інноваційні технології, такі, як: різнорівневе навчання, проектна методика, навчання у співпраці – викладач викликає пізнавальний інтерес учнів, забезпечує комунікативну і естетичну

мотивацію на уроках. Крім того, посмішка, доброзичливий тон, товариськість, артистичність викликають розташування учнів, а це позитивно впливає на формування мотивів навчально-пізнавальної діяльності, створює сприятливі умови на заняттях.

Для того, щоб підтримати високий рівень мотивації, потрібно проводити заняття так, щоб студентам було цікаво; щоб вони постійно відчували зростання складності виконаних завдань, це веде до переживання власного успіху і позитивно мотивує студента; щоб кожен був зайнятий творчою роботою, пошуками правильних рішень. Кожен повинен проявити свої здібності у використанні отриманих знань, умінь і навичок, не знизивши при цьому високого рівня мотивації. Для цього у практиці ВНЗ існує безліч різноманітних форм організації навчання.

У ВНЗ функціонують такі організаційні форми навчання, як лекції, практичні заняття тощо, які є способами здійснення взаємодії студентів і викладачів, в рамках яких реалізуються зміст і методи навчання.

Що ж стосується основних форм навчальної роботи при навчанні іноземних мов, то, в зв'язку зі специфікою предмету «іноземна мова» виділяють дещо інші форми навчання цьому предметові.

М. В. Ляховицький [2] у якості основних форм навчання іноземним мовам у ВНЗ виділяє: аудиторні заняття, лабораторні заняття, факультативні заняття, кінозаняття тощо.

На немовних спеціальностях у ВНЗ основною формою навчальної роботи з іноземних мов, на нашу думку, є практичні заняття. Ми вважаємо за доцільне проводити практичні заняття, оскільки на своїх заняттях ми даємо порціями теорію і відразу ж закріплюємо її на практиці.

Під терміном «практичні заняття», на думку С. І. Зінов'єва, «розуміють будь-які заняття, що проводяться під керівництвом викладача і спрямовані на поглиблення науково-теоретичних знань і оволодіння певними методами роботи за тією або іншою дисципліною навчального плану» [1].

Практичні заняття з іноземної мови у ВНЗ є сукупністю кількох взаємозалежних завдань (практичних, розвиваючих, виховних, професійних), з вирішення яких і складаються цілі навчання, обумовлені програмою.

У зв'язку зі зростаючими вимогами практики до підготовки компетентних фахівців педагогічна теорія шукає нові засоби, методи і технології навчання, які б дозволили підвищити якість професійної підготовки фахівців у ВНЗ. Однією з них стала кредитна технологія навчання.

Кредитна технологія навчання – навчання на основі вибору і самостійного планування особою, що навчається послідовності вивчення дисциплін з використанням кредиту як уніфікованої одиниці виміру обсягу навчальної роботи учня і викладача [3].

Одним із завдань кредитної технології є посилення ролі ефективності самостійної роботи учнів.

В даний час вивчення іноземних мов проводиться за типом ПЗ (практичні заняття), СРСВ (самостійна робота студентів під керівництвом викладача) і СРС (самостійна робота студентів).

Одним з головних завдань організації навчального процесу з використанням кредитної технології навчання є посилення ролі та ефективності СРС. Нашим завданням під час навчання іноземним мовам є озброєння студентів прийомами СР (самостійна робота) за всіма видами мовленнєвої діяльності і під час роботи над різним мовним матеріалом.

СР активізує пізнавальну і творчу діяльність студентів, дає впевненість у своїх силах, виробляє здатність до реальної самооцінки.

На СРСВ ми використовуємо фронтальні, групові та індивідуальні види роботи студентів, які здійснюються під керівництвом викладача. Під час СРСВ викладач навчає методам СР з іншомовним матеріалом, дає рекомендації по організації СР, ставить завдання і цілі, яких студент повинен досягти, виконуючи мовні вправи самостійно.

ПЗ і СРСВ повинні стимулювати систематичну і усвідомлену СР. Під час СРСВ викладач роз'яснює завдання для СР. Ці завдання є посильними для студента, і їх складність зростає в міру набуття студентом навчального і мовного досвіду.

Відмінною особливістю кредитної технології навчання є її накопичувальна функція, що означає наростаючий облік раніше набраних кредитів за всіма рівнями і щаблями вищої і післявузівської професійної освіти. При отриманні незадовільної оцінки за підсумковою формою контролю студент може повторно прослухати і здати дисципліну протягом наступних академічних періодів на платній основі, що вирішує проблему відрахувань тих, хто навчається, через академічну неуспішність.

Контроль СР є невід'ємною частиною кредитної технології навчання. В обов'язки студента входить дотримання графіку виконання і здачі завдання з іноземних мов.

У кредитній технології навчання велике значення приділяється самоконтролю. Оволодівши способом виконання певного завдання за зразком, студент виробляє у собі навик самоконтролю шляхом зіставлення зразка з тим, як він виконав завдання. Для розвитку самоконтролю нами широко використовується тестова методика, яка дозволяє і викладачеві і студенту швидко і досить надійно визначити наявність знань, сформованість навичок і умінь. Таким чином, в ході організації навчального процесу в умовах кредитної технології навчання здійснюється перехід від методу примусу в навчанні іноземної мови до активізації пізнавальної діяльності самого студента.

Література:

1. Зиновьев С. И. Учебный процесс в советской высшей школе / С. И. Зиновьев. – М. : Высшая школа, 1975. – 316 с.
2. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков / М. В. Ляховицкий. – М. : Высшая школа, 1981. – 159 с.

3. Мусабекова Г. Особенности процесса обучения в педагогических вузах / Г. Мусабекова // Вестник высшей школы Казахстана. – 2001. – №1. – С. 78-81.

Хорунжая Л. А.

Применение новейших средств информационной технологии с образовательной целью

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Харьков

Применение новейших средств информационной технологии в различных сферах человеческой деятельности, в том числе и в образовании, приобретает все большую активность. В отечественных и зарубежных изданиях компьютеризация учебного процесса рассматривается как один из актуальных факторов организации обучения тому или иному предмету.

Новейшие информационные технологии в обучении позволяют активнее использовать научный и образовательный потенциал ведущих университетов и институтов, привлекать лучших преподавателей к созданию курсов дистанционного обучения, расширять аудиторию обучаемых. Проявление и активное распространение дистанционных форм обучения является результатом развития информационных технологий и реакцией систем образования многих стран на происходящие в мире процессы интеграции в образовании, движения к информационному обществу.

За рубежом использование ресурсов Интернета в образовании уже имеет богатый опыт благодаря тому, что в глобальных сетях можно найти любую информацию. Бухаркина М. Ю. условно обозначает информационные ресурсы для образовательных целей:

- электронные (мультимедийные) учебники, дистанционные курсы обучения;
- справочные материалы (словари, энциклопедии, базы данных, карты и

т.п.);

- электронные библиотеки текстовой, графической, звуковой информации и видеоинформации;

- виртуальные музеи, выставки и другие наглядные материалы;

- методические материалы для преподавателей. [1].

В обзоре рынка образовательных мультимедийных продуктов Т. С. Антонова и А. Л. Харитонов («Мультимедийный учебник. Поиски жанра») выделяют три основных жанра, претендующих на титул «мультимедийный учебник»: мультимедийные обучающие игры, мультимедийные энциклопедии, мультимедийные обучающие программы [2].

Чем же так привлекают мультимедийные (электронные) учебники современных преподавателей и учеников? Н.Н. Красильников в докладе «Использование технологии мультимедия при разработке электронных учебников для дистантного обучения» считает, что знания, обеспечивающие высокий уровень профессиональной квалификации, всегда подвержены быстрым изменениям. [3]. Электронные учебники позволяют отслеживать эти изменения и тем самым обеспечивать высокий уровень подготовки. Кроме того, важными достоинствами, присущими электронным учебникам, по мнению Н. Н. Красильникова, являются:

- наглядность представления материала (технология мультимедийных гиперссылок, которые могут быть сделаны на документы, использующие цвет, иллюстрации, видео, звук и т. д.);

- быстрая обратная связь (встроенные текст-системы обеспечивают мгновенный контроль за усвоением материала; интерактивный режим позволяет учащимся самим контролировать скорость прохождения учебного материала);

- возможность регулярной корректировки учебника по мере появления новых данных (электронный учебник располагается в одном определённом месте виртуального пространства, доступ к которому имеют миллионы

людей; для того, чтобы добавить или исправить что-либо, достаточно ввести изменения в один файл, и завтра миллионы людей будут иметь отредактированную версию старого учебника).

В статье «Использование мультимедийного учебника как средства компьютерных технологий при обучении студентов» В. В. Олейников, В. Н. Алдушонков к достоинствам мультимедийного учебника относят возможность: обеспечить быструю обратную связь; быстро найти необходимую информацию; наряду с кратким текстом-показывать, рассказывать, моделировать и т. д. [4]. Они формулируют требования к мультимедийному учебнику:

- информация по курсу должна быть хорошо структурирована;
- текстовая информация должна дублировать видеолекции, что позволит копировать, редактировать и распечатывать выбранную информацию;
- в мультимедийном учебнике необходимо использовать многооконный интерфейс, когда в каждом окне представлена связанная гиперссылками информация или выделены определённые информационные зоны на одном экране;
- текстовая часть должна сопровождаться многочисленными перекрёстными ссылками, позволяющими сократить время поиска необходимой информации;
- видеосюжеты или анимации должны сопровождать разделы, которые трудно понять в обычном изложении.

Таким образом, разработка и применение средств новых информационных технологий определяется необходимостью решения современных педагогических задач: подготовка специалиста, обладающего научным мировоззрением, формирование умений и навыков осуществления экспериментально-исследовательской деятельности, а также обеспечение уровнем знаний, соответствующим этапу информатизации общества. Традиционные подходы к обучению уже недостаточно развивают навыки

самостоятельной познавательной деятельности, а также не способны в полной мере формировать способы умственной деятельности и умения использовать прежние знания и опыт усвоения нового учебного материала при решении практических задач. Основное достоинство мультимедиа как раз состоит в том, что восприятие нового учебного материала идет через активизацию не только зрения (текст, цвет, статичные изображения, видео, анимация), но и слуха (голос диктора или актера, музыкальное или шумовое оформление), что позволяет создать определенный, заданный, эмоциональный фон, который повышает эффективность усвоения предъявляемого материала.

Литература:

1. Бухаркина М. Ю. Мультимедийный учебник : что это? // ж. Иностранные языки в школе. № 4. Июль, август, 2001. – № 2.
2. <http://www.history.ru/much.htm>.
3. http://www.vspuru/aanet/conferences/35nmk/sec31_6.html.
4. <http://ito.bitpro.ru/1999/II/5/5119.html>.

Чевичелова О. О.

Особливості навчання іноземної мови професійного спрямування у технічних ВНЗ

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Під впливом глобалізаційних процесів, що відбуваються в усіх сферах суспільства, навчально-виховний процес у вітчизняних вищих навчальних закладах зазнав суттєвих змін й зорієнтований на досягнення світових освітніх стандартів. Нові умови професійної діяльності вимагають внесення змін до засад загальної методології, використання нових, більш ефективних підходів, методів та прийомів викладання іноземних мов у ВНЗ.

Проблема пошуків шляхів підвищення ефективності навчання іноземної мови у технічних ВНЗ не є новою для дослідників. Але якщо роботи 60-80-х років ХХ століття присвячені в основному навчанням лексичного й граматичного аспектів мови спеціальності (І. Берман, З. Бутова, В. Бухбіндер) і навчанням читання літератури за фахом (роботи таких учених, як А. Вейзе, Т. Дрідзе, З. Кличнікова, Г. Рогова, С. Фоломкина) були орієнтовані на підготовку вузькопрофільного спеціаліста, який працює з друкованими джерелами інформації; то розширення міжнародних професійних контактів, зокрема безпосередніх (кінець 90-х ХХ століття – початок ХХІ століття), змістило акцент у викладанні іноземної мови у вищій школі на проблему навчання майбутніх фахівців усного професійно-орієнтованого спілкування.

Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної вищої школи є професіоналізація навчання, зокрема іноземних мов, що висуває за головну мету підготовку фахівця, здатного використовувати іноземну мову як інструмент професійної діяльності й професійного пізнання і передбачає наближення змісту навчання іноземної мови до потреб практичної діяльності спеціаліста.

Сучасний професійно-орієнтований підхід до навчання іноземної мови передбачає формування у студентів здатності до іншомовного спілкування у конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях з урахуванням особливостей професійного мислення за умов організації мотиваційно-спонукальної та орієнтовно-дослідницької діяльності [2]. Професійно-орієнтоване навчання спрямоване на особистісне та професійне вдосконалення. Пріоритетною є особистісно-орієнтовна спрямованість навчання, що базується на урахуванні особистісних якостей та інтересів студента і сприяє подальшому їх розвитку. Організація особистісно-орієнтованого навчання іноземної мови – процес створення у вищих закладах освіти таких педагогічних умов, які сприяють активному розширенню комунікативної компетенції студентів та становленню їх суб'єктності у

процесі особистісно-орієнтованої розвиваючої взаємодії в системі «викладач-студент».

Шляхи реалізації особистісно-орієнтованого навчання іноземної мови передбачають [1]: відбір навчального матеріалу, адаптованого до віку та інтересів студентів; навчання з опорою на використання автентичних підручників та посібників; персоніфікація навчального матеріалу; наближення процесу навчання до реальних умов спілкування іноземною мовою; управління спілкуванням за допомогою рольових ігор; створення позитивної емоційної атмосфери під час занять; урахування прав студентів на вибір власних способів виконання навчальних завдань; стимулювання позитивних зрушень в оволодінні іноземною мовою; використання пошукових та дослідницьких методів навчально-пізнавальної діяльності студентів; зіставлення реалій рідної та іноземної мов.

Навчання професійно-спрямованого іншомовного спілкування тісно пов'язано з поняттям професійної мотивації, оскільки мета навчання іншомовної професійно-спрямованої комунікації у ВТНЗ мотивована необхідністю встановлення мовленнєвого контакту під час професійного спілкування з закордонними фахівцями для одержання якісно нової значущої інформації в конкретній галузі професійної діяльності.

Активізація навчальної діяльності студентів під час навчання їх іноземної мови може бути досягнута різними засобами, зокрема за рахунок спеціальної організації навчального матеріалу, розробки специфічних форм і методів навчання, а також за рахунок мобілізації і продуктивнішого використання потенційних, творчих можливостей студентів. До таких можливостей відносяться активізація у студентів інтересу до учіння і засвоєння знань, включення їх у діяльність, яка потребувала б від них активних форм продуктивної праці. Очевидно, що головну роль при цьому відіграє формування у студентів необхідних якостей, властивих творчій та активній особистості, перш за все таких як самостійність, допитливість тощо.

Для набуття студентами нефілологічних спеціальностей необхідного рівня мовної підготовки, формування їх як високоінтелектуальних спеціалістів і особистостей, які вміють творчо мислити, виникає протиріччя між високим соціальним замовленням та існуючими методами і засобами навчання іноземної мови.

Усунути наявне протиріччя значною мірою допомагає впровадження у навчальний процес активних методів навчання. Одним із яких є навчально-рольова гра професійної спрямованості. Широке застосування у ВНЗ повинні знайти ділові ігри із використанням іноземної мови, тобто такі форми роботи, які можуть знадобитися майбутньому спеціалісту у подальшій практичній діяльності [4].

Більшість студентів нефілологічних ВНЗ чекають від практичних занять з іноземної мови можливості спілкуватися та висловлюватися на мові, яку вони вивчають. Чим більше спілкуються та розмовляють студенти, тим краще організоване практичне заняття тому, що головна мета при вивченні іноземної мови – це здатність до спілкування цією мовою. На навчальному етапі вивчення іноземної мови доцільним є надання перевагу монологічним висловлюванням тих, хто навчається з поступовим переходом до дебатів та дискусій на старших курсах. Адже саме вони є одними з найважливіших методів навчання усного професійно-орієнтованого мовлення студентів нефілологічних спеціальностей. Враховуючи недостатню кількість навчальних годин потрібно максимально інтенсифікувати процес навчання усного мовлення, зокрема через проведення диспутів, оскільки цей вид навчання є ефективним при навчанні усного професійного мовлення, практично-орієнтований і може бути максимально використаний у фаховій діяльності студентів ВНЗ. При цьому потрібно підбирати спочатку простіші тексти з невеликою кількістю аргументів і фактів, пізніше можна ускладнювати, пропонувати студентам самим обирати тексти.

Дієвим засобом раціональної організації навчально-пізнавальної діяльності студентів та оптимізації процесу навчання при формуванні

іншомовної професійно-спрямованої комунікативної компетенції у говорінні є метод проблемного навчання [3].

В основу проблемного навчання покладено систему питань (проблем, завдань), на які студенти не мають готової відповіді. Сутність процесу навчання зводиться до створення ситуації, яка вимагає самостійно шукати рішення (проблемна ситуація). Систематичне вирішення проблемних завдань, пошук правильних відповідей на проблемні запитання, власне мисленнєва активність студентів, – ось характерні ознаки проблемного навчання. Запитання є формою подання проблемної задачі.

Вважаючи комунікативну компетенцію метою і результатом навчання, не слід забувати, що її досягнення можливе лише за умови сформованості лінгвістичної компетенції, як одного із специфічних аспектів навчання іноземної мови.

Засвоєння граматики іноземної мови викликає великі труднощі у студентів нефілологічних ВНЗ. Надто розтягнуте пояснення граматики, довге і складне викладання граматичних правил у підручниках не можуть зацікавити студентів-нефілологів, забезпечити позитивну мотивацію. Тому необхідно застосовувати більш ефективні способи роботи з граматичним матеріалом.

Крім проблеми засвоєння граматики іноземної мови, існує і є актуальною проблема вивчення фахової термінологічної лексики студентами ВНЗ. Термінологічна лексика необхідна студентам насамперед при читанні спеціальних текстів за фахом з метою отримання професійної інформації, для ведення професійно-орієнтованої бесіди або дискусії із зарубіжними фахівцями, а також при написанні анотації, реферату чи повідомлення.

Засвоєння студентами фахової термінології як невід'ємного складника функціональної компетенції є запорукою успішного професійно-спрямованого навчання іноземної мови.

Вищезазначене дозволяє зробити такі **висновки**. Останнім часом у практиці викладання іноземних мов у вищій школі відзначається посилення

тенденції до навчання професійно-орієнтованого аспекту іншомовної комунікації, який є важливим компонентом навчальної діяльності у ВТНЗ та справляє загальний стимулюючий вплив на навчальну діяльність студентів з оволодіння навичками іншомовної професійно-орієнтованої комунікації; забезпечує необхідний та достатній рівень володіння студентами ВТНЗ іноземною мовою в ситуаціях професійно-орієнтованого спілкування; позитивно позначається на якості знань, умінь та навичок студентів; регулює перебіг розумової діяльності студентів і сприяє їх інтелектуальному розвитку; спонукає до самостійної й творчої діяльності, до застосування більш досконалих способів розв'язання практичних завдань.

Література:

1. Мусійчук С. М. Професійно-орієнтоване навчання іноземної мови магістрів аграрних ВНЗ / С. М. Мусійчук // Наука і методика: Збірник науково-методичних праць. – 2007. – Вип. 9. – С. 20–26.
2. Гришкова Р. О. Особистісно-орієнтоване навчання іноземної мови / Р. О. Гришкова // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1999. – № 2. – С. 180–183.
3. Сура Н. А. Особливості мотивації навчання у сфері професійно-орієнтованої комунікації / Н. А. Сура // Вісник Луганського держ. пед. університету імені Т. Г. Шевченка. – 2004. – № 1 (69). – С. 243–247.
4. Якубовська Л. П. Методика розробки та проведення професійно-орієнтованої навчально-рольової гри на занятті з іноземної мови / Л. П. Якубовська // Теоретичні питання освіти та виховання: Збірник наукових праць. – 2001. – Вип. 17. – С. 81–83.

Шамрай О. В.

**Інформаційно-комунікативні технології у навчанні французькій мові :
тенденції використання**

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Сьогодні використання інформаційно-комунікативних технологій – одна з умов успішного вивчення іноземної мови. Тому викладач іноземної мови повинен, окрім ґрунтовної фахової підготовки, володіння сучасною комунікативною методикою, використовувати інформаційні технології на усіх етапах навчання – це вимога часу. Сучасні інформаційні технології мають бути ефективним інструментом, який полегшить засвоєння знань, зробить навчання інтерактивним, комунікативно спрямованим, цікавим, наочним, індивідуальним. [4,5]

Використання готових мультимедійних продуктів і комп'ютерних навчальних систем є найбільш поширеним у сфері навчання іноземним мовам за допомогою ІКТ. Кількість створених комп'ютерних програм для вивчення французької мови вже майже перевищує кількість «звичайних» підручників, але їх якість до цих пір залишається незадовільною. Всі вони засновані на використанні готових мультимедійних навчальних курсів, що пропонують вправи на закріплення фонетичного, граматичного та лексичного матеріалів. Матеріал даних навчальних «посібників» представлений у вигляді інтерактивних вправ і часто складається з теоретичного і практичного розділів з різних аспектів, включених в обов'язковий мінімум змісту освіти з французької мови. Ця частина програми може використовуватися в якості додаткової роботи на заняттях. В програмі може бути також передбачений зворотний зв'язок під час виконання певних операцій користувачем: відзначаються успіхи студентів, при необхідності видаються повідомлення-підказки.

Комп'ютерні навчальні програми рекомендовані до застосування на всіх етапах навчання при формуванні та удосконаленні граматичних,

фонетичних та лексичних навичок. Проте аналіз існуючих програмних продуктів показав, що більша їх частина виявляється неефективною, оскільки більшість вправ зводиться лише до вибору правильної відповіді і заповнення пропусків. Ще одним важливим недоліком таких програм є відсутність можливості змінити зміст програми, оновити та розширити базу даних навчальних текстів, доповнити і змінити вправи, з урахуванням рівня знань студентів того чи іншого лексичного матеріалу або у відповідності з навчальним планом того чи іншого освітнього закладу або конкретного викладача. У зв'язку з цим повноцінне і систематичне використання комп'ютерних навчальних програми і систем в рамках навчання іноземної мови у неможливому навчальному закладі не представляється можливим. Викладачі мають можливість використовувати лише фрагменти програми на певних етапах уроків за деякими темами, які лише частково збігаються з матеріалом, запропонованим для вивчення в підручнику. На сьогоднішній день найбільш популярними програмами у використанні: «Facettes», «Tell me more. French. 10 levels », «Talk now !», «EuroTalk.World Talk French », «Bonjour de France», «Funambule», (Apprendre et Enseigner le français avec TV5)», «Le-français».

Одна з важливих особливостей і переваг інформаційно – комунікативних технологій порівняно з іншими навчальними засобами полягає саме в тому, що мультимедійні програми здебільшого розраховані на самостійне активне сприймання та засвоєння студентами знань, умінь і навичок. Уже сама побудова, дидактичне спрямування та розв'язання навчальної (наукової) проблеми передбачають активну розумову діяльність студентів. [1] Вони можуть обирати оптимальний темп роботи з мультимедійною програмою відповідно до індивідуальних розумових, психолого-фізіологічних можливостей та інтересів; перевіряти правильність відповідей, використовувати у процесі сприймання та засвоєння знань необхідну зорово-слухову та текстову інформацію.

Самостійна ж робота із засобами ІКТ як важливий стимул у навчанні створює всі передумови для застосування практичних та інтелектуальних умінь, поєднання чуттєвого і раціонального пізнання, бо знання, які студенти здобувають у результаті самостійної діяльності, засвоюються значно краще порівняно з тими, які повідомляє викладач. Засвоєння готових знань на основі мультимедійної інформації потрібне, але під час виконання певних завдань треба вміло поєднувати ці два типи пізнавальної діяльності. [2, 4, 5]

В самостійній роботі найчастіше студенти використовують програму Internet Explorer тому, що це найбільший, постійно оновлюваний інформаційний ресурс в світі який має високу швидкість маніпулювання величезними масивами даних та надає доступ до наявної в Мережі інформації стосовно сучасних досліджень у багатьох галузях науки та не залежить від географічного місцезнаходження баз даних і користувачів, а також часу доби.

Дані переваги сприяють підвищенню пізнавальної активності і мотивації навчання, формуванню навичок дослідницької роботи та умінь працювати з інформацією, розширенню і поглибленню знань, умінь, навичок в оволодінні іншомовної комунікативної діяльності, стимулюванню інтересу студентів до вивчення предмету. [4,5]

Існують певні проблеми щодо застосування ІКТ, які є загальними для багатьох ВНЗ України. Це, насамперед, недостатня матеріально-технічна база, яка не дозволяє повномасштабно використовувати ПК для вивчення іноземних мов, недостатнє програмне забезпечення, відсутність забезпеченістю відповідними науково-методичними засобами, необхідними для організації самостійної роботи студентів, обмеженість доступу до Інтернету. Однак комп'ютеризація навчання іноземній мові вже почалася і успішно розвивається. Нині комп'ютер все більше входить до найближчого інтелектуального оточення студента. [3] Вдале поєднання нових і традиційних методів навчання, набуття інноваційного досвіду сприяє інтенсифікації процесу навчання у нашому університеті.

Застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні - одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. У вітчизняній школі в останні роки комп'ютерна техніка й інші засоби інформаційних технологій стали все частіше використовуватися при вивченні більшості навчальних предметів.

Інформатизація істотно вплинула на процес придбання знань. Нові технології навчання на основі інформаційних і комунікаційних дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань.

Література:

1. Словникова стаття. Інформаційно-комунікаційні технології // <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%A2>.
2. Шамрай О. В. Інтернет у навчанні французькій мові. Збірник матеріалів Міжнародної науково-методичної конференції. – Харків, 2013. – С. 242-244.
3. Чередніченко Г. А. Мультимедійні технології у процесі викладання дисципліни «іноземна мова» у вищих технічних навчальних закладах./ Г. А. Чередніченко, Л. Ю. Шапран, Л. І. Куниця // Наукові записки. Серія : Педагогіка. - Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка – 2011. - № 4. – С. 134–138.
4. Bibeau R. 2000. Guide de rédaction et de présentation d'un scénario pédagogique et d'une activité d'apprentissage. La Vitrine APO. <http://ntic.org/guider/textes/div/bibscenario.html>.
5. Lombard F. 2004. Canevas pour scénario pédagogique intégrant les TIC. <http://tecfa.unige.ch/tecfa/teaching/LME/canevas-scenario-ped.html>

Шевченко А. Г.

Э.Багрицкий в литературной критике

Харьковский национальный педагогический университет

им. Г. С. Сковороды, г. Харьков

Творчество Эдуарда Багрицкого – яркое явление в советской поэзии. Его имя неотъемлемо связано с историей начальных десятилетий советского строя. Как писал А. Сурков в статье «Об Эдуарде Багрицком», «Багрицкий начал писать в те годы, когда Россию потрясли трагические события первой мировой войны и революционные бои, в которых Одесса много раз переходила из рук в руки. Тогда молодой поэт жил в условном и книжном мире, в котором были и Александр Грин, и Тиль Уленшпигель, и Летучий Голландец, и экзотические стихи о корсарах и римских полководцах.» [4]. Подобная мысль звучит и в статье А. Евгеньева и Б. Рунина «Эдуард Багрицкий. К пятилетию со дня смерти»: «Ранние стихи Багрицкого переполнены экзотической мишурой и романтическими атрибутами, которые в изобилии наслаждались в предвоенной поэзии эпигонами акмеистической школы» [1, с. 253]. Но, по мнению А. Евгеньева и Б. Рунина, это тяготение Багрицкого к экзотическому реквизиту, которое сказывалось в его ранних стихах, нельзя свести к простому подражанию. «Многое здесь объясняет сама жизнь Одессы, – этого шумного южного города, с его ясным солнечным небом, крупной гаванью, морскими ветрами, богатыми витринами магазинов, привозными колониальными фруктами, разноплеменным говором и особым веселым, жизнерадостным нравом подвижных одесских жителей.» [1, с. 254].

Действительно, романтика дореволюционной поэзии Багрицкого – это с детства ему знакомое побережье Одессы, лиманы, солончаки, уходящие в море косы. Багрицкий полнокровно чувствовал природу. Условно-романтический мир чудесного характерен для его раннего творчества; конкретно-историческое изображение действительности далось поэту не сразу.

Для раннего Багрицкого характерными являются воображаемые путешествия по неизведанным странам, стремление вырваться в безграничный мир свободы. Багрицкий, будучи романтически настроенным, спасается в мире иллюзий от жуткого местечкового быта. Некоторые критики даже сравнивали его раннее творчество с творчеством А. Грина, в частности, «Сказание о море, матросах и Летучем Голландце» и «Алые паруса» были, по их мнению, вдохновлены мечтой о прекрасном, возможность которого открывала новая действительность.

«Капитан Грей стремится создать мир мечты для двоих, увести Асоль из грубого рыбацкого поселка Каперна в мир чудесного. Романтическая страна Багрицкого – это мир для всех, мечта об «обетованной земле» для всех “нечистых”... Создавая свой мир поэтического, Багрицкий не уходил от современности, не вступал в спор с временем. Напротив, “путешествие” в сказочную “страну души” неизменно возвращало поэта в мир революционной действительности.» [2, с. 548-549].

В середине 20-х годов характер творчества Э.Багрицкого меняется: растет чувство ответственности за свой труд, ощущение причастности поэзии к великому делу социализма. В Багрицком, по мнению И.Т.Крука, многие узрели «одного из видных поэтов, стоявших у истоков поэзии социалистического реализма.» [3, с. 47].

К сожалению, следует заметить, что не все им написанное известно массовому читателю. Будучи очень требовательным к себе, Багрицкий многое из написанного не переиздавал, не включал в сборники, а то и совсем не печатал. Хотя, как отмечает И.Т.Крук в своей статье «Забытые страницы Э.Багрицкого», «среди стихов, разбросанных в периодической печати Одессы, есть яркие произведения, которые дают представление о многогранности творческих интересов Багрицкого.» [3, с. 47].

Поддерживая мнение о малоизученности его творчества 1920–1925 гг., А. Евгеньев и Б. Рунин распределяют произведения этих лет по двум большим циклам: политические стихотворения и стихи о море.

Из молодых поэтов-романтиков Эдуард Багрицкий был самым традиционным и яростным. Напряженный драматизм сопровождает его развитие от традиционной поэзии к романтике новой жизни.

Для ранних дореволюционных стихотворений Багрицкого характерным оказалось наносное декаденство, поэтизация бродяжничества. Романтические герои Багрицкого были «духами» прошедшего, через которых он осмысливал настоящее, а может, и будущее.

По мнению некоторых критиков, стихи молодого Багрицкого «нередко напоминали талантливую имитацию», поскольку он следовал модернистским течениям, которые были модными в предреволюционные годы, использовал театральный реквизит акмеистов, грубую вещность урбанистов, и это порой придавало его стихам оттенок пародийности [2, с. 545]. Как считают некоторые критики, тогда еще не ощущалось живое авторское «я», сердце поэта, его индивидуальность. Эту мысль выражает в своей статье «Об Эдуарде Багрицком» Алексей Сурков: «Молодые стихи Багрицкого, которые он читал в одесских литературных кружках и печатал в газете “Моряк”, еще носили печать книжности и подражательности. Но, тем не менее, они указывали на несомненный талант автора.» [4]. По-настоящему поэт начал решать такие вопросы, как искусство и жизнь, мир и художник, обретя свое место в рабочем строю. Выраженная воля к слиянию личности поэта с пролетарской революцией становится содержанием и ведущей идеей всего, что написал Багрицкий за свою короткую жизнь в литературе.

«Пройдя суровую школу идейного перевооружения, поэт окончательно нашел свое место в строе сражающихся сограждан. Его молодая романтика, не теряя всей яркости своего оперения, приобретает новое качество, новую окраску суровой революционной правдивости и будничного мужества.» [4].

В начале своего творческого пути Багрицкий был певцом романтики, отдающим дань книжно-романтической традиции. «Когда-то поэт охотно рядился в одежды средневековых менестрелей, вальтерскоттовских разбойников, открывателей морских путей...» [2, с. 554]. Область

повседневного, по мнению молодого поэта, не относилась к поэтическому миру. Он обращался к историческому прошлому, чтобы достичь своей задачи эстетического освоения времени.

«В ранних произведениях Багрицкого чувствуется некая мировоззренческая неопределенность и социальной неприкаянность поэта. Придя в поэзию в сложные переломные годы, будучи выходцем из мелкобуржуазной, очень специфической одесской среды, Багрицкий в первой книге принес в поэзию отзвуки своего сложного духовного и поэтического становления. На ряде его стихов, вошедших в книгу «Юго-Запад», лежит печать модного для той поры поэтического отщепенничества.» [4].

«Все творчество Багрицкого конструктивистская критика рассматривала сквозь призму этой теории, акцентируя в его творчестве мотивы «душевного бездорожья», «трагической судьбы» и т.д.» [2, с. 556].

Говоря о пессимистических мотивах, проявившихся в ряде произведений 20-х годов под влиянием нэповских контрастов, следует отметить, что процесс взаимодействия поэта с действительностью был довольно сложным и опосредованным. Фантастика и реальность, гротеск и пародия определяют стилевые особенности его произведений того времени. За иронической улыбкой скрывалось его страстное желание преодолеть разлад с современностью, стать подлинно общественным поэтом, активным участником битвы за социализм.

И это желание было удовлетворено Октябрьской революцией, которая стала для Багрицкого датой его подлинного поэтического рождения и началом его пути в русской поэзии. Именно революция заставила Багрицкого, поэта романтического лада, написать о действительности, утвержденной революцией. Отсюда ярость поэтической палитры, цветистость метафоры, причудливый полет фантазии.

Мучившая поэта с юности бронхиальная астма вырвала его из жизни в тридцатисемилетнем возрасте, в пору наибольшего расцвета и зрелости его таланта. Широки были его оборванные смертью творческие замыслы. Новая

волевая уверенность чувствовалась в почерке его последних произведений. «Начав свой путь в поэзии “певцом без лютни, воином без оружия”, он оставил нам как боевое наследие том замечательных, исполненных суровой правды и прямоты и высокого революционного пафоса произведений, которые обжигают сердца современников неподдельной искренностью и долго будут волновать людей будущих поколений.» [4].

Литература:

1. Евгеньев А., Рунин Б. Эдуард Багрицкий. К пятилетию со дня смерти // Новый мир. – М., 1939. №2. – 285 с.
2. История русской советской литературы 191-1929. – М.: Наука, 1967. – 833 с.
3. Крук И. Т. Забытые страницы Э. Багрицкого // Вопросы русской литературы. – Львов, 1967. Вып.1 (4). – 128 с.
4. Сурков Алексей. Об Эдуарде Багрицком / <http://www.litera.ru/stixiya/articles/393.html>.